

קובץ גליונות

פרשת תולדות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ח-
- דרכי החיזוק-
- ממגד גרש ירחים-
- פניני חשוקי חמד-
- תורת רבותינו-
- עומק דעת-
- הארה מוסרית-
- רשימות תלמידים-
- מים חיים-
- שואלין ודורשין-
- מסביב לשולחן-
- הפרשה המהנכת-
- נשיה בחוקיך-
- גאון יעקב-
- פנינים משולחן רבינו-
- דהזיתיה-
- תיקוני עירובין-
- ידבר משה-
- מתורתם של בונים-
- אוצר הספרים-

מנחיל התורה רשכבה"ג מרן הגאון

רבי ברוך בער ליבוביץ זיע"א

בעל ה"ברכת שמואל"

ה' כסלו ת"ש - ה' כסלו תש"פ, שמונים שנה לפטירתו

"מעשה רב" מנכדו הגדול ממשיך דרכו ומשנתו

מרן גאון ישראל רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוקלה"ה

בעל ה"משנת רבי חיים שלמה"

וראש ישיבות פוניבז' וקמניץ

מאוצרו של בנו חביבו הגאון רבי עזריאל שליט"א

לתרומות והקדשות ע"ג הקובץ

ניתן לפנות למס': 053-3145900

ניתן לשלם גם במכשירי

'קהילות' ו'נדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות

לעילוי נשמת

ר' אהרן הי"ד בן מרגלית ויוסף הי"ו
הוקדש ע"י יוסף חי בן גאולה

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

לקראת השנה החדשה הקדישו ע"ג הקבצים
את יקיריכם באחת משבתות השנה,
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה ולהאדירה.

הקבצים הבאים

ב' כסלו	תולדות	ח' אייר	אחרי מות-קדושים
ט' כסלו	ויצא	ט"ו אייר	אמור
ט"ז כסלו	וישלח	כ"ב אייר	בהר בחוקותי
כ"ג כסלו	וישב	כ"ט אייר	במדבר
ל' כסלו	מקץ- חנוכה	ז' סיון	חג השבועות- נשא
ז' טבת	ויגש	י"ד סיון	בהעלותך
י"ד טבת	ויחי	כ"א סיון	שלח
כ"א טבת	שמות	כ"ח סיון	קרח
כ"ח טבת	ווארא	ה' תמוז	חוקת
ו' שבט	בא	י"ב תמוז	בלק
י"ג שבט	בשלח	י"ט תמוז	פינחס
כ' שבט	יתרו	כ"ו תמוז	מטות מסעי
כ"ז שבט	משפטים	ד' אב	דברים
ד' אדר	תרומה	ט' אלול	כי תצא
י"א אדר	תצוה	ט"ז אלול	כי תבוא
י"ח אדר	כי תשא	כ"ג אלול	נצבים וילך
כ"ה אדר	ויקהל פקודי	א' תשרי	ראש השנה
ג' ניסן	ויקרא	ח' תשרי	האזינו-שבת שובה - יו"כ
א' אייר	תזריע מצורע	ט"ו תשרי	חג הסוכות

שהשמה במעונם

הר"ר מאיר חדש - הר יונה - להולדת הבת
הבה"ח משה ארנברג - ישיבת כפר חסידים - לשמחת ארוסיו

עניני זרעים

ממרן האילת השחר

לקראת היא"צ של מרן רשכבה"ג ראש הכולל זצ"ל עומד לצאת ספר
שלמי יוסף על מסכת תרומות ומעשרות, ובראשו קונטרס רחב 'אילת
השחר' עמ"ס תרומות והוראות והנהגות בעניני תרו"מ.

כל הידוע על שיעורים, כתבים, הוראות עובדות והנהגות בענינים אלו
מתבקש לשולחם בדחיפות לכתובת דוא"ל:

avrahamsiach@okmail.co.il או טל: 03-6192863

כמו כן נותרה כמות מצומצמת מספרי שלמי יוסף ב' כרכים בעניני
סת"ם וציצית, ובראשו קונטרס רחב אילת השחר - שיעורים, הוראות
ועובדות בנושאים אלו.

אפשר להשיג בכולל פונביץ', קרית הישיבה, בני ברק.

כל הקודם זוכה!

גליון מתורתם של בונים

ליקוטים מתורת אברכי הכוללים שליט"א

כללי השתתפות:

- יש לשלוח רק חומר מוקלד בוורד למייל המערכת.
- הדברים מתפרסמים רק בשם אמרו, ולא בעילום שם או ר"ת.
- ניתן לשלוח רק עד 1000 מילים בלבד.
- ניתן לשלוח רק עד מוצש"ק שלפני השבת שבו מתפרסמים הדברים.
- אין המערכת מתחייבת לפרסם את החומרים.
- יש קדימה למי ששולח מוקדם, וכפי שיכיל הגליון.
- כמו"כ יש קדימה למי שעדיין לא פורסם מתורתו.
- ניתן לשלוח רק וארט אחד לפרשה.

הקדמ!

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר עניני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

לע"נ האשה מרת
פנינה הנא פערל
בת הר"ר נחמן הכהן **קרליץ**
נלב"ע ד' כסלו תשע"ב

דברי עשי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

מעניני הדרישה

"ויברכהו ה'" (כו, יב)

כתב הספורנו: לפי מה שאמרו שאומד זה למעשרות היה, הנה קבע לו ברכה בשבילם. כאמור: "הביאו את המעשר אל בית האוצר והריקותי לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג, י). רבינו סיפר שפעם היה לו ספק לענין הסכום של מעשר הכספים. שאל תמיד את אביו, מרן הקהילות יעקב זצ"ל, שיעצו: בכל הספיקות, ראק תחמיר. כי ממעשר לא

מפסידים לעולם, רק מרויחים.

עוד אמר בשם אביו, כי מי שמקפיד על מעשר כספים אין למס הכנסה שליטה עליו.

וסיפר רבינו, שאחד בא אל רב העיר בטענה: הרב דוחק בנו לתת צדקה כסגולה לעשירות. הרי מוטב שיקנו בכסף זה תכשיטים לנשים, ויתקיים בהם המאמר: כבדו נשותיכם כדי שתתעשרו (בבא מציעא

נט ע"א).

ענהו הרב: הצדקה, עומדת לאדם לעד (תהילים קיב, ב) ועשירותו תתמיד. אבל המכבד את אשתו אינו מתעשר אלא לפי שעה. ככתוב: "אל תירא כי יעשיר איש [וסיבת עשרו] כי ירבה כבוד ביתו [זו אשתו (ריש יומא)]. אין להתפעל מכך] כי לא במותו יקח הכל, ולא ירד אחריו כבודו" (תהלים מט, יז-יח). עשרו לא יחזיק מעמד...

(תורת חיים ע"פ מאחורי הפרגוד)

עלי ששה

רשימות אישיות מפנקסו של תלמיד רבינו הגאון רבי **יצחק שלמה בן שמואל קרליבך** זצ"ל, ממה שזכה לראות, לשאול ולשמוע במחיצת רבינו מרן שליט"א (תודתנו נתונה לאחיו הגאון רבי יחיאל שליט"א על מסירת הדברים לע"נ רבי יצחק שלמה)

פרק ב'

פרשת דברים, ט' באב שחל בשבת ונדחה, תשע"ב. מו"ר הרב שליט"א מחצות ביום שיש זה לא לומד, וסיפר שמרן הח"ח זיע"א אמר שאת הדברים שמותר ללמוד בתשעה באב צריך שלוש חודשים ללמוד.

וכן בשבת לומדים רק את הדברים של תשעה באב, והגר"י זילברשטין אמר לי שנוהגים כן ללמוד רגיל.

שני דברים ששמעתי מרבי... בשם רבינו שליט"א:

(א) הקב"ה נדמה בים לסוסה וכאשר סוס פרעה ראה את הסוסה נכנס לים וכך אחריו נכנסו כל הסוסים בתאוה אחת נגררו כולם ומאידך הים ראה וינוס ראה ארונו של יוסף ונבקע הים בזכות פעם אחת שהתגבר על יצרו וראים מה כוח של התגברות את על היצה"ר

(ב) אדם נכנס למרן שליט"א ואמר שכל עסקו בתורה ולא מרגיש שהוא בן חורין השיב לו הרב והנך רק לומד? אמר לו בלילה שעה אחת הנני כותב סת"ם אמר לו מרן שליט"א להרגיש בן חורין צריך רק עסק התורה והלה שאל מנלן הוציא מדרש רבה פרשת נשא פרשה י' פסקא ח' אין לך בן חורין אלא העוסק בתורה

בלבד.

היה שאלה בקופה צדקה שבאה יתומה ורוצה כסף, ויש עני בעל חוב שיש לו נושים ויורדים לחיינו שרוצה כסף, והנה על יתומים כתוב שאין צדקה גדולה מזה מאידך בעירובין כתוב ג' שלא רואים פני גיהנום ואחד מהם שיש לו נושים, מי קודם. והרב הכריע, דאפשר שצריך ליתן לזה שיש נושים.

הגר"י זילברשטין שאל באדם שאומר ברכות בקול רם ומפריע לעומדים לידו ע"י שצריכים לענות אמן ומאחרים לתפילת שמו"ע עם הש"צ, והגר"י רוצה לומר שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ולא יענה אמן. הגיב רבינו, 'שהעומדים יעברו ממקומם' ועל דברי הגר"י אמר 'אפשר'.

היה שאלה על מסעדה שאכלו מאות אנשים והיה משגיח צמוד והתברר שאכלו שם נבילות האם צריכים לעשות תשובה האם מיקרי אונס או פשיעה, וענה מו"ר שמיקרי אונס אבל צריכים ללמוד הלי' כשרות.

שמעתי מאחי הגר"ר יחיאל שליט"א, חמותו מרת רחל ע"ה אשת רבי עזריאל בר שליט"א נפטרה בעש"ק ויגש ע"ג והוא תאריך לועזי ללידתה ושאלו את מרן

הגר"א"ל שטיינמן (שליט"א) זצ"ל אם יש בזה ענין של 'את ימך אמלא' והשיב לנו היהודים יש רק תאריך עברי ואין לתאריך לועזי כל משמעות, אמנם כשהאבלים שאלו את מרן הגר"ח ק"ק שליט"א אמר, הסביר אומרת שיש לזה משמעות וכך מצינו בתורה שנאמר לאברהם כעת חיה והראה לו על הקיר עד שחמה תגיע לכאן רואים שמתייחסים לימות החמה.

לפני כמה שבועות שאל הגר"א דונר מלונדון האם מותר לעבור במכוין ליד דלתות של חביריו שעוזבים את הבית לשבת וע"י כך שיהיה צורות של הנעלים ימנע מהגנבים לגנוב, והשיב הגר"י זילברשטין שיהפוך את הנעלים מימין לשמאל והוי שינוי ולצורך מצוה מותר גם שיש רושם בסימנים, ושאל ומה אם שכחה, והשיב מו"ר הרב שליט"א דמה שאומרים בזמירות שבת אין לשכוח כלומר שסגולת שבת שלא ישכח את תורתו גם אם עשה מדברים שהם קשים לשכחה.

ושבוע לאחר"מ [שלא זכיתי להיות בעוה"ר בזמן הקבוע] שאלו את מו"ר א"כ לפי"ז מותר לאכול זיתים בשבת, והשיב מו"ר הרב שליט"א רק כאשר יש מצוה בדבר השבת מגינה לא לשכוח.

עלי הדף

דהא בתרומה יש איסור להפסידה מדין משמרת תרומות וא"כ אם נותן אותה למי שאין דינו לאכול רק מחמת שהוא קטן אין מענישין אותו הרי הוא מפסיד התרומה, והראוני דכ"ז תי' בספר אמרי משה סי"ג על קו' המל"מ מקטן ערל מהו לסוכו בשמן של תרומה על שיטת הרשב"א ותי' בכה"ג, וע"ע בשו"ת רעק"א ח"ד סי' מ'.

(שיח השדה ח"ג נדה שם)

וכשמון) דסיכה כשתי' דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא על דעת הרשב"א דבאיסור דרבנן מותר לספות לקטן בידים (צ"ע למה צריך להקשות לפי שיטת ר"ת הא בלא"ה תרומת חו"ל דרבנן) ותי' וז"ל ולי אפשר דכיון דסיכה כשתי' הסכין אותה הרי הן כמטמאין תרומה בידים ומשום איסור הסכין הטבילה ולא משום איסור התינוק עכ"ל, ולכא' הוא תמוה דבסוגיין מבואר דליכא שום איסור לטמאות בתרומת חו"ל רק באכילה, וי"ל דכונת הר"ן

נדה ל"ב א' דתניא מעשה בעין בול והטבילה קודם לאמה כו' וכן א"ר יוסף מעשה בפומבדיתא והטבילה קודם לאמה בשלמא דר' יוסי כו' משום תרומת א"י אלא דר' יוסף ל"ל והאמר שמואל אין תרומת חו"ל אסורה אלא במי שטומאה יוצאה מגופו וה"מ באכילה אבל בנגיעה לא אמר מר זוטרא לא נצרכה אלא לסוכה שמן של תרומה דתניא ולא יחללו כו' לרבות את הסך, עי' בחידושי הר"ן שהק' מכאן לשי' ר"ת (הובא בתוד"ה

מנהגי הדפוס

משתה. אמרתי דרשה על 'היסח הדעת בתפילין' וזה הסתעף לטומאה הותרה או דחווה [עי' יומא ד' ב']. ומסתמא הודפס בקהילות יעקב, לא היה מי שיפריע בדרשה. הרב מפונוביז' אמר דרשה. היו רק הידידים הקרובים והכיתה מהחדר. את החידור גמרתי בגיל 14 ואז נכנסתי לשיבה קטנה. גם בברית לא היתה פעם סעודה כלל ואף למשפחה רק מזונות ועוד.

לגבי הדרשה של בר מצוה אמר רבנו כי רוב הנערים היו אומרים משאגת אריה אודות לילה זמן תפילין וכדו', אבא אמר לי מליצה בשם מגיד אחד שבכל ברית בא אליהו הנביא ובכל בר מצוה בא השאגת אריה, אני אמרתי שטיקל תורה של אבא עם שייכות לשאגת אריה. בחתונה היו מפריעים לחתן אבל לא בבר מצוה. בר המצוה שלי היה בבית המדרש של ישיבת 'בית יוסף' כי עשוהו על תנאי ויכלו לערוך סעודות. (כל משאלותיך)

בר המצוה. פעם לא היתה כלל סעודה בבר מצוה. הבר מצוה שלי הייתה בישיבת "בית יוסף", עם קצת מזונות ושתייה ולא הייתה סעודה, הזמנות נשלחו רק לכמה יחידים, השכן כתב את ההזמנה במכונת כתיבה. קיבלתי רק כמה ספרים, החזון איש נתן לי ספר חזון איש על יבמות והוא אצלי, הרב מפונוביז' נתן מאירי על חולין, הג"ר מתתיהו שטיגל - חובת הלבבות קטן. רבי יעקב הלפרין - משניות. רבי שמעון גריינמן היה אז חתן במשפחה וחמיו המוהל הרב שקול נתן ג"כ משניות. אביו של הג"ר אברהם פרבשטיין שהיה חייט ותפר לי את הבגדים ובשעתו היה ראש הקהילה נתן לי גמרא ברכות פרק קמא עם ניקוד. הבנים של הג"ר שמואל גריינמן נתנו בשותפות ספר. הג"ר יהושע קרליץ נתן ספר. בבר מצוה השתתף גם הזבינקע רב. כמדומה שהרב מפונוביז' אמר דברים קצרים והוא איחר לבר מצוה כי שב מהלוויה של הגרי"מ חרל"פ, ובכניסתו אמר טוב ללכת לבית האבל מלכת אל בית

רשמים ולקחים משמחת הבר מצוה של רבנו. בשמחת בר מצוה של נכד מהמשפחה, כאשר הביאו ספרים רבים כמתנה ונערמו על השולחן בכמויות. העזתי לשאול כמה ספרים קיבל רבנו לבר מצוה שלו? מעט ספרים, ועשיתי לי קעסטל [=ארגון] ממה שהביאו לי לבר מצוה, ופעם אחת הרב מפונוביז' זצ"ל היה אצלנו בבית והיה לי תנ"ך שקיבלתי לבר מצוה וביקש ללוות ממני כי אין לו תנ"ך, וכמדומה שאמר שמעונין בכך לחודש ימים, וחלפו כמה חודשים ולא החזיר, והזדמנתי לביתו וראיתי את התנ"ך, שאלתי האם עדיין צריך לו, הוא אמר לי: אני כבר כמה חודשים מנסה להיזכר ממי לוויית את התנ"ך הזה ולא נזכר, והנה ב"ה שראית ואמרתי לי והשיבו לי בשמחה. בהזדמנות באחד מימי חודש טבת, בעת טעימת שחרית לפתע אמר לי רבנו: היום יום בר המצוה שלי ומה שלא מזכיר יום ההולדת, ביאר לי מרן הגרא"ל זצ"ל: כיון שרבי חיים קנייבסקי שח רק בדבר של מצוה, והרי יום הולדת אינו שייך למצוות, אלא יום

יפה מראה

תופעה מצויה: רבינו מנצל את שארית כוחותיו עד שנרדם, להספיק ללמוד עוד דף גמרא (מתוך רב המכר 'שבענו מטובך' על התורה)

חלש והוצרך ללכת לנוח כדי להוסיף כוח, והלך לחדרו לנוח, ואחרי שנשכב ביקש שיביאו לו הגמרא שעסק בה, כדי שבדקות עד שנרדם יתקדם עוד בגמרא, ואכן הוא הספיק ללמוד כמעט דף, עד שחש בעייפות והניח הספר בצד.

והורה, שמי שרוצה ללמוד בשכיבה לא יניח הספר על המיטה ממש בשווה לו אלא יגביה מעט הספר שלא יהיה באותו מקום בוא הוא שוכב.

[וסיפר על רבו מרן החזון איש זצ"ל, שהיה תקופות שהיה כ"כ חלש שהיה לומד רוב הזמן בשכיבה על המיטה, וכך גם כתב את חידושי].

לישון מתוך הלימוד

וישכב במקום ההוא (כ"ח י"א)

איתא במדרש (שוחר טוב פרק קכ"ד): וישכב במקום ההוא. אמר רבי יהושע בן לוי, כאן שכב, הא כל עשרים שנה שהיה בבית לבן לא שכב.

ורבינו אמר כמה פעמים כי בתקופות שלנו, כל אחד צריך לישון ולאכול בצורה מסודרת, כי אם ינסה להתנהג כמו יעקב אבינו שלא עלה על יצועו לישון, יהיה לו קשה גם בזמן שהוא ער, ללמוד ולעבוד את ה', אכן, גם כשהולך לישון יצול הזמן, ויהרהר בתלמוד תורה או יעיין באיזה ספר עד שנרדם. והוה עובדא ברבינו שליט"א, שהיה מאוד

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שיח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 2757000-073 שלוחה-4310

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

פיו, והיראה, וההכנעה, והפחד, והבושה, וכפי המדרגה הזו כך היא המדרגה של הצדיק, ויש הרבה מדרגות בזה.

והדרך איך מתקדמים בזה, ידוע שרבי חיים מוואלוז'ין אמר לרבי זונדל מסלנט "כל ספרי מוסר טוב ללמוד אבל מסילת ישרים יהיה מנהלך", המסילת ישרים הוא יהיה המנהל, כי הוא קבע דרך, לפי טבע האדם, איך מתקדמים עד קדושה ורוח הקודש.

ומבאר את כל המעלות לפי סדר הברייתא של רבי פינחס בן יאיר, והדבר הראשון שם הוא תורה, שזה ההתחלה, ובלי תורה לא שייך, כי אם יש ביטול תורה כבר חסר השלמות, וחסר בשויתי, וצריך שיהיה תורה כהלכות תלמוד תורה, בלי ביטול תורה, כל אחד לפי כוחו, וכאשר האדם עושה לפי כוחו כתוב במסילת ישרים בסוף הספר כי יכול להיות אדם פשוט מאד שעוסק בעבודה פשוטה מאד והוא במדרגה גבוהה מאד, כמו שידוע שהיה בתל אביב סנדלר בעל מדרגה, ומי שעושה לפי כוחו הוא במדרגה של קדושה, והוא קדוש, אבל צריך שאכן יהיה לפי כוחו.

וכאמור הדבר הראשון זה תורה, וכמו שאמר רבי פינחס בן יאיר בברייתא "תורה מביאה לידי זהירות", והיינו שצריך קודם תורה, עסק התורה בשלמות, וגם ידיעת התורה – צריך לדעת, כי בלי ידיעת התורה אינו יודע ממה להיזהר ובמה להזדרז, ורק עם תורה שייכים כל הפרקים וכל המידות של המסילת ישרים.

האשריך בעולם הזה – לפי השויתי

ובאבות פרק ששי אמרו, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, והיינו ארבעה קשיים שונים, ואם בתורה אתה עמל אזי אשריך בעולם הזה.

ופשוט הדבר, שהכל תלוי מה עם הלב, מה יש לאדם בלב, ועד כמה הוא במדרגה של "שויתי", שאם יש שויתי אזי האשריך בעולם הזה הוא גדול יותר, והאשריך תלוי לפי השויתי! פת במלח עם השויתי, המדרגה של השויתי עם פת במלח ומים במשורה, עם הקשיים, וכל מדרגה תלויה לפי מדרגת השויתי, לפי ההכנעה, והיראה, והבושה.

ומדרגת הבושה היא מדרגה שאין לשער, ובהקדמה לספר מנוחה וקדושה מובא על המחבר שפעם אחת בסליחות כשאמר לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים, הרגיש בושה גדולה מאד עד שהתחיל לבכות, ורק פעם אחת בחייו זכה למדרגת בושה כזו, וכל ימיו היה משתוקק לזכות שוב לזה.

ואמנם הרי הרמב"ם כתב "ובושתו ממנו תמיד", היינו ששייך גם לזכות לבושה תמידית, והיא מדרגה שאין לשער, וכפי הנראה שהרמב"ם זכה לזה, שאם הוא כתב כן בודאי שגם הוא בעצמו הייתה לו מדרגה זו, ובכך נהיה רמב"ם. זהו דרכה של תורה, ובכך זוכים לאשריך בעולם הזה, על ידי בתורה אתה עמל, עם השויתי!

'שויתי' מביא לשמחה של מצוה

ומצינו עוד בשערי תשובה לרבינו יונה (ד, ט) שכתב בענין שמחה של מצוה "כי יגדל וישגה מאד שכל השמחה על המצוות", יגדל, וישגה, מאד! שכל השמחה על המצוה, ואמנם גם על המצוה עצמה יש שכל, אבל השכל הגדול ביותר הוא על השמחה של המצוה, משום ששמחה מראה על השויתי, וכמו שיש יראה ופחד והכנעה ובושה יש גם שמחה! והשמחה במצוה תלויה לפי מה שאדם מחשיב את המצוה, עד כמה שזה חשוב לו, ועד כמה היה חסר לו אם לא הייתה המצוה, איזה צער היה לו בחסרון המצוה, ואיזה שמחה יש לו על ידי קיום המצוה, שמחה של מצוה.

ועל כך יגדל וישגה מאד השכל, וזוהי מדרגה שאין לשער, והרמב"ם בהלכות יום טוב (ו, כ) כתב שנצטוונו על השמחה "שיש בה עבודת יוצר הכל", והיינו שמחה שיש בה עבודה, שהוא עובד השם עם שמחה, והשמחה עצמה היא עבודת השם, על זה כתב רבינו יונה שזו מדרגה, ולפי מדרגת השמחה כך הוא עובד השם, וזה נקרא עבודת.

ואמנם אלו הן מדרגות לא פשוטות, וכדי להגיע למדרגות הללו צריכים לעסוק ביראת שמים, ובאמונה, וזהו על ידי המסילת ישרים, וגם חובות הלבבות ושערי תשובה ואורחות צדיקים וכל הספרים, אבל הדרך היא על ידי המסילת ישרים שכולל בקיצור את הכל.

שויתי השם לנגדי תמיד

השולחן ערוך בהלכות תפילה (סימן צח סעיף א) כתב כיצד צריכה להיות התפילה "וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפילתם עד שהיו מגיעים להתפסות הגשמיים ולהתגברות כוח השכלי עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה", היינו שבעלי מדרגה בתפילתם מגיעים להתבטלות החושים הגופניים, שכל חושי הגוף אינם פועלים, וכידוע על מרן החזו"א והגר"ז זצ"ל שבעת שעמדו להתפלל שמונה עשרה דיברו אליהם והם לא שמעו, כי היו מרוכזים בתפילתם בהתבטלות החושים הגופניים, וכן כתב גם בספר הכוזרי (מאמר שלישי פרק ה).

ואמנם זוהי מדרגה גדולה מאד, אבל יש עוד הרבה מדרגות עד למדרגה זו, כמו שכתב הרמ"א בשולחן ערוך בסימן הראשון מה היא אמונה, והביא מדברי הרמב"ם במורה נבוכים "שויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים".

היינו שאדם צריך לזכור תמיד את הידיעה והאמת שהקב"ה נמצא איתו ורואהו ומשגיח עליו כל הזמן, וממילא זה משפיע "כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כשישבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלאו כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו".

ומוזכרים כאן כמה עניינים שמשתנים בהנהגת האדם על ידי השויתי, ראשית כשהוא יושב, ישיבתו היא בצורה אחרת, כי כשאדם יושב לפני מלך הוא יושב לא כמו בבית, וצורת הישיבה היא אחרת, וגם התנועות, כל תנועה שהוא עושה מחושבת, ואילו בבית הוא עושה כל מיני תנועות, אבל כשהוא נמצא אצל המלך אין תנועות כאלה, וגם העסקים שהוא מתעסק בהם, יכול להיות שהוא יושב ישיבה מאד יפה, וגם עם תנועות שכל תנועה היא בחשבון, אבל העסק, במה הוא עוסק, כשאדם נמצא לפני מלך הכל בצורה אחרת! הישיבה, והתנועה, והעסק, הם בצורה אחרת. כך כתב הרמ"א, והוא מדברי הרמב"ם במורה נבוכים.

ומוסיף שם עוד שגם הדיבור הוא אחר, תוכן הדיבור, וצורת הדיבור, הרחבת פיו, כמו שכתוב (תהלים פא, יא) הרחב פיה ואמלאהו, לפני המלך זה בצורה אחרת, לא כמו בבית. זוהי ההנהגה על ידי השויתי.

ומלבד ההנהגה בפועל, זה משפיע גם על הלב, כמו שכתב שם בהמשך שעל ידי השויתי "מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השם יתברך ובושתו ממנו תמיד", וגם כאן הזכיר כמה עניינים, התלויים בלב: ראשית יראה, מורא, יראת שמים, וגם הכנעה, שמרגיש שאין לו שום חשיבות, ונכנע לפני השם, וגם פחד מהשם יתברך, יראה ופחד (עייני רש"י סוף פרשת עקב), וגם בושת, בושתו ממנו תמיד, שהוא מרגיש בושה, ומתבייש כל הזמן, בושה תמידית מהקב"ה, זוהי המדרגה של שויתי.

כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים

וכתב שם כי זהו "כלל גדול בתורה", ויש לפרש כמו שמצינו בירושלמי (נדרים ט, ד) על הפסוק ואהבת לרעך כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, וביארנו במקום אחר לפי מה שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה שאם חסר לאדם בשלמות המידות אזי כל המצוות שהוא עושה הן פגומות ואינן בשלמות, ולכן ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, כי אם אהבת הבריות אינה בשלמות הרי זה פגם בכל המעשים הטובים שהאדם עושה, וכל התורה והמצוות שלו אינם בשלמות.

זהו כלל גדול בתורה לגבי ואהבת לרעך כמוך, וכך גם הביאור במה שכתב הרמ"א מהרמב"ם ששויתי השם לנגדי תמיד זה כלל גדול בתורה, דהיינו שבלי זה, אם חסר השויתי, כל המעשים הטובים שהוא עושה אינם בשלמות, כי חסר בהם היראה, וההכנעה, והפחד, והבושה, וכאשר זה חסר כל המצוות אינן בשלמות, ולכן זהו כלל גדול בתורה.

והוסיף עוד שם כי זה כלל גדול בתורה "ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים", ומעלות הצדיקים פירושו כי ישנם צדיקים ויש הרבה דרגות בצדיקים, וכל צדיק באיזה מדרגה הוא, מה המדרגה שלו, זה תלוי לפי המדרגה של השויתי, של הישיבה, והתנועה, והעסק, והדיבור והרחבת

ומצינו עוד במדרש (שי"ש רבה א, לא) על הפסוק זה היום עשה השם נגילה ונשמחה בו, אין אנו יודעים במי לשמוח, אם ביום או בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך, בך בהקב"ה, בישועתך, בתורתך, ביראתך, וזהו שאומרים בנוסח התפילה וישמחו בך ישראל.

ישמחו במלכותך – שמחה בעבדות!

ועוד מזכירים בתפילת שבת "ישמחו במלכותך שומרי שבת", ופירוש ישמחו במלכותך היינו לשמוח בעבדות, שיש מלך ואני העבד, עבד המלך, וככל שהאדם יותר עבד זו יותר שמחה, שהוא יותר קרוב למלך, ומצינו בגמרא (ברכות לד, ב) שיש חילוק בין שר לפני המלך או עבד לפני המלך, שיש שר ויש עבד, והעבד יכול לבקש מהמלך יותר משר, וזהו "ישמחו במלכותך", שמחה על שאנו זוכים להיות עבדי השם.

ובפסוקי ההלל אנו אומרים "אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי", וביארו המפרשים כי הרי עבד יכול לברוח, ולכן קושרים אותו במוסרות שלא יברח, אבל יש עבד שהוא בן האמה, עבדך בן אמתך, שנולד עבד, ועליו אין חשש שיברח, כי הוא רגיל להיות עבד, וטוב לו העבדות, ועל כך אמר דוד המלך אני עבדך בן אמתך, שהעבדות טובה לי, והנני בן אמתך, שכך ההרגל והטבע שלי להיות עבד, והריני שמח בזה, וממילא פתחת למוסרי, כי בעבד כזה אין צורך לקושרו שלא יברח, וזהו מדרגה של עבדות.

שויתי השם לנגדי בכל ההנהגה

והדרך לזה היא על ידי המסילת ישרים, ובכך כל ההנהגה וכל המעשים משתנים, כגון בתפילת שחרית, זה משנה את כל התפילה, שמגיעים לתפילה, ויש ברכות השחר שאומרים לפני התפילה, ואחר כך התפילה עצמה, איך אומרים את הברכות, פסוקי דזמרה וכל הברכות, ברכות קריאת שמע וקריאת שמע, והתפילה עצמה, והתחנונים שמסיפים לאחר התפילה, הכל משתנה עם הרגשת השמחה של עבדות.

ואחר כך כשהולכים לאכול גם כן אוכלים כמו עבד, וכמו חייל שאוכל מפני שהוא חייב לאכול, כדי שיהיה לו כוח לעבודת המלך, ואין אוכלים מפני שרוצים לאכול, אלא שחייבים לאכול, ואפילו שהיו יכולים עכשיו שלא לאכול, מכל מקום אוכלים, כי המלך דורש זאת, וחייבים בזה לצורך בריאות הגוף לעבודת השם.

ובאופן כזה הרי כתב הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) לגבי שינה, שאדם שישן לשם שמרים "נמצאת שינה שלו עבודה למקום" והוא עובד השם בשינתו, כי כוונתו בשינה לצורך עבודת השם, והוא הולך לישון בזמן מפני שמחר יש יום נוסף של עבדות עם תורה ותפילה וברכות ותרי"ג מצוות, וצריך ראש צלול ויישוב הדעת כדי שהכל יהיה עם השוית, וכאשר זוהי כוונתו בשינתו אזי גם כשהוא ישן הוא עובד השם, כי גם השינה היא הכנה לצורך עבודת השם, והשינה עצמה היא חיוב, שהוא חייב לישון.

וממילא גם כשאוכל, הרי הוא חייב לאכול, וזה תלוי מה כוונתו, מדוע הוא אוכל, אם הוא אוכל מחמת תאוה, שאז בדרך כלל זה גם מזיק לבריאות והאכילה אינה לפי כללי הבריאות, או שהוא אוכל לפי כללי הבריאות וכוונתו לשם שמרים כדי שיהיה בריא לעבודת השם, ואז בודאי הוא עובד השם באכילתו, והאכילה עצמה היא עבדות.

וסיפר לי פעם אדם מבוגר מן החסידים, שהוא היה בילדותו אצל אחד מגדולי הצדיקים בחוץ לארץ לפני המלחמה, והיה אז ילד קטן כבן שש,

אבל היה מקורב עם הצדיק וראה איך שהוא אוכל, איזה קדושה הייתה באכילתו, וזה עשה עליו רושם למשך שנים רבות.

ומעשה שהיה גם עם מרן הרב מפוניבז' זצ"ל שישן פעם באיזה מקום ובעל הבית שמע איך שהוא קורא קריאת שמע שעל המיטה, וזה עשה עליו רושם אדיר, איך הוא קורא קריאת שמע, עם השוית!

והרב בעצמו אמר לנו פעם כי "רואים את הגמרא עם ריבוננו של עולם", יושבים על יד הגמרא וזוכרים את הריבוננו של עולם, זה הולך ביחד, אמונה עם תורה ביחד, והוא אמר כך מפני שזו הייתה מדרגתו.

וכן כתב בנפש החיים (ד, ז) שגם באמצע הלימוד מותר להפסיק ולהתבונן ביראת שמים והרהורי תשובה כפי הצורך, וזהו ה"קב חומטין" הנצרך לשמר את התורה (שבת לא, א) שהוא חשוב מאד.

המסילת ישרים סלל דרך לקדושה

ואמנם אלו הן מדרגות גדולות מאד, אך כאמור המסילת ישרים הוא המסילה והדרך לזה, וכמו שאמר פעם מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל על השערי תשובה של רבינו יונה "ער האט אויסגעטראטן א שוויי פון תשובה", ובתרגום מאידיש: רבינו יונה סלל לנו כביש של תשובה, שעל כביש אפשר לנסוע מהר, והוא הדרך איך מגיעים לתשובה, וכך גם המסילת ישרים הוא הדרך לקדושה.

ואף שאין זה פשוט, אבל אם יש קביעות בזה, מי שיש לו קביעות במסילת ישרים אזי "אבנים שחקו מים", וכאשר הקביעות היא בכל יום זה משפיע שלאט לאט האדם משתנה, עד שנעשה בעצמו "מסילת ישרים", ומתקדש ומוסיף עוד קדושה ועוד קדושה.

ועלינו לדעת שכאשר אנו עוסקים בתורה אנו מתקדשים, שהתורה מקדשת את האדם, התורה הקדושה, וכדאיתא בזוהר קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, היינו שעל ידי התורה מתחברים עם הקדושה, ומי שעוסק בתורה מחובר למקור הקדושה! ואין אנו יודעים להעריך כראוי את החשיבות של עסק התורה שלנו.

וזהו ענין השמחה על המצוה שכתב רבינו יונה, שמחה מתוך הכרת החשיבות של מה שאנו לומדים ומתפללים ומברכים ברכות, וכל המעשים הטובים, עסק התורה והמוסר, שעל ידי זה אנו מתקדשים ומתקדשים, ואיננו יודעים בעצמנו עד כמה שאנו מתקדשים בזה.

כל אלו הם מחשבות של "שוית", אך כאמור הדבר הראשון שמוכרח להיות הוא עסק התורה, כל אחד לפי כוחו, וגם צריך לנוח, כמו שכתב בספר החינוך (מצוה תפח) שיש ארבעה דברים הנצרכים לבריאות הגוף והם: מזון, ושינה, וגם מנוחה חוץ משינה, ושמחה, היינו שמלבד ענין השמחה של מצוה יש בזה גם צורך לבריאות הגוף, שאדם בלי שמחה אינו בריא, וכמו שכתוב (משלי יח, יד) "רוח איש יכלכל מחלחלו ורוח נכאה מי ישאנה", אם חסרה השמחה זה מזיק גם לבריאות הגוף, ולפעמים יכולה להיות שמחה על ידי דברים של מה בכך, אבל שמחה של תורה זו שמחה שהיא מדרגה, והיא זכות גדולה מאד.

אם כן יש לנו במה לשמוח, ובעזרת השם נזכה להתקדם בכל הדברים האלה עם השוית, על ידי קביעות עסק לימוד המוסר, ולקיים להיות עם השוית עד כמה שאפשר, ונזכה לסייעתא דשמיא בזה!

משא רבינו שליט"א במעמד העשור וסיום הש"ס העשירי ברשת הכוללים ש"ס אידען

שבראשות הגר"א אייזען שליט"א גאב"ד פוזנא

באמת פשוט שידיעת הש"ס זה דבר חשוב מאד, ואפילו מי שהוא בעל הבנה שיכול לחדש חידושי תורה, בלי ידיעת הש"ס יכול להיות הרבה טעויות, וכפי שראיתי פעם שאחד הדפיס חידושי תורה שהם נגד גמרא מפורשת, והדפיס זאת באיזה חוברת ולא ידע שיש גמרא מפורשת נגד זה. חיסרון ידיעת הש"ס הוא חיסרון בגדלות בתורה.

וישנם רבים שאינם יודעים עד כמה שזה חשוב, ידיעת הש"ס, אפילו גמרא עם רש"י בלי תוספות, וראיתי פעם שאחד לא הבין ותמה איזו חשיבות יש ללימוד גמרא עם רש"י, ולא הבין שיש לזה חשיבות, עד כדי כך יש טעות בדורנו שלא מבינים מה היא ידיעת התורה ומה חשיבותה.

ולכן זה דבר חשוב מאד שיש פה הרבה אברכים ברוך השם שמסיימים ש"ס עם רש"י ועם תוספות גם כן, והם תלמידי חכמים אמיתיים, וכבר אמרו (שבת סג, א) ליגמר והדר ליסבר, ואמרו (ע"ז יט, א) אף על גב דלא ידע מאי קאמר, ליגמר והדר ליסבר זו הדרך, וכיום ישנם רבים שלא מבינים את זה, וברוך השם שזכינו שיש ציבור כזה שעושים את זה, וזוכים לידיעת הש"ס עם הליגמר ועם הליסבר ביחד, שזה דבר חשוב מאד.

בעזרת השם זה ישפיע שהרבה יעשו את זה, צריכים ללמוד מהם, שזה ישפיע על הרבה כאלה שאינם עושים כן, ובודאי שזה ישפיע בעזרת השם, וזו זכות גדולה מאד למסיימים ולבני משפחותיהם ולכל אלו שמסייעים שיוכלו לסיים, זכותם גדולה מאד, והקב"ה יעזור שכל כלל ישראל כולם יהיו גדולי תורה!

מוקדש לעילוי נשמת הגאון רבי **יצחק ברנשטיין** זצ"ל
בן הגר"ר **חיים** זצ"ל נלב"ע כ"ט חשון תשע"ה - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת רבי **חיים** ב"ר **יוסף זביב** ז"ל
נלב"ע כ"ח חשון תשס"ט - תנצב"ה

'פיקודי ה' ישרים משמחי לב' -
אימתי הן ישרים כשיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

'ויעתר יצחק לנכה אשתו כו'

התפילה מועילה לפי השגת המתפלל

איתא במדרש (בראשית רבה ס, יג) "רבי ברכיה ורבי לוי - מפני מה לא נפקדה רבקה עד שנתפלל עליה יצחק, שלא יהיו עכו"ם אומרים תפילתנו עשתה פירות, אלא ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו". ולהלן שם במדרש איתא עוד "רבי ברכיה בשם רבי לוי אמר ברכת אובד עלי תבוא (איוב כט, יג) ברכת אובד זה לבן הארמי שנאמר ארמי אובד אבי (דברים כו, ה) עלי תבוא זו רבקה שברכה אחותנו את היי לאלפי רבבה (בראשית כד, ס) ועמדו ממנה אלופים מעשו ורבבה מיעקב, אלפים מעשו (שם טו, טו) אלופ תימן אלופ קנז, מיעקב רבבה דכתיב (יחזקאל טו, ז) רבבה כצמח השדה נתתיך".

ויש להעיר בסתירת דברי המדרש, שבתחילה אמר רבי ברכיה כי לא נפקדה רבקה עד שנתפלל עליה יצחק כדי שלא יאמרו עובדי כוכבים תפילתנו עשתה פירות, ומיד אחר כך אמר רבי ברכיה בעצמו שנתקיימה הברכה שברכו את רבקה, שעמדו ממנה אלופים מעשו ורבבה מיעקב, ומפורש שתפילתם וברכתם של העובדי כוכבים כן עשתה פירות.

ובאמת צריך ביאור בעיקר הדבר מהו שלא יאמרו עובדי כוכבים תפילתנו עשתה פירות, הרי גם תפילה של גוי היא תפילה, ומצינו בכמה מקומות שגם תפילת גוי מתקבלת, כמו שכתוב בתפילת שלמה בחנוכת ביהמ"ק (מלכים א' ח, מא-מג) וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא וגו' אתה תשמע השמים מכון שבתך ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי וגו', ועי"ש ברש"י שגוי שמתפלל - מקבל את הישועה יותר מישראל, ובמגילה דף ט"ו אמרו לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה בהן, ואלו הן דוד ודניאל, דוד דברכיה ארונה דכתיב ויאמר ארונה אל המלך וגו', דניאל דברכיה דריוש דכתיב אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישיזבינך, ומבואר שנתקיימה ברכתם של העובדי כוכבים, ארונה שברך את דוד, ודריוש שברך את דניאל, ומהו שאמרו כאן שלא יאמרו עובדי כוכבים תפילתנו עשתה פירות.

ומו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל היה אומר כי בדברי אגדה אין

סתירות, ואם מצאנו סתירה ומחלוקת באגדה - שני הדברים נכונים (עיין מכתב מאליהו ח"ב עמ' 371 וח"ג עמ' 353), וגם כאן יש לומר שהכל נכון, כי בודאי גם תפילה של גוי יכולה להועיל, אבל תלוי מה התפילה צריכה לעשות ולפעול, שכל אחד זוכה בתפילתו לפי זכויותיו, והתפילה מועילה בדבר שהמתפלל יש לו שייכות לזה.

והרי גויים כל שאיפתם והשגתם זה בגשמיות, וממילא גם תפילתם יכולה להועיל רק בענייני גשמיות ולא בענייני רוחניות, וכן ברכת ארונה לדוד וברכת דריוש לדניאל היו בענייני גשמיות, ולכן נתקיימה ברכתם.

ומעתה יש לומר כי בברכת "אלפי רבבה" כלולים כמה עניינים, ראשית זוהי ברכה על כמות הגופים, שירבו יוצאי חלציה בכמות, ובזה מועילה גם ברכה של גויים, שגם הם יש להם שייכות לריבוי בכמות, וגם ישמעאל היו לו אלפים ורבבות, כמו שכתוב (בראשית יז, כ) הנה ברכתי אותך והפירתי אותך והרביתי אותך במאוד מאוד וגו', ועל זה גם גויים יכולים לברך.

אמנם יש עוד ענין ב"אלפי רבבה", והוא מה שאמרו חז"ל ביבמות דף ס"ג על הפסוק (במדבר י, לו) ובנחה יאמר שובה השם רבבות אלפי ישראל - מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל, הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה נמצא גורם לשכינה שתסתלק מישראל, וזהו "היי לאלפי רבבה" שתזכה שזרעם יהיו ראויים להשראת השכינה.

וכדי לזכות להשראת השכינה צריכים את קדושת כלל ישראל, שיוולד יעקב אבינו שהוא בחיר שבאבות (בראשית רבה ע, א) וצורתו חקוקה בכיסא הכבוד (שם פב, ב), ומצינו שבזכות יעקב ניצל אברהם מכבשן האש (שם סג, ב) כמו שכתוב בית יעקב אשר פדה את אברהם (ישעיה כט, כב), והיינו מפני שצריכים את יעקב, שבלי יעקב אין כלל ישראל, שלמות קדושת כלל ישראל הוא רק על ידי שלושה אבות אברהם יצחק ויעקב, ועל ענין כזה של רוחניות והשראת השכינה, שיוולד יעקב אבינו וממנו יעמוד כלל ישראל, לא שייך שתועיל תפילה של גויים, וצריכים לזה דווקא את תפילת יצחק אבינו.

ואמנם לאחר שכבר התפלל יצחק על לידתו של יעקב, מעתה גם תפילת גויים יכולה להועיל לענין המשך הדורות שיהיו אלפים ורבבות בכמות, ובה אמרו חז"ל שנתקיימה ברכתם ועמדו רבבה מיעקב, אבל להעמיד את יסוד כלל ישראל וקדושתו לא שייך שתועיל תפילתם של גויים, ובה אמרו שלא יאמרו עובדי כוכבים תפילתנו עשתה פירות!

(משיעורי החומש לרבינו שליט"א ומדרשות בש"ב)

'והידים ידי עשו'

כל עצמו של אביהם רוצח הוא

הגויים יש להם מידות רעות ונהנים מרציחה, וכמו שכתב באור החיים (דברים יג, יח) "שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר", והיינו שיש באומות העולם תאוה לרציחה, ואילו כלל ישראל יש להם מידות טובות ואינם מסוגלים לרצוח.

שמעתי מאבא זצ"ל מעשה שהיה ברוסיה ביהודי שהיה לו ידיד גוי עגלון וכשהיה צריך לנסוע למרחק היה שוכר את העגלון הגוי שייקח אותו בעגלתו, והיו נוסעים בדרכים במשך כמה ימים, והעגלות היו ארוכות עם מקום מסודר לשינה, ופעם אחת כשנרדם היהודי בשעת הנסיעה, התעורר פתאום וראה את הגוי עומד לידו ומנשק אותו, ושאל מה קרה, ואמר לו הגוי, אירע עכשיו נס גדול, כי בשעה שישנת היה לי חשק גדול להרוג אותך, ורק מפני שהתעוררת פתאום נזכרתי בידידות שבינינו וניצלתי חייך, וכמו שמצינו בפרשת השבוע אצל עשו שנכמרו רחמיו ויישקהו.

זהו ההבדל בין יהודים לגויים, שהגויים יש להם מידות רעות, וגויים רבים יש להם תאוה לרציחה, וכמו שאמרו בספרי (פרשת וזאת הברכה) "כל עצמו של אותו אביהם רוצח הוא שנאמר והידיים ידי עשו ועל כך הבטיחו אביו שנאמר על חרבך תחיה", והיינו שכל חיותו של עשו היא מן הרציחה, ונהנה מזה, עד כדי כך שמסוגל להרוג אפילו את מי שהוא ידיד שלו, ואף על פי שאוהב אותו, הרי הוא אוהב יותר את עצמו, ואהבת הרציחה גדולה אצלו יותר ממה שאוהב את חברו.

ואילו כלל ישראל יש להם טבע של מידות טובות, ובדאי שאינם מסוגלים להרוג ולרצוח, וכפי שסיפר לי יהודי שנלחם במלחמה ופעם אחת נתקל בחייל גוי שבא להילחם מולו, והגוי התקרב אליו ורצה לפגוע בו, ונאלץ לדרוס אותו כדי שלא יפגע בו, ואמר לי אחר כך שהרגיש צער וכאב גדול ממה שהיה מוכרח להרוג אותו, ורק בלית ברירה עשה כן מפני שהיה שרוי בסכנת נפשות. זהו הטבע היהודי.

ועוד זכורני מימי ילדותי ברוסיה שהיינו גרים בסמוך לגויים, והשכנים הגויים גידלו כלב בבייתם, ופעם אחת הכלב ראה חתול וטרף אותו, וכל הגויים עמדו וצחקו משמחה, אבל אני לא הייתי מסוגל לראות זאת, מפני שכלל ישראל יש להם טבע של מידות טובות, ואינם כמו הגויים שנהנים מרציחה, וברוך ה' יש לנו הזכות שאנחנו יהודים ולא גויים, ועל זה אנחנו מודים ואומרים בכל בוקר "שלא עשני גוי".

(משיחות רבינו שליט"א)

'גור בארץ הזאת'

קדושת א"י קודם כיבוש יהושע ולאחר החרבן

הנה אף לדעת הסוברים שקדושת הארץ בטלה אחר החרבן, מכל מקום ארץ ישראל הייתה מיוחדת בקדושתה כבר לפני כיבוש יהושע, וכמו שמצינו (בראשית רבה סד, ג) שיצחק אבינו היה עולה תמימה ונאסר עליו לצאת מארץ ישראל, כמו קרבן שאם יצא חוץ לקלעים נפסל, והיינו שגם לפני כיבוש יהושע הייתה מעלה וקדושה יתירה בארץ ישראל, והשפעה זו נשארה בארץ ישראל גם לאחר החרבן, וע"ע משי"ת בענין קדושת מקום המקדש בפ' ויצא.

(משיחות רבינו שליט"א)

'ויקח את מחלת בת ישמעאל'

הנושא אשה מוחלין לו כל עוונותיו - עם התשובה

שמעתי בשם מרן המשגיח בעל אור יחזקאל זצ"ל, שאמר כי חתן זוכה למחילת עוונות רק עם התשובה, ומסתבר שזה הטעם שחתן אומר וידוי כמו ביום הכיפורים, מפני שצריך גם לחזור בתשובה, ובכך זוכה למחילת עוונות.

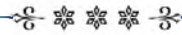
ויש להעיר, שהרי מקור הענין שחתן זוכה למחילת עוונות נלמד מעשו שלקח לאשה את בשמת בת ישמעאל, וכאן בפ' תולדות נקרא שמה "מחלת" לומר שעל ידי הנישואין נמחלו עוונותיו, וצריך ביאור, וכי עשו הרשע עשה תשובה?

אכן באמת מצינו (בראשית רבה סז, ג) שעשו נתן דעתו להתגייר, ויש לפרש הכוונה שנתן דעתו לעשות תשובה, שהרי מבואר בגמרא (קידושין יח, א) שהיה ישראל מומר ואינו צריך להתגייר, אלא שהיה בדעתו לעשות תשובה, וכיון שהרהר תשובה בלב, זכה למחילת עוונות, אבל בלי תשובה לא שייך לזכות לכפרה.

(משיחות רבינו שליט"א)

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

כיצד להתפלל לרפואת תינוק ששמו עשו

ויצא הראשון אדמוני כלו באדרת שער ויקראו שמו עשו

(בה-כה).

שאלה: מעשה באדם המתנדב בעזר מציון לשמור על ילדים בבתי חולים, כשהגיע באחד הימים לשמור על ילד, שאל את אמו איך קוראים לו, תשובת האמא היתה: קוראים לו עשו! כשהאמא ראתה שהאדם מתפלל על השם המוחזר, סיפרה לו, שהם שומרים מסורת, ונולדו לה תאומים בפרשת תולדות, ולאבא קוראים 'יצחק', ולי האמא קוראים 'רבקה', ולכן החלטנו שהשמות הכי מתאימים לתאומים האלו, הם 'יעקב ועשו'. אך דא עקא שהילד יעקב מתפתח יפה מאוד, ועשו לא עולה במשקל ולא גדל, ולכן הוא מאושפז כעת בבית חולים. ולכן אני מבקשת ממך שתמסור את שמו לרבנים, שיתפללו עליו שיבריא? ועתה שואל המתנדב היש טעם להתפלל עליו כשהוא נושא שם כזה, או שמא יש לומר לאם להחליף את השם?

תשובה: איתא ביומא (דף לח ע"ב) מאי ושם רשעים ירקב? אמר רבי אלעזר רקביבות [פירש"י, חלודה] תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו, ופירש"י לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע. ושם בגמרא מבואר [מעשה בדואג בן יוסף] שיש גם סכנה בדבר. וכן מבואר בתוס' במגילה (דף י ע"ב ד"ה רבה) שאין לקרוא בשמו של עפרון משום שהיה רשע. ויעוין בספר שיח השדה (סוף קונטרס בשער המלך) שדן אם זה איסור, או שזה זהירות ממדת חסידות, והביא שם מהמהרש"א (ח"א תענית דף כח ע"ב ד"ה הוא) שכתב דברשעים גם שם עצם שלהם ירקב, שאסור לקרוא אדם בשם כדאמרינן ביומא גבי דואג, משמע דהוה איסור.

ויעוין בשו"ת בשמים ראש (סימן קצ) שדן האיק קורין ישמעאל, כתב ח"ל: אין אנו צריכין לדברי המדרש שעשה תשובה, דכל ששמותיהם נאים ומעשיהם כעורין, השם ניתן מעצמו לקרות, אבל בשם כעור, או שאין לו הוראה נעימה, מתוך שנתלבש בה רשע סימנא מילתא, עכ"ל. וכתב שם בבסא דהרסנא, וראיה לדברי רבינו, דהא המרגלים רשעים היו, ואשכחן במקרא פלטי בן ליש, ועמיאל אביו של מכיר, ושמוע בן דוד המלך ע"ה, אלא אי קשיא דשם במדרש נראה דעשו יש לו הוראה נעימה, וכן ודאי שהרי יצחק ורבקה קראוהו כך, והכתוב מודיענו זאת, וודאי לסימן דבר הגון הוא.

ויעוין בשו"ת יוסף אומץ (סימן יא) שתירץ את קושייתו ח"ל: דכונת הרב המשיב בשו"ת בשמים ראש היינו דבעינן שהשם יהיה לו הוראה נעימה כמו ישמעאל, אבל עשו אע"ג דיש לפותרו לטובה נעשה ונגמר לטובה, וכן מ"ש במדרש רבה פרשת שלח עשו עושה רצון עושי, ולצד זה נתרצו יצחק ורבקה בשם עשו שקראוהו העולם כשנולד (וכעין זה במדרש תנחומא פרשת שמות), מ"מ יש לו פתרון רע הא שוא שבראתי וכו', כמ"ש בבראשית רבה, ומשום הכי אין לקרות על שמו, עכ"ד. [ויעוין עוד מ"ש בזה

בחשוקי חמד יומא (דף לח ע"ב) בענין האם מותר לקרוא לילד בשם אדם רשע].

ושמעתי ממנו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, דמצד הסברא היה מקום לומר דשם רשעים ירקב, נאמר רק על מי שנתן שם זה על שמו של הרשע ולזכרו, אבל מי שקראו לו שם של רשע לא מחמת הזכרון, אלא מחמת הצליל שנראה יפה, בזה לא נאמר דלא מסקו בשמייהו. אך דחה דברים אלו מהא דכתבו התוס' במגילה (דף י ע"ב ד"ה רבה) דגרסינן רבה בר עופרין ולא גרסינן עפרון, דשם רשעים ירקב ולא מסקו בשמייהו. והרי בודאי לא קראו לאביו של האמורא רבה, על שם הרשע עפרון, כי אם מחמת סיבה אחרת, ובכל זאת אמרו התוס' שצריך להגיה בגמ' ולגרס עופרין, ש"מ דבכל גונא אין מסקי בשמייהו.

ולכן נראה שיש להמליץ להורים להחליף את שם התינוק ולקראו בשם של אדם צדיק. אולם אם אין ההורים רוצים להחליף את השם, והוא חולה ויש להתפלל לרפואתו, ודאי שצריך להתפלל, כי יהודי הוא לכל דבר ונתחייבנו בהצלתו ורפואתו, ובכלל זה להעתיך בעדו בתפילה.

ולכאורה אין זה הגון להתפלל על ילד ולהזכיר את שמו שהוא על שם אדם רשע, והוא כעין מזכרת עון בתפילה, ונראה שיש ב' עצות כיצד להתפלל: א. להזכיר רק את שם האמא 'פלוגית בת פלוגית ובנה הנולד לה'. ב. הרב המקומי יוסיף לילד שם הגון, מבלי לידע את ההורים, ויתפללו בשם החדש הזה. וזאת עפ"י מה שמצינו בחז"ל שלמשה רבנו היו כמה שמות, ואחד מהם קראוהו בני ישראל, כמבואר בילקוט שמעוני (שמות רמז קסו) 'ישראל קראו לו שמעיה בן נתנאל כי בימיו שמע אלהים את נאקתם מיד דוחקיהם'. (חש"ח בי"מ קה ע"א).

האם מותר לנסוע

בכביש שיוריים בו לצורך פרנסה

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים (בה-בז).

שאלה: האם מותר לראש ישיבה לנסוע בכביש שיוריים בו, כדי ללמד תלמידים שזהו צורך פרנסתו?

תשובה: שאלה זו שאלו את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והשיב, כיון שנאמר בבבא מציעא דף קיב ע"א על פועל ואליו הוא נושא את נפשו, מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא על שכרו. הרי חזוין שהתורה התירה לפועל להסתכן קצת לצורך פרנסתו, כי כך יסד מלכו של עולם.

כיוצא בזה כתב בספר אמרי אש (יור"ד סימן נב) שנשאל על מה שנהגו בפולין ובאונגריה, למצוא גבר אשר בעד בצע כסף יחפוץ וירצה ללכת אל הצבא בעת המלחמה בין נכרים לנכרים, האם אין בזה איסור. והשיב שהמתנדב לצאת למלחמה אינו בכלל 'מאבד עצמו לדעת', והביא לכך שתי ראיות:

א. מדוד המלך שהרבה לצאת למלחמות רשות, ולא חשש לונשמתם מאד לנפשותיהם, וכתב לעיין בתוס' בסוף פרק שבעת העדות. ונראה כוונתו, דבמסכת

שבועות (דף לה ע"ב) נאמר: אמר שמואל, "מלכותא דקטלא חד משייתא בעלמא, לא מיענשא", ופירושו התוס' שם שהכוונה למלך המוציא חיילים למלחמת רשות, שאם נופלים ששית מחייליו לא יענשו, אבל אם יפלו יותר, יענשו בידי שמים. ומשמע שבטבעו של עולם שבמלחמה נופלים עד ששית מהלוחמים. ואפילו בבית המקדש השני כשלא היו האורים ותומים, בכל זאת היתה מותרת מלחמת רשות. וכן מצינו אצל מלכי בית חשמונאי הכשרים, שיצאו למלחמה לשם רווחה. שמע מינה שאין ביציאה למלחמה עוון של 'מאבד עצמו לדעת'.

ב. במסכת גיטין (דף מז ע"א) מסופר על ריש לקיש שמכר עצמו ללודאי [אומה האוכלת בני אדם] ובתחבולה הרגם וניצל מידם. וכתבו שם התוס' שמעשה זה קרה לפני שריש לקיש חזר למוטב, שאילו קרה זה אחר כך מסתמא לא היה מזולזל בעצמו כל כך. משמע מלשון התוספות שאין במעשיו של ריש לקיש משום 'מאבד עצמו לדעת', אלא רק זלזול בלבד ותו לא, עכ"ד.

ואף שיש לדחות שלמלך יש רשות בכך, מ"מ בדברי האמרי אש מבואר, שמותר לאדם להיכנס לסיכון כמידת הסיכון של הנכנס למלחמה והיינו כדי שישית.

ויעוין בנוגע ביהודה (מהדורא תנינא יו"ד סימן י') שנשאל האם מותר ליהודי להתעסק בציד חיות. והשיב: הצייד לשם שעשוע יש בו [נוסף לשאר האיסורים] איסור מצד מה שנאמר בתורה 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם' (דברים ד טו), ומי לנו גדול ובקי בצידה יותר מעשו שהכתוב מעיד עליו 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה' (בראשית כה כז) ובכל זאת אמר על עצמו 'הנה אנכי הולך למות' (שם לב), ופירש הרמב"ן שהכוונה הפשוטה במלים אלו היא שעשו סיכן עצמו כל יום בין גדודי חיות. ומעתה, איך יכניס עצמו איש יהודי למקום גדודי חיות רעות. אלא שצייד עני העוסק בצידה למחייתו התירה התורה, כמו שמותר לסוחרים לעבור אורחות ימים בגלל הפרנסה. והתורה אמרה 'ואליו הוא נושא את נפשו' (דברים כד טו), ואמרו חז"ל בבבא מציעא (דף קיב ע"א) מפני מה זה עלה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה, לא על שכרו. אבל מי שאין עיקר כוונתו למחייתו, ומתאוות לכו הוא הולך למקום גדודי חיות, עובר על 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם'.

וכעין זה מבואר גם בשו"ת אגרות משה (חור"מ ח"א סימן קד) שדן האם מותר להתפרנס ממשחק זריקת הכדורים, וכתב שם להתיר מסוגין דאמרינן ואליו הוא נושא את נפשו, מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה, לא על שכרו? וכתב לפרש דאיירי בסכנה רחוקה, והותרה לצורך פרנסה. והוסיף, שבזה מותר לא רק לסכן את עצמו, אלא גם לסכן אחרים. שהרי גם להרוג את עצמו אסור משום 'לא תרצח', וכמו שהותר בו כך גם הותר באחרים, ובתנאי שהם יודעים שהם בסכנה והסכימו לזה.

ולכן נראה בענייננו שאם הסכנה אינה גדולה כל כך, מותר לנסוע, אבל אם הסכנה היא גדולה יותר מבשעת מלחמה, אסור גם לפועל להסתכן כדי למצוא בו את פרנסתו.

ושמעתי בשם הרה"ג ר' וולף רחנגרטן זצ"ל שכאשר הסיע את הרב מבריסק מן הגרייז, נסע לאט, שאל אותו הגרייז למה אתה נוסע לאט? ור' וולף השיב לו מפני זהירות יתירה, בפרט כשאני מסיע את כבוד תורתו, אמר לו הרב מבריסק זצ"ל, נאמר בגמרא שהשטן מקטרג בדרך, אם כן קיים חישוב למהר קצת,

כי כל זמן שאדם נמצא בדרך, השטן מקטרג, וכל מה שממהר לצאת מהדרך הרי הוא נמצא פחות זמן בסכנה. (חשי"ח ב"מ קיב ע"א).

סופר שהתחייב לשלם מאה דולר על כל טעות

שימצאו ונמצא שכתב עתה אתה ברוך ה'

אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך ה' (כו-כט).

שאלה: מעשה בסופר שכתב ספר תורה מהודר מאוד, ושילמו לו על כך סכום גדול של כסף. הסופר רצה להראות שהוא בטוח בהידור ובכשרות של הכתיבה, ולכן התחייב למזמין הספר תורה שעל כל טעות שימצאו בס"ת, הוא יחזיר מאה דולר. והנה כשבדקו את הס"ת מצאו שבפרשת תולדות (בראשית כו כט) במקום לכתוב אתה עתה ברוך ה', הסופר כתב עתה אתה ברוך ה'. וכעת נסתפקו האם להחשיב טעות זו כשתי טעויות והסופר צריך להחזיר מאתיים דולר, או כטעות אחת ועליו להחזיר מאה דולר?

תשובה: צדדי הספק הם, האם אזלינן בתר הפסולים של הספר תורה, ופסולים ישנם שנים, או שמא אזלינן בתר הטעויות של הסופר, והסופר בעצם טעה פעם אחת, ומחמת הבלבול הבודד שלו נכתבו בתורה ב' פסולים.

והנה נאמר בשולחן ערוך (יו"ד סימן רעט ס"ג): ס"ת שנמצאו בו שלש טעויות, אסור לקרות בו עד שיגיהנו, כי הוא מוחזק במוטעה. וכתב הערוך השולחן (שם סט"ו) וז"ל: ויש שהקשו על זה לפי מה שנתבאר לעיל (סימן פד) בתולעים דאתי מעלמא, לא אמרינן חזקה זו רק בדבר דמיניה קא רבו עיי"ש, והא הכא הוה כמו דאתי מעלמא. ולא קשיא כלל דאדרבא הכא הוה כמיניה קא רבו, שהרי אנו רואים שהסופר הזה מוחזק לטעות.

ולפי סברת הערוך השולחן, הרי שטעם שאם נמצאו שלושה טעויות בספר תורה אינו בחזקת כשרות, הוא מפני שהסופר מוחזק לטעות, ואם הוא טעה בטעות הנ"ל, [עתה אתה ברוך ה'] מסתבר שהדבר נחשב לטעות אחת, דאמנא יש בספר תורה ב' פסולים, אך הסופר הוחזק לטעות רק פעם אחת. ואם כן יתכן שאף בענייננו, מסתבר שהסופר התכוון להוכיח שהוא עצמו לא טעה, ובטעות הנ"ל זה נחשב שהוא טעה בטעות אחת, והרי כשיבואו לתקן יתקנו את שתי הטעויות, ולגבי כשרות הספר תורה אין נפ"מ כמה פסולים יש אחד או שנים, ולכן אולי ישלם רק מאה דולר.

אולם יתכן שיש נפ"מ בזה שיש שני פסולים, שהרי יתכן מצב שהמגיה ימצא רק טעות אחת, ולא ישים לב לטעות השני, ועל ידי כל טעות גדל הסיכוי שהספר תורה ישאר בפסלותו, ולכן אם למעשה ישנם שני פסולים על הסופר לשלם מאתיים דולר.

אולם למעשה נראה שהסופר כלל לא התכוון לשלם על עצם הפסולים, אלא רק להראות שהוא סופר מומחה שאינו טועה, [וכמו הסופרים שהביא החיד"א בספרו לדוד אמת (סימן יג אות ב) שיש ספרים קדמונים מסופרים מומחים כגון ספרי הרב משה זבארו מהגרש שבדקו ובחנו ולא נמצא שום טעות כלל בספריו, וכן ספרי הר' מהר"א מונסין וספרי הרב רבי עזריא פיגו שהם מומחים ואין בהם אף טעות], ואם כן בענייננו הדבר נחשב לטעות אחת, שהרי הסופר עצמו טעה רק בטעות אחת, ואם כן עליו לשלם רק מאה דולר, וצ"ע.

(חשי"ח בכורות ס ע"ב).

י"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון תורת רבותינו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

תולדות תש"פ

אב ורב

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. (פר' תולדות, בראשית כה, יט)

אומר זקני הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל יש לפרש כפילות הפסוק 'תולדות יצחק בן אברהם', וכן, 'אברהם הוליד את יצחק'.

כי אמרו חז"ל (סנהדרין יט:): כל המלמד בן חברו תורה כאילו ילדו. ואומר הכתוב על יסוד החיים של יצחק והמשך תולדותיו, שזה היה מכח אביו אברהם שהיה גם ה'אבא' שלו - מהבחינה הטבעית. והיה גם 'רב' - שהולידו גם אל המדרגה הרוחנית שאלה הגיע, ומכל זה המשיכו תולדותיו של יצחק עם רבקה.

תפלה, עבודה, ומענה

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ותר רבקה אשתו. (פר' תולדות, בראשית כה, כא)

שניהם ראויים למילוי המישאלה

בילקוט שמעוני (רות רמז תרח) מובא, בסיום ברכת הסנהדרין והזקנים והעם, שהיו בבית-דין, שברכו את בועז ואת רות. "ויהי ביתך כבית פרץ". אמר: 'רבש"ע, כל בנים שאת עתיד ליתן לי, יהו מן הנערה הזאת'.

ודכוותה, "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו". מלמד שהיה יצחק שטוח כאן, ורבקה שטוחה כאן. ואומר: רבש"ע, כל בנים שאתה נותן לי, יהו מן הצדקת הזאת. וכן היא שטוחה, ואומרת מצדיק זה.

ודכוותה, "וברך עלי את אלקנה". אמר: רבש"ע, כל בנים שאתה עתיד ליתן לי, יהו ממנה.

הנה כתוב לפנינו, שאופן התפלה היה ממש שווה. זה-על-זו, וזו-על-זה. שניהם השתטחו על הארץ, ושניהם ביקשו בקשה, שיהיו להם בנים, בדיק כפי היות זולתו. זה כמו זו, וזו כמו זה.

שני במילוי המישאלה

אבל כאשר נתקבלה הבקשה בשמים, כתוב בתורה, "כי עקרה 'היא'". ועוד כתוב, "ויעתר לו" ה'".

והנה יצחק העתיר לה' בתפלתו על אשתו, כי היא היתה עקרה.

ואולם, הרי גם הוא היה עקר, כמובא בגמ' (יבמות ד. טז.), ויש שם בזה ב' דעות. (ועיין בדברי בעל-הטורים כאן).

אלא כנראה שסבר יצחק להתפלל רק על עקרותה, שכאשר 'הוא' יתפלל ביחוד על 'אשתו', אז ייענה גם הוא ממילא בשלמות מילוי ההטבה מלפני ה'.

אבל בפסוק כתוב, שה' נעתר לו, ולא נעתר לה. כלומר, לא רק 'הוא' ייענה על מבוקשו, שהתפלל - על אשתו ועליו. אלא כל מה 'שהיא' תיענה, יהא זה - אך ורק בגללו...

המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר

כאשר ה' נענה למלאות משאלתו של יצחק, על בקשת-שניהם. ה' נעתר רק "לו", ולא "לה".

על מילוי משאלתה, אשר באה לפני ה' - על ידי יצחק, נעתר ה' - אך ורק לו. ומה שגם היא ממילא תיענה, יהא זה אך ורק - על ידו, ובגללו. זה מה שכתוב כאן.

ולכן יתפרש לשון הכתוב, "כי עקרה הוא". כתיב 'הוא', וקרינן 'היא'. כי יצחק העתיר בתפלה לה' על עקרותה שלה, כאילו - 'הוא' העקר. הוא התפלל אודותיה, ממש כמו שהוא התפלל - על 'עצמו'!

וכי יפלא שהקב"ה קיבל את תפלתו, לו, ולא לה. על אף שגם היא עמדה והתפללה, באותה שעה בזוית מקבילה, והוא התפלל לנכח אשתו (רש"י פסוק כא, וילקוט הנ"ל). כי הרי הוא באותה בעיה כמותה, והוא התפלל רק עליה, על בעייתה. ואף שבעייתה לא תבוא לתיקונה, בלא שגם הוא יבוא על תיקונו. אבל, - הוא התפלל עליה!

כל תפילתו, היתה עליה, על אף שהוא המבקש והוא צריך להיענות. אבל הבעיה שלה, היא בעייתו שלו.

ואמנם היא התפללה - גם בהמשך ההריון, ככתוב בהמשך הריונה, כאשר נוכחה שהם מתרוצצים בקרבה, היא אמרה: למה זה אנכי, ומפרש: "מתאוה ומתפללת על הריון".

תפלה, ועבודה עמה

אנו איננו 'מבינים' דברים בפשטות הראויה, ואינני מסוגל 'לדעת' בדברים כה רמים, מה גם שנוכחנו במילוי בקשתם שנענתה, והאיך ניווכח שישנו חילוק למי ה' נענה, באשר למעשה בקשת שניהם היתה אחת, והיא נתמלאה. אולם

שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד (י"ג י"ד)
כתב החידושים וביאורים: מסתבר שלא נתכוון יצחק להריגה, דיצחק לא הי' אוכל נבלה, אלא נתכוון שיפגע ע"י הצידה במקום שלא עושה אותה טריפה, ואח"כ יתפסנה וישחטנה, ומה שאמר יצחק שא כליך וקשתך, כיון דעל ידי קשת רגילין לצוד.

וצידה בכה"ג שאינו צריך אלא לעורן או לבשרן שפיר יורה חץ להרגן, ויש להסתפק אם חשיב צידה בשבת אע"פ שאינו זוכה בהן בחייהן, או דאין צידה אלא בצד בעל חי בחייו, וכדתנן הצד צבי השוחטו וכו' דבצידת חי איירי.

יתן ויחזור ויתן

ויתן לך האלו' וגו'. כ"ז כ"ח:

אמר בזה הגאון רבי יהודה אריה רפפורט שליט"א רב קהילת ברכת יוסף ירושלים, ומראשי ישיבת בית מתתיהו: מפורש ומודגש בברכה, ענין הנתינה, וכמו שחז"ל דרשו, **ויתן ויחזור ויתן**, ואילו בהברכה שמקבל עשו, כתוב לאמר, **"הנה משמני הארץ יהיה"** וגו', לא כתוב שה' יתן, אלא כך יהיה.

היינו שאצל ישראל הברכה והשפע הגשמי, זה השמחה בקשר שבין הנותן למקבל, ובהרגשת הקירבה שיש בנתינה, משא"כ אצל עשו, העיקר התוצאה שיהיה לו הגשמיות, וכמו שאמרו, שעונשו של הנחש, שיהיו מזונותיו מצויין, ולא יצטרך לבוא אל ה'.

וזהו **ויתן ויחזור ויתן**, שיכול הקב"ה ליתן הכל בב"א, ולא צריך ריבוי נתינות, אלא בשביל החיבה והקירבה, שיש בכל מעשה נתינה.

וכן יש ליתן לב, שהפסוק כותב רק את ה"ויחזור ויתן", כי זה עיקר המעלה בנתינה.

הנה במדרש רבה כאן אמרו, יתן לך אלוהותך, דהיינו **ויתן לך אלו'**, נדרש כאילו כתוב ויתן לך את האלו', שבכלל הנתינה היא האלוקות.

ולהמתבאר, הכוונה שענין הנתינה החיבור בין האלוקים להמקבל, ולזה הקובע לא עצם הקבלה, אלא מעשה הנתינה, שו"ר דברים דומים בשפ"א ע"ש.

עוד י"ל, דהנה הט"ז [א"י"ח ס' רכ"ד סק"א], מבאר הא דבחכמי ישראל מברך, **אשר חלק מחכמתו**, ובחכמי או"ה מברך **אשר נתן**, שחלק משמעותו, שנשאר יחס מהנותן להמקבל, משא"כ "נתן" משמע, "שאחר שנתן להם מתנה זו, שוב אין דביקות בנותן", וזה העומק במה שאמרו חז"ל, שכל מתנה אין לה אחריות, [וע"ש בפמ"ג במ"ז מש"כ עוד בזה].

ועי' מג"א [שם סק"ד], וז"ל, שישראל הם חלק אלוה ודבקים בו, לכן אומר שחלק, והפמ"ג כ' שרמז למש"כ הט"ז, ואולי כוונת המג"א, שהנה קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, ונתינת התורה לישראל, אינה הפרדה, אלא הגדרת החיבור הזה, וזהו שישראל הם חלק ממנו ומחכמתו ית'.

מענה יל"פ כאן, שהרי וודאי לא רצה יצחק, שאחר הנתינה תיפסק הדביקות, בין השי"ת הנותן להמקבל, לכן בירך באופן שלעולם לא תיפסק הנתינה, וישארו ישראל דבוקים בו ית'.

[בשפ"א כ' שהעבודה המוטלת על ישראל, מקבלי הנתינה האלו', לשייך ולהרגיש שהנתינה ממנו ית', ולא בטבעו של עולם, ולצורך זה קיימים ברכות הנהנין, על כל דבר קודם הנאתו ממנו].

כאן כתוב פסוק מפורש, שיש חילוק במילוי העתירות, אף כי יצחק ורבקה שניהם התפללו ושניהם נענו. אבל, הענייה היתה חלוקה, 'הוא' נענה, אבל 'היא' לא נענתה !

ומבאר **כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל** על טעם דברי חז"ל שהובאו ברש"י, שה' נעתר לו', ולא 'לה'. לפי שאינו דומה תפלת צדיק-בן-צדיק, לתפלת צדיק-בן-רשע.

ולכאורה, הרי תפלת צדיק-בן-רשע נכנעת יותר, וגדולה ההכרה שלו בשוועת תפלתו לפני ה', מאשר תפלתו של צדיק-בן-צדיק.

והוא מבאר, שעצם התפלה שונה היא. באשר צדיק-בן-צדיק, כאשר הינו עומד לפני ה', בזכות עבודת-עצמו, והוא איננו סומך על זכות אבותיו הצדיקים המסייעתו. יש בכל תפלה ותפלה שלו, עבודה-שלימה, שיהא בה 'התחדשות', לבל תהא יראתו נאמרת, כפי תוכחת ישעיהו הנביא בשם ה', 'ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה' (ישעיה כט, יג). וכאשר איננו עומד ככל 'מלומדה' לפני ה', ואיננו מוציא אף לא מילה אחת לפני-ה', אשר הינה 'מלומדה' אצלו בירושה, ובזכות אבותיו. זוהי תפלה שונה, מאשר תפלת מי שהינו צדיק-בן-רשע. אשר רק בגלל שהינה בן-רשע, לא היה לו צורך לגודל 'עבודת' ההתחדשות, ולא תהא נאמרת כתפילה 'מלומדה' לפני ה'.

ועל כן, עבודת תפלתו של יצחק, היתה כוללת בתוכה עבודה-שלימה, המנערת אותו ממצב של 'מלומדה', אל מצב של 'חידוש'. והתפילה - כשהיא עם 'עבודה', היא תפלה נעלה, עד לאין ערוך, מאשר תפלתה של רבקה. עד שעצם דבר זה, משנה את כל מהות-התפלה, עד שנעתר ה' לו. באשר יש בתוכנה עבודה, המעלה ומוסיפה בעצם התפלה, בגלל העובדה של היותו צדיק-בן-צדיק, והוא עבד על עצמו בענין 'מלומדה'. ואילו אצל רבקה נמנע הצורך לעבודה זו, לפי שהיתה צדיק-בן-רשע.

סור מרע ועשה טוב

... ותהיין מורת רוח ליצחק ולרבקה. (פ' תולדות, בראשית כו, לה)

בילקוט שמעוני (רמז קיג) מובא, למה ליצחק תחילה? אלא, רבקה לפי שהיתה בת של עובדי עבודה זרה, לא היתה מקפדת על עובדי עבודה זרה. יצחק שהיה בן קדושים, והיה מקפיד על עובדי עבודה זרה, לכן ליצחק תחילה. הנה, אילולי שחז"ל הק' כתבו זאת במפורש, אנו לא היינו מסוגלים להעלות על קצה דעתנו ענין כזה.

והיה מקדים ואומר **כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל**, לא לכולם יש מורת-רוח, שזהו כעס ועצבון, מפני הרשעים. וכך, לא הכל "מתעוורים" בעיניהם מפני עשן עבודה-זרה...

שייכות אל העבר

וכפי הנראה שהיה ברבקה עצמה איזשהו 'שייכות' אל בית בתואל, שהמשיך להתקיים גם אחרי מותו (עיין תוס' קידושין ה. ד"ה על מנת). ולכן יחסו גם את תפלתה לתפלת צדיק-בן-רשע. וכן כאן, שהיא לא היתה מקפדת כמו יצחק, על עבודה-זרה. שבדאי, זהו בגלל בית-אביה בעבר.

כך התייחסה רבקה גם אל עובדי העבודה-זרה, בחושבה שהם יכולים לשוב מדרכם הרעה כמוה. מה שאין כן לגבי יצחק, היה דרכם "היפך" דרכו. ולכן יותר היה לו מאשת עשו מורת רוח.

הלומד תורה יש לו נסים טבעיים

וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם. (פר' תולדות, בראשית כה, ז)

באמת, יעקב לא הלך מיד אל ארם, הוא התעכב בבית שם ועבר 14 שנים כדי ללמוד מהם תורה (גמ' מגילה יז.). אבל הרי המציאות היא, שעשו זמם להורגו למוות גם עתה, ובשל כך קיבל עצת אמו 'לברוח שדה ארם' (הושע יב, יג. הפטרת פר' ויצא). אז איך הוא הסכין בנפשו להישאר במקום זה או בסביבתו עוד 14 שנים! כאשר הוא בורח בעצת אמו?

אלא, **אומר זקני הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל צוק"ל**, על ללכת וללמוד תורה, בזה לא היו נסובים דברי רבקה אל יעקב על סכנה מפני עשו. כי באמת אין שום סכנה, אף לא סכנת נפשות מפני עשו ההורג. כי 'שומר מצוה לא ידע דבר רע' (קהלת ה, ה). 'תורה מגינה ומצילה' (גמ' סוטה כא.).

ואמנם, אם היה ליעקב 'ספק' בדבר, האם להישאר בבית שם ועבר ללמוד תורה או לברוח אל ארם, כי אז ברור ומוחלט היה הדין שיש לו 'לברוח' מפני הסכנה, ולא היה ראוי שייעשה לו נס גלוי לשמירתו, נס גלוי לא נעשה כה מהר, אבל היות והוא לא שאל שאלות, לא היו לו שום תהיות של 'האם' או 'מה' כדאי' או 'מה יותר טוב', כי באופן טבעי רגליו היו מוליכות אותו עיין מדרש ויקרא רבה (פרשת בחוקתי פרשה לה סימן א) אם בחוקתי תלכו הה"ד (תהלים קיט, נט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך גם בעת מנוסתו מפני עשו - היישר אל בית מדרשם של שם ועבר, ואז נעשה עמו נס נסתר שזהו 'טבע' לשומר מצוה שלא יידע דבר רע.

אבל אם היה לו איזשהו ספק 'מה יותר כדאי', אז תורתו היתה לא טבעית אצלו, והיה נזקק שייעשה לו נס גלוי, ומי יודע אם הוא ראוי ל-נס גלוי לשנות טבעו של עשו ולשמור את יעקב.

ויקח את מחלת בת ישמעאל (כ"ח ט')

כתב החידושים וביאורים: מצינו באגדת מדרש ספר שמואל (מדרש שמואל פ"ז), ג' מוחלים להן עונותיהן, גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת, שנמחלו עונותיו. (רש"י ל"ו ג').

ויש לומר דמה שלמדו מכאן שחתן מוחלים לו על כל עוונותיו וכן מי שנתמנה למלך דמוחלין לו עוונותיו, הוא משום שכשאדם מתחיל התחלה חדשה נותנים לו הזדמנות להתחיל דף חדש ולהתעלם מן העבר.

החילוק בין יעקב אבינו לעשו הרשע

שח הגר"נ גולדברג שליט"א מראשי ישיבת אור ישראל: בפרשת תולדות מצינו שני אחים שגדלו באותו מקום ובאותה סביבה, והאחד הגיע לפסגה הגבוהה ביותר שאפשר להגיע, שהיה מן האבות הקדושים, ובשמים במרכבה הקדושה יש דמות אדם, שור, נשר ואריה, ודמות אדם היא יעקב אבינו, ובפרה"ש עה"פ (בראשית כח יב) "והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו" איתא בחז"ל שהמלאכים קראו זה לזה לבוא ולראות פנים של אדם קדוש, ואילו האח השני הגיע למצב הגרוע ביותר שיכול אדם להגיע בעולם, והתורה מכנה אותו 'רשע', ואף אמר עליו

הקב"ה ששונא אותו, כדכתיב בהפטרות פרשת תולדות "ואת עשו שנאתי" (מלאכי א ג), וא"כ יש להבין האיך אח אחד הגיע לפסגה שאין כדרגתה, והאח השני הגיע לשפל שאין כמוהו.

והנה מבואר בפסוקים בתחילת פרשת תולדות (בראשית כה כב-כג) שהתרוצצו הבנים בקרבה של רבקה עד שנודע לה שיש לה תאומים, והביא רש"י מהמדרש 'כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת', ע"כ, וא"כ לכאורה עשו נולד עם תכונות שאינם טובות, שהרי מתחילתו היה מפרכס לצאת לפתחי עבודה זרה, ונולד אדמוני כולו כאדרת שער, ויעקב נולד איש תם, וא"כ מהי הדרישה מעשו ומהי התביעה עליו שלכך נקרא רשע והקב"ה שונאו.

והביאור בזה פשוט דאף שנולד עשו עם טבעים של רשע, כיון שנולד בבית של יצחק ורבקה, זוהי התביעה עליו, ולימדתנו בזאת התורה שאין אפשרות לאדם לטעון שהסביבה היא זו שגרמה או הבית הוא זה שגרם, שהרי יעקב ועשו נולדו וגרו באותו בית, שהיה בית של האבות הקדושים והאמהות הקדושות, והיה להם את כל האפשרויות להיות צדיקים, וכמו שהביא רש"י עה"פ (פס' כז) "ויגדלו הנערים" "כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה'.

והביא רש"י עה"פ (פס' כא) "ויעתר לו" לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה', ולכאורה מדוע אינה דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע, ועוד שהרי הביא רש"י לעיל (פס' כ) על מה דכתיב ברבקה "בת בתואל מפדן ארם אחות לבן" 'וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם, אלא להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם', וא"כ לכאורה יש מעלה לצדיק בן רשע על פני צדיק בן צדיק, וביאר הגר"א דסלר דהנה כאשר בעל תשובה חוזר בתשובה מתלהב הוא מכל מצוה ומכל פרט ופרט במצוות, משום שהכל חדש הוא לו, ולכך לצדיק בן צדיק הנסיון הוא יותר גדול, משום שהכל אצלו נעשה מצות אנשים מלומדה, וצריך הוא להתאמץ יותר לקיים את המצוות כאילו הם חדשים.

והנה לא מוזכר בתורה שהחילוק בין יעקב לעשו היה שעשו עבר על ג' עבירות חמורות ויעקב היה צדיק, אלא הביאור הוא ששניהם התחילו את חייהם בעבודה, וליעקב היתה העבודה לשמר את מה שבנו אבותיו ולחדש, שהרי כל אחד מהאבות היה עולם אחר, והיה עליו ליקח את הדרך מאביו יצחק אך לבנות דבר חדש, שלא תהא הדרך מלומדה, וזו היתה עבודת חייו, אמנם עשו עבודת חייו היתה לשבור את הטבעים הרעים שהיו בו, ולכך אומרת התורה שהחילוק בין יעקב לעשו הוא שיעקב היה "איש תם יושב אהלים", ואיתא בחז"ל (תנחומא פר' וישלח ס"ט) שהיה הולך מאהל לאהל, והיינו שלא נתעצל אלא היה מחפש לו מקומות שונים ללמוד תורה, ואילו עשו היה "איש יודע ציד איש שדה", והביא רש"י (פס' כז) מן הגמ' 'אדם בטל', והיינו שהיה אדם עצל שלא ניצל את כוחותיו, וע"כ נקרא יעקב ע"ש העקב, שבכל מקום הוא נמצא בתחילה, ואילו עשו נקרא כן מלשון 'עשוי', שהכל אצלו עשוי, ולכך מתעצל הוא לעשות עוד, שאומר שהכל אצלו עשוי ומוכן.

הראש היה מנותק מהגוף, ולכן אפילו שמצד הראש היה גדול עד כדי כך שגם נקבר עם האות הקדושים מ"מ עדין נשאר 'עשיו הרשע', וצריך להבין כיצד באמת שייך דבר זה, שמשוהו שמצד אחד הוא בדרגה הבלתי נתפסת של האבות הקדושים אך בפועל יצא עשיו הרשע כמו שיצא.

ולבאר עניין זה נקדים כאן עניין מסוים המבואר באריכות בנפש החיים (שער ד' פ"ה) ששם ביאר שהקיום של התורה באדם אינו תלוי בלימוד התורה בלבד אלא יש עוד תנאים המוכרחים בשביל שתשכון התורה באדם, ותורף דבריו הם, שאמנם שבשביל להיות תלמיד חכם ולזכות לתורה צריך להרבות בלימוד, אך העיקר שצריך בשביל שהתורה תכנס באדם ותתחבר עמו תלויה בדרגתו ביראת חטא, ובלי יראת חטא לא שייך כלל שאדם יזכה בהצלחה בתורה, וזה העניין הראשון המבואר בנפח"ח תנאי לקיום התורה באדם. וממשיך הנפח"ח שם (פ"ו) שהרי כידוע קוב"ה ואוריתא וישראל חד הוא, והביאור בזה שהתורה הקדושה לא רק שאינה סתם חכמה חיצונית והיא גם לא ספר הוראות בלבד בשבילנו שנדע מה מותר או צריך לעשות ומה לא, אלא התורה הקדושה היא ממש דיבורו של הקב"ה אלינו וזו הצורה שבה הוא מתגלה כאן בעולם החומרי, ולכן ע"י שאנו עוסקים בה ומתייגעים להבינה אנו כביכול נדבקים בו ממש ובדיבורו, ולכן בכדי להיות ראויים להידבק בתורה הקדושה צריך שהיא תהיה בטהרתה כי בלי זה איננו ראויים להדבק עם השי"ת.

אך אם אדם עוסק בתורה ולומד אותה מבלי להכין את עצמו כראוי, יתכן באמת שהוא יבין וגם ידע הרבה מאוד חלקים ממנה, אך מכיון שאין שום קדושה וטהרה בלימודו התורה לא נכנסת בו בצורה נכונה ובאופן שהיא תשפיע עליו ותתקן אותו, ונמצא שמצד ראשו הוא בעולמות העליונים ביותר אך אין שום קשר בין המקום הגבוה שבו הראש נמצא מצד גודל השגתו להיכן שהגוף נמצא בפועל, ובצורה כזאת יוצא 'עשיו הרשע', שאמנם הראש שלו היה במקום גבוה ביותר, אבל מצד המעשים שלו כולם יודעים היכן הוא היה.

ונמצאנו למדים מדבריו יסוד גדול שנוגע אלינו מאוד והוא חשוב לנו ביותר בהיותנו עוסקים בתורה כל חיינו, שכתוב פה שגם אם לומדים ועמלים בתורה כדי להבין אותה ולדעת אותה, בכל זאת אם לא שנכין בעצמנו 'אוצר של יראת שמים' ששם התורה תחול עלינו, התורה לא תעשה כלום וכל מה שנלמד ישאר בגדר ידיעות בעלמא בלי שום ביטוי בפועל, ומה שמוטל עלינו בעניין זה הוא להתבונן ולהפנים שמה שכל התורה שאנו לומדים אלו הם הציווים של הקב"ה בכבודו ובעצמו וכאשר אנו לומדים את התורה כביכול הקב"ה אומר לנו מה לעשות, ולהבין שאנו מחויבים לפעול אך ורק כפי שהתורה מורה לנו ושהציווים של התורה מחייבים אותנו, ורק כך כשניגש ללימוד בפועל הלימוד ישפיע עלינו ועל מעשינו ונתעלה ע"י לימוד התורה.

והיסוד הנוסף שלמדנו בנפח"ח גם הוא יסוד גדול, שמחמת קדושתה של התורה שהיא דיבורו של הקב"ה בכבודו ובעצמו ממילא זה בלתי אפשרי לכוון לאמיתה של תורה בלי סיעתא דשמיא, וגם אם כן חושבים שמבינים זה רק ההבנה השיטחית אבל התפיסה האמתית בעומק התורה מתאפשרת רק ע"י סיעתא דשמיא, ולכן רק ע"י שיש יראת שמים זוכים לסיעתא דשמיא לכוון לאמיתה של תורה.

והנה עוד מצינו שכאשר נולדו יעקב ועשו לא היתה את הבחירה מי ימשיך את דרך האבות, ורק בזמן הברכות נבחר יעקב שימשיך ולא עשו, אך כאשר נולדו שניהם היו יכולים להמשיך את דרך האבות, ועשו ג"כ היה יכול להיות הממשיך, אלא שיעקב בחר לעבוד ולעמול ועשו בחר להתעצל, וזוהי התביעה הגדולה על עשו, וע"כ נקרא הוא רשע ושונאו הקב"ה. ויש להבין אימתי היה הרגע והזמן שבו איבד עשו את הכל ועבר הכל ליעקב, והנה מצינו שכאשר נפטר סבם הגדול אברהם אבינו יצא עשו לציד, ואילו יעקב בישל נזיד עדשים והביא ליצחק אביו, והקשה האור החיים הק' מה ליעקב בבית הרקחות, וביאר האור החיים שיעקב ביקש בכל עת ללמוד ולהתעלות ולהתקדם, וכאשר נפטר אברהם אבינו ורצה יצחק להתבודד ולישב בעצבות על אביו הגדול שנפטר, ויעקב רצה להיכנס לאביו, משום שביקש ברגעים קשים כאלו ללמוד ממנו האריך צריך להתנהג בשעה כזו, וע"כ בישל את הנזיד עדשים בכדי שיוכל להכניסם ולראות האריך מתנהג אביו בשעה זו, ועוד קודם שנסתיים בישל העדשים הגיע עשו וביקש מיעקב שילעיסהו מן האדום האדום הזה, וא"כ יעקב נמצא בזמן זה בפסגה, שמנצל את הרגעים הקשים בכדי ללמוד עוד דבר ועוד דבר מאביו יצחק, ואילו עשו הלך להתבטל בשדה ובציד, וכאשר הגיע עשו וביקש את נזיד העדשים, מכר עשו את הבכורה ליעקב, [ורק לאחר שמכר כתיב (פס' לד) "ויבז עשו את הבכורה", והיינו שלאחר שמכר היה צריך למצוא תירוץ מדוע מכר, ותירץ זאת בכך שתלויות בעבודה זו עונשין ומיתות], ושם היה המעמד הגדול שבו יעקב נהיה ממשיך דרך האבות ועשו נעשה רשע ושונאו הקב"ה.

עוד חילוק מצינו בתורה בין יעקב לעשו, שיעקב אבינו אמר (בראשית לג יא) "יש לי כל", ואילו עשו אמר (שם פס' ט) "יש לי רב", ופירש רש"י "יש לי כל. כל ספוקי", ואילו "יש לי רב. יותר ויותר מכדי צרכי", ולכאורה נמצא שעשו הסתפק במועט, שאמר רק "יש לי רב", ואילו יעקב אמר "יש לי כל", וא"כ נמצא שעשו הוא הצדיק, אמנם הביאור הוא שאין מושג של יותר מכדי צרכי, ו"יש לי כל" היינו שהכל מנוצל ואין זמן שהוא מיותר.

השפעת התורה מותנית בקדושה וירא'ש

"ויגדלו הנערים ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים"

שח הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת יד אהרן הצורה שהדברים נתפסים בפשטותם זה שמצד אחד יש את יעקב שהיה "איש תם יושב אוהלים", ומצד שני יש לנו את עשיו שהלך לדברים אחרים שהרי מרגע בריאתו היה 'שופך דמים', כמש"כ ויצא הראשון אדמוני שזהו רמז לשופך דמים, אבל בדברי חז"ל משמע לא כך שכמו שאמרו 'ראשו של עשיו קבור במערת המכפלה', היינו שלעשיו היה ראש של האבות הקדושים, וא"כ ודאי שמצד יכולותיו יכול היה להיות אחד מן האבות הקדושים למרות שנולד במזל של שפיכות דמים, ובאמת כתוב בילקוט שמעוני שדוד המלך נולד גם הוא באותו המזל שבו נולד עשיו שהגם על דוד נאמר 'וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי' (ש"א טז,ב) אלא שבשונה מעשיו שנהיה לרוצח, הוא השתמש במידה זו באופן חיובי ללחום את מלחמות ה' על פי הסנהדרין.

אבל עשיו הרשע הגם שהיה לו ראש של האבות הקדושים אך

הארה מוסרית

משיחותיו של המשגיח הגה"צ רבי משה אהרן ברוורמן שליט"א

אורחות חיינו על פי אותו רע, אלא לעוקרו ולבטלו ולהשליט במקומו את הטוב ואת ההליכה בדרכיו יתברך, כי לעומת הרע שבו הושרשו בו שרשים וכוחות רוחניים כמשקל נגדי שיאפשר לו בחירה לעמוד כנגד הרע ולהפכו לטוב, והביאו על זה את המקרא "זורו רשעים מרחם תעו מבטן דוברי כזב" שמרחם ומבטן היה עמו כוח הרשע והכזב וכמו שדרשו חז"ל "עשו, שווא בראתי את עולמי".

ועל זה לא היו תובעים אותו אלא על מה שלא ניצל את הכוחות שכנגדם שניתנו לו להינצל מהם ולהפכם לטוב, ואז היה שכרו ומדרגתו עצומה וגדולה כאשר הופך החושך לאור טומאה לקדושה רע לטוב. ומצינו בחז"ל בקה"ר (ט, י"ה) "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה" זה עשיו הרשע שאבד כל הטובות שבעולם ומתנות של עולם הבא.

אך יעקב אבינו, מעיקרו היה בו הקדושה והטוב, "בטרם אצרך מבטן ידעתין" וחלקו היה להוציא את הקדושה על גופו ועל כל העולם ולשמור על הקדושה שלא תפגם על ידי הפכה הוא העולם הזה הגשמי, ונאמר על יעקב "והקדישו את קדוש יעקב" "קדוש ישראל" ובשמונה עשרה ג' ברכות כנגד ג' אבות ושלישית כנגד יעקב "אתה קדוש וקדושים בכל יום יהללוך" והיתה מטתו שלמה ובברכת ראובן "כוחי וראשית אוני" ועל זה היתה בחירתו ועבודתו ונאמר עליו "צורתו חקוקה בכיסא הכבוד" כלומר שסילק עצמו לגמרי מכוחות הגוף והחומר של עולם הזה, עד שכל מציאותו היתה כיסא לכבודו בדרגה של חקוק ונמצא שם תמיד.

נמצא שעל שניהם מוטל התפקיד והתכלית של העולם כולו אך כל אחד ואחד כפי חלקו ואופן שלו.

ובזה יש להבין מה שמצינו בעשיו כוחות של שייכות לקדושה במדרגה מופלאה האחד והראשון כיבוד אב ואם בשלו וכידוע מאמר זכרונם לברכה "אמר רבן שמעון בן גמליאל כל ימי היותו משמש את אבא, ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשיו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא

שאלה עיקרית ויסודית מתערורת בפרשת לידת יעקב ועשיו, הרי יעקב ועשיו נולדו מכוח התפילות של יצחק אבינו כמו שכתוב "ויעתר יצחק לד'" (כ"ה כ"א) וזה בהנהגה ניסית למעלה מדרך הטבע, כמו שאמרו זכרונם לברכה "כי עקרה היא - עיקר מטרין לא היה לה, וגלף לה הקדוש ברוך הוא עיקר מטרין" ואם כן איך מבינים מאמרים זכרונם לברכה שקיצור ממנו מובא בפרש"י על מה שנאמר "ויתרוצצו הבנים בקרבה" בשעה שהייתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרסם לצאת, הדא הוא דכתיב "בטרם אצרך בבטן ידעתין" ובשעה שעוברת על פתחי עכו"ם עשיו רץ ומפרסם לצאת שנאמר "זורו רשעים מרחם תעו מבטן דוברי כזב". ולכאורה מה שנאמר כאן ב"ויתרוצצו", הוא המדרגות הרוחניות של יעקב ועשיו. ואין מובן הרי העובר במעי אמו אין לו בחירה, וידענו שמעשיו של האדם נמדדים לפי בחירתו ואם כן מה שיעקב עשה וכן עשיו הם הכול מה שהנהיגו אותם משמים בלא שיש להם חלק כל שהוא בזה, ומה עניין יש בזה עד שקראהו "זורו רשעים מרחם" ועל יעקב "ידעתין"?

והתשובה לזה היא שבאמת הכול תלוי ואין ערך למעשים רק לאלו שבאים מכוח בחירתו של האדם, ומה שקבע את דרגתם ומציאותם הוא מה שנאמר "ויגדלו הנערים ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה" (פרש"י אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות) "ויעקב איש תם יושב אהלים" (פרש"י אהלו של שם ואהלו של עבר) וכן כל מה שמוזכר במקראות מעשיו של עשיו "ויבא עשיו מן השדה והוא עיף" פרש"י: "ברציחה כמו שנאמר 'עיפה נפשי לרוצחים'. ובחז"ל דרשו שעבר על ג' עבירות וכן "ויבז עשיו את הבכורה".

ומה שנרמז ונתפרש מה שהיה לפני שנולדו זה בא לגלות מה היה תוכן ומדרגת העבודה שכל אחד מהם, ומה היה חלק כל אחד מהם ומה היה חלק כל אחד ואחד מהם בעבודת השם ובגילוי כבוד השם יתברך בעולם. עשיו היה חלקו להתגבר על הרע שהיה בפועל בקרבנו, לא רק להגרר ולקבוע

הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים ובשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמש אלא בבגדו מלכותו" ובדברים רבה "טוב לכם את ההר הזה" אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אי אתם יכולים להזדווג לו עד עכשיו מתבקש לו שכר הכיבוד שכבד את אלו שקבורים בהר הזה"

וכן מתגלה מדרגה רוחנית במה שנתפרש בתורה (כ"ז ל"ד) "כשמוע עשיו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד, ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי" ושם (ל"ג) "וישא עשיו את קולו ויבך" ואמרו זכרונם לברכה "אמר רבי יצחק כל האומר הקדוש ברוך הוא וותרן יתוותרין מעוהי, אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, זעקה אחת הזעיק יעקב לעשיו דכתיב כשמוע וגו' והיכן נפרע לו בשושן הבירה שנאמר "ויזעק זעקה גדולה ומרה עד מאד" הרי דמעות מוכיחות על פנימיות כמו שנאמר "שערי דמעות לא ננעלו" הרי שהכיר בפנימיותו במעלת יצחק ובברכתו הרי שהייתה לו שייכות לרוחניות ולבורא יתברך שמו שהוא משפיע כול ובידו תלוי הכל, ורק מכוח זה שייך "צעקה גדולה ומרה עד מאד" כפי אמתותה של תורה, וידוע מה שכתוב בשם הגר"א שלשון "מאד" בתורה היינו בריבוי שאין לנו השגה בזה וזה השפיע לדורות לתבוע מיעקב ומבניו על הצער והצעקה.

וזה כמו שנתפרש שהיו בעשיו שרשי קדושה עליונים ושייכות לרוחניות שבכחם מוטל היה עליו לעמוד כנגד כוח הרע שהיה אצלו בפועל לבטלם ולעקרם ולהפוך עצמו לדבק בקדושה שהייתה בו, ומה שיכול היה לקבל מיצחק ורבקה והוא בבחירתו בחר להיות "יודע ציד איש שדה" והרחיק עצמו לגמרי מהקדושה וכמו שנאמר בהפטרות השבוע "הלא אה עשיו ליעקב ואהב את יעקב ואת עשיו שנאתי".

וכן יש ללמוד מהאמור בהתורה מה שאמרה רבקה אל יעקב "למה אשכל גם שניכם יום אחד" משמעות הלשון שם לעשיו דאגה שלא יהרג, והיינו שהיה בו שורשי קדושה שיצאו לפועל בהמשך הדורות עובדיה הנביא, רבי מאיר, רבי עקיבא, ואנטונינוס.

וזה לשון חז"ל בשהש"ר זוטא (פ"א) "וכתיב ויגדלו הנערים הרי יעקב ועשיו כשם שחל השם על יעקב כן היה ראוי שיחול על עשיו, עשיו ראוי להעמיד מלכים ויעקב כהנים (מלכים כובשים את הרע, וכהנים שומרים על הקדושה) הברכות הראשונות ראויות לעשיו והאחרונות ליעקב ונטלו ממנו המתנות האלו. מכר בכורותו ליעקב מיד נאמר

עליו "קטון נתתיך בגויים בזוי אתה מאד" פרק ממנו עול מלכות שמים אף אלוקים שנאמר "ואת עשיו שנאתי" נטל את ד' וחל על יעקב פעמיים, פעמים אלוקי יעקב ופעמים אלוקי ישראל. ניטלה ממנו הבכורה וניתנה ליעקב, זכה במלכיות זכה בכהונה לפי שהלך בדרכי אבותיו שהיו נותנים גמילות חסדים ואוהבים את המקום ואף הוא זכה בכל המתנות האלו". ועל זה אמרו חז"ל "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה" זה עשיו הרשע שאיבד כל המתנות טובות של עולם הבא.

הרי שביארו חז"ל שהיה לו בחירה מוחלטת לעשיו לזכות בכל המדרגות שיחול עליו השם כשם שחל על יעקב ולקבל כל הברכות ולהעמיד מלכים אלא ש"חוטא אחד יאבד טובה הרבה" שאיבד כל הטובות והמתנות של עולם הבא. וזאת כמו שנתבאר אף שהיה מושרש אצלו השייכות לרע שהיה מפרנס לצאת לבית עבודה וזה אך יכול היה להפריד עצמו מהרע ולהפוך כל כוחות לקדושה ולרוחניות ולהיות רץ אליהם, ואז היה זוכה למעלה גדולה ועצומה למלכים ולברכות ראשונות בשל הפיכת רע וחושך לטוב ולאור, אלא שבבחירתו לא פעל זאת בעצמו ונמשך לגמרי אחר הרע עד שהתורה מעידה עליו "ויבז עשיו את הבכורה". ומחמת זה "בזוי אתה בגויים".

ובזה יש להבין את הסתירות הגדולות והנוראות בהנהגתו של עשיו ואף במעלתו הגדולה והמיוחדת של כיבוד אביו הרי נתפרש בתורה שלאחר שזכה יעקב בברכות "וישטום עשיו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" וברש"י: "כמשמעו שלא אצער את אבא, ומדרשי אגדה לכמה פנים יש" והוא מה שאמרו חז"ל "ומה ויאמר עשו בלבו" וכו' אני אהרוג את יצחק אבי תחילה ואחר כך אהרוג את יעקב אחי ואירש את העולם לבדי. שנאמר "יקרבו ימי אבל אבי" אקרב אביו של אבי קודם ואחר כך ואהרגה את יעקב אחי, ולא הספיק הקדוש ברוך הוא בידו לכך נאמר "אל תתן ד' מאווי רשע" ובבראשית רבה (ס"ז ה) "רבנן אמרי אם הורגו אני יש שם ועבר ויושבין עלי בדין ואומרים לי למה הרגת את אחיך, אלא אני הולך ומתחתן עם ישמעאל והוא בא ועורר עמו על הבכורה ובא והורגו ואני עומד עליו כגואל הדם והורגו ויורש שני משפחות" הדא הוא דכתיב: "יען אמרך את שני הגויים ואת שתי הארצות לי תהיינה וירשנוהו וד' היה שם" אמר רבי ברכיה כפר עשו ואמר לא אמרתי הדא מילתא, אמר לו הקדוש ברוך הוא לי את ידע דאנא הוא בודקיהון דבלבביא, אני ה' חוקר לבבות".

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

פרשת תולדות תש"פ

ראש ישיבת בית יהודה

אברהם הוליד את יצחק [כ"ה, י"ט]

עיין פירוש רש"י, דלאחר שקרא הקדוש ברוך הוא שמו 'אברהם', אחר כך הוליד את יצחק, עכ"ל.

והנה עצם השם אברהם מפורש בפסוק פי"ז פ"ה, ולא יקרא עוד את שמך אברהם, והיה שמך אברהם, כי אב המון גוים נתתיך, וזה מתפרש שאברהם הוא אב לכל העולם כולו, וכדאיתא בירושלמי ביכורים פ"א ה"ד, תני בשם ר"י גר עצמו מביא וקורא, ויכול כל גר לומר אשר נשבעת לאבותינו, לפי שאברהם היה אב לכל העולם, והכי קי"ל, הרי מבואר דגם לאלו שאינם מזרע אברהם חשיב אברהם אב להם, ואם כן הרי מצד עצם השם אברהם אין מוכרח שיהיה לו בעצמו זרע.

אכן הביאור במה דהועיל השם אברהם שיהיה מוליד את יצחק, הוא כמו שכתב רש"י בפרשת לך לך, על הפסוק 'ויוצא אותו החוצה', שאמר לו הקב"ה, צא מאיטגנינות שלך, שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, 'אברהם' אין לו בן, אבל 'אברהם' יש לו בן, עכ"ל. ומקורו במדרש בראשית רבה פמ"ד סימן י'. והיינו דאף שהיה גזירה עליו שלא יהיו לו בנים, זה רק כשנקרא שמו אברהם, אבל כשנשתנה שמו להיות נקרא 'אברהם' לא תהיה עליו עוד הגזירה, וכדאיתא בגמ' ראש השנה דף ט"ז ע"ב, וא"ר יצחק, ד' דברים מקרעין דינו של אדם, אלו הן וכו', שינוי השם דכתיב, שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי, כי שרה שמה, וכתוב וברכתי אותה וגם נתתי לך ממנה בן, הרי מבואר מדברי הגמ' זו המדה, דעל ידי שמשנה את שמה ואינה נקראת בשמה הקודם, זה קורע גזר דינה, ועל ידי זה זוכה לבנים, ויש לומר דאותו הענין הוא מה שהיה אצל אברהם, וזהו שפירש כאן, דרק לאחר שקרא הקדוש ברוך הוא שמו 'אברהם', הוליד את יצחק, כי רק לאחר ששינה שמו ל'אברהם' הוליד את יצחק, אבל כל זמן שהיה נקרא שמו 'אברהם' לא היה מוליד.

ויתרוצצו הבנים בקרבה וגו' [כ"ה, כ"ב]

עיין בפירוש רש"י, שרבותינו דרשו רציצה זו לשון 'ריצה', שכשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרסם לצאת, וכשהיתה עוברת על פתחי עבודת אלילים, עשו מפרסם לצאת.

וידוע מה שביאר אא"ז הגרי"ז זצ"ל, על פי הגמ' בברכות דף י' ע"א, שכאשר חלה חזקיהו למות, אמר לו ישעיה – צו לביתך, כי מת אתה בעולם הזה, ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה, מאי כולי האי. אמר ליה, משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה, משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה, בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד וכו', ע"ש. ואמר אא"ז זצ"ל, דמבואר מזה, דטענת חזקיהו שלא עסק בפריה ורביה משום דנפקי מינה בנין דלא מעלו, טענה צודקת

היא, ורק דמכיון דמצווה היה בפריה ורביה, לא היה לו להתחשב בזה, וזהו שאמר לו בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד. אמנם טענה זו ד'מאי דמפקדת איבעי לך למעבד' שייכא רק באיש שהוא מצווה על פריה ורביה, אבל באשה שאינה מצווה על פריה ורביה, שפיר יש לה להתחשב במאי דנפקי מינה בנין דלא מעלו שלא לעסוק בפריה ורביה. ולכן, מכיון שראתה רבקה דנפקי מינה עשו שהוא מפרסם לצאת על פתח עבודת אלילים, שפיר טענה למה זה אנכי מתאוה ומתפללת על הריון, עכ"ל.

והנה אאמו"ר הגאון זצ"ל עמד בעיקר הדבר המבואר בגמ' שם, שהיה חזקיהו ראוי למות בעולם הזה, ושלא יהיה לו חלק לעולם הבא, משום שלא עסק בפריה ורביה, דהרי ביטול פריה ורביה הוא ביטול מצות עשה, ועל ביטול מצוה לא מצאנו עונש גדול כזה, שימות ולא יחיה בזה ובבא. והראה לו אא"ז הגרי"ז זצ"ל על זה את דברי הרמב"ם בפ"ג מתשובה ה"ב, שיש זכות שהיא כנגד כמה עוונות, ויש עון שהוא כנגד כמה זכויות, ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העוונות.

אולם אאמו"ר הגאון זצ"ל אמר, דבאמת מחמת ביטול מצות העשה דפריה ורביה גרידא לא היה ראוי ליענש כל כך, אלא היה העונש ככל ביטול מצות עשה, אמנם מכיון שנתבטל ממצוה זו מחמת החשבון דנפקי מינה בנין דלא מעלו, והיינו שהיה סבור שמצוות התורה בטלות במקום חשבון כזה, דבר זה הוא חטא ביסודות הדת, ועל כן היה ראוי ליענש על כך בעונש גדול זה, וכאשר אמר ביאור זה לאא"ז הגרי"ז זצ"ל שיבא לזה.

ויבז עשו את הבכורה [כ"ה, ל"ד]

והנה לכאורה ביזוי הבכורה היה בעצם הסכמתו של עשו למוכרה ליעקב בעד נזיד עדשים, ואם כן צריך ביאור למה נאמר 'ויבז עשו את הבכורה' אחר שקם והלך, ולא קודם לכן בעת המכירה.

והנראה דכוונת הכתוב מה שאמר 'ויקם וילך', לומר דמיד אחר המכירה קם והלך, ולא שת לבו כלל על המכירה, ולפי זה אפשר לומר, דבאמת מעצם המכירה לא היה מוכח כל כך שמבזה את הבכורה, שהרי כבר אמר הטעם שבעבורו נאות למכירה, מפני שהיה הולך למות, ומה תועיל לו הבכורה [כלשון הרמב"ן כאן]. אלא דאף שלעצם מכירת הבכורה היה לעשו סיבה וטעם לזה, עדיין היה לו להצטער ולהרגיש שאבד ממנו דבר גדול וחשוב, [ואיתא בגמ' ברכות דף ה', מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו, מוכר עצב וכו']. ומכיון שתיכף אחר גמר הענין 'קם והלך לו', כאילו לא היה כאן שום דבר, בזה גופא גילה דעתו שמעלת הבכורה בזויה היא בעיניו, ואינו תופס מקום במחשבתו כלל וכלל.

אכן יעוין בפירוש רש"י כאן שכתב, וזה לשונו – 'ויבז עשו', העיד הכתוב על רשעו, שביזה עבודתו של מקום, עכ"ל. והנראה מדברי

האחרונים, ידוע מה שביאר הגר"ז דאצל האבות לא היה שייך הדין 'לגוי ששבת', והארכנו בזה במקום אחר.

וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה וגו' [כ"ו, ב']

עיין בפירוש רש"י, שהיה בדעתו לרדת למצרים, כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו 'אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך', ע"כ.

והנה בפירוש רש"י בסוף פרשת וירא, על הפסוק 'כי עתה ידעת', הביא דברי המדרש שם, אמר רבי אבא, אמר לו אברהם - אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי 'כי ביצחק יקרא לך זרע', וחזרת ואמרת 'קח נא את בנך', עכשיו אתה אומר לי 'אל תשלח ידך אל הנער'. אמר לו הקדוש ברוך הוא - לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה (תהלים פ"ט), כשאמרתי לך 'קח', מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך 'שחטהו', אלא 'העלהו', אסיקתיה, אחתיה, עכ"ל. ואשר לכאורה מבואר מזה, שכל הציווי לאברהם היה רק להעלותו על גבי המזבח, ולא נאמר לו לשוחטו כלל, ואם כן הרי לכאורה הדין נותן שמכיון שהעלהו אברהם ליצחק על גבי המזבח בעשית מצוותו, שהרי זהו כל דינו ומצוותו, להעלותו על גבי המזבח, ומכיון שהועלה על המזבח כבר נתקיים בו דין העלאתו, ותו ליכא ביה שום דין ומצוה נוספים, וכיון דנעשית מצוותו, שוב ליכא ביה דין 'עולה'.

אכן ידוע מה שביאר הגר"ח, דלכאורה אחר שאמר לו הקדוש ברוך הוא 'אל תשלח ידך' וכו', והוסיף לו, לא אמרתי לך 'שחטהו' אלא 'העלהו', אם כן כל המצוה היתה 'העלהו' ותו לא מיד, ואם כן כל מה שרצה אברהם לשוחטו הכל היה טעות, ואמר הגר"ח דאינו כן, דאף שהקב"ה אמר לו רק 'העלהו', מכל מקום הרי יש כאן קרבן, והיה חייב אברהם להקריבו כדין קרבן, ורק אחר כך כשאמר לו הקב"ה 'אל תשלח ידך' וכו', שוב לא היה צריך אברהם להקריבו, אבל עד אז היו בו כל דיני הקרבה, עכ"ד הנוגעים לענינינו. ולפי זה יש לומר, דאף שלאחר שאמר לו הקב"ה שלא להקריבו, כבר ליכא ביה דיני הקרבה, מכל מקום לא פקע מיניה שם 'עולה', דרק בנעשית מצותו של הקרבן פקע מיניה שם 'קרבן', אבל כאן דלא נתקיימו דיני הקרבן, ליכא ביה דינא דנעשית מצותו, ואכתי איכא ביה שם 'עולה', ומה שאינו עומד להקרבה אינו מפקיע הימנו שם 'קרבן', וכמו ב'קדשים שמתו' דאין הקדשים עומדים להקרבה, ומכל מקום לא פקע שם 'קודש' מיניהו, כמבואר בחדושי רבנו חיים הלוי הלכות מעילה, ואם כן אף דכאן גרע מ'קדשים שמתו', שהרי בטלו דיני ההקרבה, מכל מקום כל זמן שלא נתקיימו דיני ההקרבה, לא פקע מיניה שם 'עולה'.

ואם כן אתי שפיר מאי דחשיב יצחק 'עולה תמימה', גם לאחר שכבר קיים אברהם המצוה להעלותו, דמכל מקום לא נתקיימו בו דיני הקרבתו, ואכתי לא נעשית מצותו.

רש"י, דבאמת אין ראייה מדבריו וממעשיו של עשו שביזה את הבכורה, אלא שהכתוב מעיד עליו, שמכר את הבכורה משום שהיתה עבודתו של מקום בזויה בעיניו, ולא מטעם אחר.

עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקתי ותורתי [כ"ו, ה']

בקדושין דף פ"ב ע"א תנן, מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקתי ותורתי'. וביומא דף כ"ח ע"ב אמר רבא, ואיתימא רב אשי, קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר 'תורות', אחת תורה שבכתב, ואחת תורה שבעל פה.

והנה האחרונים הקשו, איך שמר אברהם אבינו את השבת, הא קיימא לן דבן נח ששבת חייב מיתה (סנהדרין דף נ"ח ע"ב), ועיין ב'פרשת דרכים' דרך האתרים דרוש א' שהוכיח מזה דהאבות יצאו מכלל בן נח אפילו להקל.

ומטין משמיה דאחד מן הגאונים בדורות שלפנינו שאמר, דמשכחת לה בפשיטות, שיצא בטלית עם ציצית כישראל, דאצל ישראל לא היא הציצית משאוי, וליכא בה משום מלאכת הוצאה, שהרי היא מגוי הבגד ומטכסיסיו, וכמו שביאר הרמב"ם בפ"ט משבת ה"כ, אבל אצל בן נח לא היא הציצית מגוי הבגד ומטכסיסיו, וממילא היא לה משאוי ואיכא בה משום מלאכת הוצאה, עכ"ד.

ויש להעיר בזה, דתירוץ זה היה שייך אילו היה לאברהם אבינו דין ספק ישראל ספק בן נח, ומספק קיים את כל המצוות, והיתה השאלה איך שמר את השבת מספק, הרי יתכן שכן נח הוא, ובן נח ששבת חייב מיתה, ואשר על זה יש לומר שהיה יוצא בשבת לרשות הרבים בטלית מצויצת, דאז ממה נפשך עשה כדין, שהרי אם ישראל הוא, הויה לה הציצית מגוי הבגד ומטכסיסיו, וממילא ליכא בזה משום מלאכת הוצאה, ונמצא ששבת, ואם בן נח הוא, לא הויה הציצית מגוי הבגד ומטכסיסיו, וממילא איכא בזה משום מלאכת הוצאה, ונמצא שלא שבת.

אמנם באמת הקושיא היא לפי השיטה שאברהם היה 'בן נח', ורק שקיים את כל התורה עד שלא ניתנה, ועל זה קשה, דאם כן איך שמר את השבת, והרי בן נח ששבת חייב מיתה, ועל קושיא זו לא שייך התירוץ שיצא לרשות הרבים בטלית מצויצת, דכיון דאף שהוא בן נח יש כאן קיום מצוה בתורת 'כל התורה עד שלא ניתנה', הרי ליכא על הציצית שם 'משאוי', ונמצא ששבת בשבת, ואם נאמר דלא סגי בקיום מצוה בתורת 'כל התורה עד שלא ניתנה' להפקיע מהציצית שם 'משאוי', אם כן הרי חילל את השבת בהוצאתה, ונמצא שלא קיים את מצות השבת. [ועל עצם קושיית

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

גיליון צו, תולדות תש"פ

עייפות - סמל הירידה בעבודת ד'

הגדולה נמצאה, ואחד המשרתים עושה דרכו עם הסחורה היקרה שנעלמה.
הסוחר הביט על הדרך המובילה לנמל בצפייה דרוכה לראות את המזוודות האבודות שבות אליו, והנה מיד כשהבחין ממרחק בשליח הצועד לאישו עם המזוודות הכבדות שהעמיס על גבו, החל שוב בזעקות: אלה לא המזוודות שלי, תחזירו אותן ותחפשו את הרכוש היקר שאבד לי.

מניין לך, שאלו המשרתים, והרי עוד לא פתחת את המזוודות ואיך אתה מזהה כבר ממרחק שהן אינן שלך. נענה הסוחר ואמר: המזוודות שלי אמנם שוות הן תועפות, אך אינן כבדות כלל וכלל. יש בהן מעט יהלומים ששוים רב, וכשראיתי שהשליח עמל ומתאמץ בנשיאת המזוודות, מיד הבנתי שאינן שלי. כך אומר הקב"ה לבני ישראל: "לא אותי קראת יעקב כי יגעתי בי ישראל". אמנם נתתי לכם 613 מצוות, אך אין בהן 'עמל' אלא ריווח ונועם. ואם אני רואה שאתם עמלים בהן, סימן הוא שלכם פונה לעבודה זרה. יש להוסיף עוד כי בוודאי מונת רש"י שהם פונים לעבודה זרה ממש, אך יתכן ואף כוונתו לעבודה במצוות עצמן, כי העבודה הזו שאתם עושים בעמל, זרה היא ואינה העבודה הרצויה במצוות שאני מצפה מכם.

מחיר פעוט לעסקה גדולה

על דרך זו ניתן לבאר כי מיד כששמע יעקב מעשו "עייף אנוכי", הבין כי עוב את הדרך העולה בית א-ל, בוודאי כבר שקוע בעבירות, וממילא אין לו שייכות לבכורה. או אז גמר אומר בליבו לבקש לרכוש את הבכורה וכל הגדולה הבאה בעקבותיה תמורת מחיר פעוט של ניד עדשים בלבד.

אמנם בדרך כלל "האדם נפעל כפי פעולותיו" (ספר החינוך ט"ו) ולכן כל מי הרוצה להתחזק בעבודת ה' עליו לעשות פעולות שיפעלו לעוררו להגיע לאותה דרגה נעלה. אך בעניין הזריות ודאי שלא רק שנצרכת עד מאוד, כי מסמלת היא את מהות האדם אם הוא עובד ומתעלה או עייף ומידרדר חלילה.

לכן יש להתחזק עוד ועוד בזריות ומתוך כך בחיות בעבודת ה', שאם חלילה לא עובדים מתוך שמחה וחיות אף אם נראה שמקיימים מצוות ונשמרים מחטא, הוא מצב של ירידה שעלולה להגיע עד שאול תחתית ר"ל. ומנגד מבטיח לנו ה' ארחות צדיקים' (שער הזריות) "מי שעושה מעשיו בזריות זו הוכחה גדולה שהוא אוהב את בוראו" וכנגדה ישיב לו הבורא אהבה לאהבתו בטובות ושפע רב.

מותר האדם - "החי נושא את עצמו"
שמעתי מכן דודי הצדיק הגר"ד קוק מטבריה לבאר את הכלל "החי נושא את עצמו" (שבת נד, א). גופו של המת כבד כי חסרה בו החיות הפנימית, ולפי זה הכבדות שבאדם ובמעשיו נובעת מכוח החלק המת שבו. ואמנם אם הוא מרגיש חיות בדבר, זה לא כבד לו. אם הוא מרגיש בכך שמחה, זה נעים וקל לו.

ואכן בבמה לא שייך הכלל "חי נושא את עצמו", כיון שאין לה חיות פנימית, וכל כולה משדרת כבדות (חוספתא שבת ט).

האבות שהיו שלמים בעבודה היו רצין לפניו כסוס בין בצעי המים (סנהדרין צו, א). הסוס מתייחד בריצתו בכך שאינו שוקע בביצה אלא כביכול מדלג עליה. האבות היו שלמים בעבודתם רוחנית עד שלא שקעו בשום ביצה אלא עברו את כל הביצות והמהומות בחיים בלי ליפול עם כבדות.

וזהו שאמרו חז"ל "עושהאל קל ברגליו כאחד הצביים - ומה היה קלותו שהיה רץ על ראשי שבילים ולא מתכופפים" (קהלת רבה ט, א). ביאור הדבר: מאחר ורמ"ח אברי האדם מכוונים כנגד רמ"ח מצוות עשה (מכות כג, ב), אם היינו משעבדים את כל אברינו לחלוטין ומקיימים בכל אבר את מה שצריך לקיים בו, לא היינו סובלים כלל מתחושת כבדות. וכיון שעשהאל היה כולו עובדת ה' עד שלא היתה בו שום כבדות כלל, לכן הצליח להיות קל כל-כך אף בגופו.

'עמל' - עבודה זרה

ובשבחי עם ישראל נאמר "לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל" (במדבר כג, א). כלומר, עצם העמל של עם ישראל הוא סמל העוונות, וכשרואה הקב"ה שעם ישראל אינם בגדר 'עמלים' ולמרות שהם 'עובדים' הם נהנים מעבודת הקודש ולא מרגישים בה עמל, ממילא הקב"ה אינו מביט באוון שהוא עבודה זרה שבהם.

וכפי שמתרעם הקב"ה בזמן שחטאו ואומר (ישעיה כג, ב) "לא אותי קראת יעקב כי יגעתי בי ישראל" - מתוך כך שאני רואה בעמלכם, יודע אני שלא קראת לי אלא פנית אחר עבודה זרה (רש"י שם). מאופן לימוד התורה וקיום המצוות שלכם, בצורת 'עמל', מוכח שפניתם אחר עבודה זרה.

המשיל זאת המגיד מדובנא לסוחר יהלומים שנדר לארץ מרחקים בכדי למכור סחורתו ולפתע הבחין שאוצרותיו נעלמו. החל לקרוא מיד בזעקות רמות לעזרה 'הצילו, איבדתי את כל רכושי' וביקש מהדיילים לכו ותחפשו בנמל את המזוודות היקרות שלי. הם אצו רצו לנמל ולאחר זמן קצר שלחו להודיע לו שהאבדה

נכא עשיו מן השדה והוא עיף... ויאמר עשיו אל יעקב ה'לעיטני נא מן האדם האדם הזה פי עיף אנכי (בראשית כה, כט-ל)
"ברציחה, כמה דתימא (ידמיה ד לא) כי עיפה נפשי להורגים... אותו היום מת אברהם כדי שלא יראה את עשו בן בנו יצא לתרבות רעה" (רש"י שם)

יש להבחין היכן נרמז שבאותו היום ממש יצא עשו לתרבות רעה, והרי מתוארת כאן מכירת הבכורה ותו לא.

ונראה שהכל כלול בשורש העייפות - "והוא עייף", "עייף אנוכי". רש"י מסק כי אין זו עייפות גרידא כי אם יציאה לתרבות רעה ובאותו היום אף רצה, "והוא עייף ברציחה". כי בעבודה רוחנית לא קיימת מציאות של עמידה במקום, שהרי "אדם לעמל יולד" (איוב ה, ז). עבודה תמידית נדרשת מהאדם, העמל הוא מהות חייו, ובהיעדרם, עלול ליפול ולהידרדר חלילה לשאול תחתיות.

בתנועת המוסר (חלק א, עמ' כו) הביא על כך פתגם מהגאון רבי ישראל מסלנט: "האדם נמשל לציפור. בכוחה של ציפור לדאות למעלה למעלה, אבל בתנאי שתניע את כנפיה ללא הרף, ואם היא מפסיקה ממעופה לרגע, הרי היא נופלת וצונחת למטה וכן הוא האדם".

אכן ההתעלות בעבודת ה' דורשת מאמץ רב, וכשעשו מגדיר עצמו כעייף, מובן בזה כי הוא כבר לא במרץ העבודה ונוטש אותה לטובת רפיון וירידה מעבודת ה'. זה עצמו כבר מסמל את התרבות רעה, ואך טבעי הדבר שייגרר לחטאים גדולים עוד באותו היום.

לא בכדי הדגישה התורה פעמיים את לשון העייפות בעניינו של עשו, ללמדנו כי זהו עיקר תחילת הירידה של עשו, ואנו נוסף לקח, לא לעזוב, לא להרפות אף לא לרגע קט את העבודה וההתעלות הנדרשת מכל אחד ואחד, כי היא ראשית הירידה.

כך גם נראה במלחמת עמלק כאשר עם ישראל שרוי במצב המוגדר בתורה (דברים טו, יח) "ואתה עייף ויגע לא ירא אלוקים". בלשון הפסוק טמון כי מציאות של "ולא ירא אלוקים" מקורה במצב של "ואתה עייף ויגע". כיון שהרגישו יגיעה וקושי בעבודת ה', ממילא נכנסו למצב שלא היו יראי אלוקים.

העייפות הבאה מתוך יגיעה בעבודת הקודש, זהו הפגם הגדול, וכשישראל במצב כזה הם נפילה, או אז סרה מעליהם השמירה העליונה עד כדי פגיעתו של עמלק, סמל הרוע.

ביטחון לשמירה מפיוגעים

ויתרצנו הפנים בקרבה ותאמור
אם בן למזהר אנוכי

(כח, כב)

"למה זה אנוכי - מתאווה ומתפללת על ההריון"

(רש"י שם)

יש להבין מה היתה תמידה הגדולה של רבקה, וכי אם בן אחד צדיק ואחד רשע כבר לא כדאי לה העיבור כולו, והלא הוא עיבור משותף לתאומים וממנו עתיד לצאת גם אותו צדיק נשגב, יעקב אבינו, איש תם, נאזר בגבורה.

מבאר החתם סופר שהצטערה על תפילתה להריון זה שמכוחה נוצר עשו וחששה לפגם בתפילתה. השיבה הקב"ה שתפילתה הועילה ללידת עקב ומה שנוצר אף עשו זהו לצורך יעקב, משום שלא יוכל להיות יעקב אלמלא עשו המתנגד לו. התנגדותו של עשו יוצרת את שלמותו של יעקב.

מקור כוחם של בני ישמעאל

ישנם התמהים מניין שואבים בני ישמעאל כוח רב והצלחות גדולות במלחמות כנגד עם ישראל. בפרקי דרבי אליעזר (א) מתבאר כי כל מהותו של ישמעאל כדי לעורר את עם ישראל לתפילות ע"י הצרות שירעו להם, וכפי הנרמז בשמו 'ישמעאל' שעל ידו ישמע אל-ו יעננו: "למה נקרא שמו ישמעאל, מפני שעתיד הקב"ה לשמוע נאקת העם ממה שעתידים בני ישמעאל לעשות באחרית הימים שנאמר ישמע אל ויעננו".

העולה מהדברים כי תפילה ללא תזמורת מהם היא הערובה הטובה ביותר לבטחון עם ישראל בכל מקומות מושבותיו. הקב"ה מכוון שתהיה הסלמה בדרום או פיוגעים בצפון ר"ל כדי לעוררנו לתפילה. אם נקדים תפילה להחרפת המצב הביטחוני, נפעל שלא יצטרך הקב"ה להפעיל את הישמעאלים לעשות מעשים שיעוררו אותנו לתפילה מעומק הלב, כדברי הגמ' בסנהדרין (פד, ב) "אמר רבי אלעזר לעולם יקדים אדם תפילה לצרה".

לכל צדיק יש מצירים העומדים נגדו

עוד עולה מהאמור כי המלחמה העולה כנגד צדיק לעתים דווקא לטובתו ולרוממו, וכבר כתב החת"ס (שו"ת, טו) "ברית כרותה שכל ת"ח וצדיק... יש לו מצירים נגדו". כלומר רק כך יוכל לצמוח ולהתעלות לדרגתו השלימה.

חיווק גדול יש בזה לרב תלמיד חכם שישנם הקמים מולו, או אף לקהילה נכבדה שנלחמים בה, שאמנם יש להם לבדוק אם אין אמת בדברי העומדים מולם, אך בעצם הניסיון אין סימן לחסרון כי אדרבה, לא רק שכך היא הדרך "שכל תלמיד חכם יש לו מצירים נגדו" אלא יתירה מזו, מהאמור נראה כי אף שאין כוונתם לך, אך משמים סובבו כן בכדי לנשואם ולרוממם לדרגה השלימה והנעלית יותר.

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

יין פוטר גם את התמור

שתייתי את התה עם התמור לאחר שתייתי רביעית יין הפוטר שאר משקים מברכה (קע"ג, ב), האם גם בזה נפטור התמור מברכה.

התמור נידון כטפל לתה ולכן א"צ לברך עליו (שו"ת חתם סופר מז).

פטור ברכה למיין ענבים

האם שתייתי מיין ענבים פוטר שאר משקים מברכה בדומה לשתייתי יין.

סיבת פטור הברכה לשאר משקים אחר שתייתי יין היא "לפי שעיקר משקה הוא והוא ראש לכל מיני משקין" (תוס' ברכות מא, ב), כיון שהוא "משמח אלקים ואנשים" (שם לה, ב), אך מיין ענבים שאינו כשר לנסכים ואף לא משכר, לכאורה לא נכלל בדין זה, ולכן עדיף לברך על מאכל שהכל ובכך לצאת מהספק. אמנם אם אין לו מאכל יכול לברך על המשקה. עוד יש להוסיף שאף טעימה מהיין בלא שתייתי רביעית אינה פוטר שאר משקין מברכה.

שתייתי יין שלא פוטר מברכה

כירך בורא פרי הגפן בקידוש על מיין ענבים ולאחר מכן שתה רביעית יין, האם פוטר בזה ברכה משאר משקים.

כיון שהברכה לא היתה על היין עצמו, לא פוטר. כיון שעיקר וטפלו אין פרושו שהטפל פטור מברכה, אלא שהוא נפטור מברכת העיקר. אך כשהעיקר - היין נפטור מברכת המיין ענבים ולא ברכו עליו, שוב אינו פוטר את הטפל - שאר משקים.

איסור יחוד בחדרים סמוכים

האם יש איסור יחוד בשני חדרים שיש להם יציאות שונות לרה"ר, ואמנם ישנה דלת נוספת המקשרת בין החדרים.

אין בעיה כיון שיש להם פתחים שונים (דבר הלכה, יא, ה) ואף בלילה מותר לאיש ולאשה לשהות שם, כיון שאין ההיתר מטעם פתח פתוח לרה"ר (שו"ע אבה"ע לה, סט) שאוסר בלילה אלא משום "יציאה נפרדת לרה"ר" וכל חדר נידון בבית בפני עצמו.

ומה הדין כשאין לחדרים יציאות שונות, אך הדלתות פונות למסדרון צר הפונה לרה"ר, והמסדרון ניכר לעוברים ושבים ברה"ר.

כיון שיש להם יציאה אחת לרה"ר, נידון בבית אחד.

היתר לשימוש מאוחר

הלכתי לישון בשבת ובכדי לסמן לבני שלא שהה בבית באיזו שעה להעירני, הצמדתי למקרר מגנטים של ספרות עם שעת ההשכמה. האם מותר לברור המגנטים מתוך הקופסה, משום שהשימוש בהם יהיה רק לאחר כמה שעות כשבני ישוב לבית.

מותר. משום שאמנם אחד ההיתרים לברור בשבת הוא רק כאשר זה נעשה לצורך מידי (שו"ע א"ח ש"ט, ב), וכאן השימוש ייעשה בהם רק לאחר כמה שעות בזמן ההשכמה, אך מאחר ומתוך הנחתם על המקרר תלך מיד לנוח ברוגע מתוך ידיעה שיעירוך בזמן, לכן יש להתיר את ברירת המגנטים.

וכפי שהתיר מרן הגרי"ש אויערבאך (מאור השבת א) לברור סכו"ם לצורך עריכת שולחן למרות שיאכלו בהם רק לאחר זמן רב, משום שעצם יפיו השולחן יש בו עונג ושלווה לבעלת הבית, וממילא נחשב שמשממש בברירה מיד.

השכרת אולם לכנסיה

בבעלותי אולם בארה"ב, קיבלתי פניה מהנהלת הכנסיה המקומית המעוניינים לשכור את האולם מדי יום ראשון לעריכת תפילות. אסור להשכיר להם משום "לא תביא תועבה אל ביתך" (דברים, י, טו), אך אם כבר נחתם הווה שכירות לתקופה ממושכת שאי אפשר לבטל, אין זה אוסר את המקום למרות שהוא שימוש קבע, שהרי אין הבית קנוי להם ממש.

שהכל' על תמור בכוס תה

אני רגיל להמתיק כוס תה באמצעות תמור אותו אני מניח בפה ומיד שותה את כוס התה. האם יש לברך על התמור תחילה, או שמאחר והוא טפל לשתייה אינו טעון ברכה.

כיון שאינך אוכלו לעצמו הרי הוא נידון כטפל לתה. ואמנם אם אתה טועם ממנו קודם השתייה לכאורה הוא מחייב ברכה, כיון שעוד לא נפטר קודם השתייה (שו"ע א"ח ר"ב, י). לכן ראוי לברך שהכל ולהניח התמור בפה בלא לבולעו, ומיד לשתות בו זמנית עם התמור, כיון שעל טעם התמור לבד א"צ לברך, ונחשב שאכלת את התה והתמור יחד.

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

מתורתם של בונים

וכל בניה למורי ה' אל תקרי בניה אלא בוניך

ליקומים מתורת אברכי הכוללים שליט"א

פרשת תולדות תש"פ

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא.

וברש"י בפסוק כ"ו כתב וז"ל 'בן ששים שנה. י' שנים משנשאה עד שנעשית בת י"ג שנה וראויה להריון, וי' שנים הללו, צפה והמתין לה, כמו שעשה אביו לשרה, כיון שלא נתעברה, ידע שהיא עקרה והתפלל עליה (יבמות דטו), ושפחה לא רצה לישא, לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה, עכ"ל, וצ"ב בדברי רש"י דמאי קושיא היא זו דאמאי לא נשא שפחה אלא התפלל על רבקה, וכי לא היה צריך להתפלל עליה תחילה, ואי משום דאברהם נשא שפחה ולא התפלל על שרה וכמב' ברש"י בפרשת לך לך שאמרה לו "חמסי עליך" שהתפללת שיהא לך בן ולא התפללת שיהא זה ממני ולא מאשה אחרת, היא גופא צ"ב מדוע באמת לא התפלל אברהם על שרה כמו יצחק על רבקה, ועוד קשה דאם צריך שישא אחרת מדוע שישא שפחה דוקא ולא בת חורין [וד"ז צ"ב אף באברהם], ועוד תימה דמה בכך שנתקדש יצחק להיות עולה תמימה וכי היכן מצינו דעולה אסור בשפחה.

והנראה ליישב בזה ובהקדם יש להביא כאן את דברי האוה"ח שם בפרשת לך לך [טז, ה] שביאר מדוע נשא אברהם שפחה וז"ל 'צורך היה בדבר להיות כן כי באמצעות היותה שפחה נתברר בה חלק המאוס שהיה דבוק באברהם מימי קדם ויצאה הוזהמא בישמעאל ונשאר אור שלם ונכון ביצחק, ואלו היתה הגר משוחררת לא היה יוצא כל הזיהום לבד מבלי שיצא עמו חלק הטוב ופרצה גדולה היתה מסובבת מהדבר וה' יתברך עשה נפלאותיו אלינו, עכ"ל, ויש לבאר ביותר דנוע [עיין בזה"ק אחרי מות [סט], וברע"מ כי תצא דף רעט:] דהקל"י היא בחי' שפחה והגבירה היא הקדושה, וכשח"ו חוטאים אזי "שפחה תירש גבירתה" [משלי ל', כג], ולכך הוזהמא היתה צריכה לצאת דוקא בשפחה, וכן נמי היתה שפחת שרה בדוקא [ולא לקח שפחה אחרת] דכך הוא הענין בבחי' "ואתן אדם תחתך", [עשלה"פ וירא אות כ"ד], דהיינו דהיא כופר תחת שרה שהיתה הוזהמא צריכה לצאת ממנה כיון דהיא היתה אשת אברהם, ולכך כשיצאת בשפחה חשיב שיצא בדידה, ולאחמ"כ יצא יצחק זך ונקי משרה.

ועיין בשל"ה בפרשה [אות ל"ה] שכ' וז"ל 'כי יעקב ועשו היו תאומים בבטן רבקה, והיא 'אם יעקב ועשו' (שם כה, ה). הסוד בזה, שרבקה היתה הכור שבה נזדכך יעקב ונצרף יעקב, ועשו שהיה עמו שאב כל הוזהמא. וכל הסיג שהיה דבק מצד לבן הארמי הכל בא לעשו, זה רמאי וזה רמאי. ואז נשאר יעקב כסף נקי מזוקק, שופריה משופריה דאדם הראשון, ועשו מצד הוזהמא שהטילה הנחש, עכ"ל, ומב' דזוהמת עשו היתה משום לבן דהיינו מצד רבקה, וכ"כ נמי באוה"ח בפרשה וז"ל 'ואומרו אחות לבן ללא צורך ונוסף שכבר ידענו אלא הטעם הוא שבא ללמד זכות על רבקה בראותינו שילדה בן רשע מובהק, ותאמר איך מבטן ברוך יצא ארור, לזה אמר כי זה הוא סיבה לדבר היותה אחות לבן הארמי פירוש הרמאי בתוספת רשע על אביו, וכבר קדמו חז"ל (ב"ב קי.) רוב הבנים, לטעם הידוע, ולזה יצא עשו, וזולת זה צאצאיה צדיקים היו יוצאים ממנה, כי צדקת גמורה היתה, עכ"ל, וכן כתב המהרח"ו [בספרו עץ הדעת טוב בפרשה] דזהו ביאור הפסוק ד"ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא" דהיינו דהקב"ה לא רצה להוציא רשע זה שהוא עשו לעולם ולכך היתה רבקה עקרה, וזהו 'לנוכח אשתו' היינו

לאלו הנוכחים לנגד אשתו דהיינו חלקי הרע שעומדים עליה שיצא עשו ממנה, וזה היה סיבת עקרותה, ע"ש, [וע"ע באוה"ח בפרשה [לקמן כז, יג] שכתב שלא היה עשו מחלק רבקה, וביאר נמי את דבריו כאן, ומש"כ בזה ע"פ הסוד].

ולפ"ז יש ליישב משה"ק לעיל דאברהם ידע שצריכה הוזהמא לצאת ממנו דהוזהמא היתה בו מצד תרת, ולכך לא התפלל שיצא משרה אלא שיצא ממנו, ומשום כך הוצרך מקודם ליקח את הגר שיצא בה הוזהמא, ובדוקא היתה צריכה להיות שפחה כמו שנתבאר לעיל בזה, אולם יצחק ידע דאין הוזהמא ממנו דהוא נתקדש להיות עולה תמימה והרי הוא קדוש וזך לגמרי, אלא הוזהמא היא מצד רבקה דהיא אחות לבן, ומשום הכי לא היה מועיל לו ליקח שפחה אחרת דהרי מ"מ לא תצא ע"כ זוהמת לבן שברבקה, ולכך הוצרך להתפלל עליה ועל סיבת עקרותה מצד הוזהמא שצריכה היתה לצאת ממנה כדלעיל, [וכן נמי לא היה יכול ליקח בת חורין אחרת להוציא משם את יעקב דרבקה היתה בת זוגו, ועיין מש"כ באוה"ח בזה לבאר קרא ד"לו לאשה", ע"ש], וע"ז היה צריך תפילת יצחק שמ"מ יצא יעקב אף שיצא עמו, ונמצא לפ"ז דמש"כ רש"י דיצחק היה עולה תמימה אין כוונתו בכך דעולה אסורה בשפחה דמהכ"ת לומר כן, אלא כוונתו דמשום כך ידע יצחק שלא בו תלויה הוזהמא ולא יועיל לו ליקח שפחה וכמו שנתבאר בזה.

ויש לבאר לפ"ז דלכך "ויעתר לו ה'" ולא לה, דהיה צריך לתפילת יצחק דאע"פ שלא בא ממנו הוזהמא רוצה הוא בכך, ואולי נמי יש לרמוז זאת במש"כ חז"ל דאינה דומה תפילת צדיק בן צדיק לצדיק בן רשע, וכבר הק' בזה דאדרבה הרי צדיק בן רשע הרי הוא במעלה טפי, אולם י"ל דהענין הוא דתפילת צדיק בן רשע שיש בו הוזהמא בע"כ מצד אביו וכן הכא מצד אחיה לבן פחות מקובלת מתפילת צדיק בן צדיק הנקי לגמרי, ובפרט הכא דאדרבה סיבת הוזהמא דבן רשע היא גופא היתה סיבת העקרות, ולכך היה צריך תפילת בן הצדיק שרוצה עכ"פ בכך.

ובזה נמי יש לבאר הא דא' בשה"ש רבה [פ"ב פ"ח] וז"ל 'ר' יהודה בן סימון בשם ר' שמעון בן אלעזר אמר מפני מה נתעקרה רבקה כדי שלא יהיו אומות העולם אומרים תפלתנו עשתה פירות שאמרו לה (בראשית כ"ד) אחותנו את היי לאלפי רבבה, עד שהתפלל עליה יצחק ונפקדה, הה"ד ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, ויש לבאר עוד דאי לא היתה עקרה אלא מיד היתה נפקדת ביעקב ועשו היה שולט בה הרע ביותר וח"ו היה עשו שבא מצד ברכת לבן גובר על יעקב, ולכך הוצרך שתהא עקרה כדי לא יצא ממנה עשו מצד אלא ע"י תפלת יצחק וממילא כיון דאתי הריונה מצד יצחק גבר צד הטוב שהוא יעקב על חלק הרע שהוא עשו. וע"ד הדרש אפשר לומר דלבן ידע דע"י ברכתו תעשה עקרה כדי שלא יאמרו אומות העולם וכו', וזוהי גופא היתה כוונתו לקלקלה שלא יצא זרע יעקב, ולפ"ז יתבאר באופן מחודש הא דאמר' בהגדה ד'לבן ביקש לעקור את הכל' דיש לפרש שרצה 'לעקור' הוא מלשון 'עקרות', דהיינו שרצה לעשות את רבקה עקרה מכח ברכתו ועי"כ לא יצא זרע ישראל.

(הרב מרדכי שטרן שליט"א - ירושלים)

יצחק ועשו

קושיית המפרשים מפורסמת כיצד יתכן שיצחק רצה לברך את עשו וכי לא ידע שהוא רשע ויעקב צדיק ובפרט שיצחק ידע שבנין כלל ישראל יצא מיעקב ככתוב בסוף הפרשה "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוהו...קום לך פדנה ארם... וא' ש' יברך אותך...ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגוריך אשר נתן אלוקים לאברהם" ואם כן מדוע רצה לברך את עשו ולעשותו גביר על יעקב. וכדי לבאר הענין נקדים שאלה אחרת, כתוב (כ"ז א') "ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו" ורש"י הביא ג' פירושים מדוע - "בעשן של אלו (נשות עשיו) שהיו מעשנות ומקטרות לעבודת כוכבים, דבר אחר, כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו בוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו לפיכך כהו עיניו, דבר אחר, כדי שיטול יעקב את הברכות".

ונשאלת השאלה, הלוא מלאכי השרת מלאכי רחמים הם וכי אין הם מרחמים על יצחק שהם בוכים על עיניו ויעשה מכח זה עיוור. וכי לא יכלו לבכות באופן שלא יפלו הדמעות על עיניו. וכדי ליישב נקדים עוד

שאלה נוספת, כשאליעזר עבד אברהם הולך לקחת את רבקה הוא מנסה אותה בחסד, האם תסכים להשקות איש זר על עשרת גמליו, וכדאמר רש"י (כ"ד י"ד) "אותה הוכחת - ראויה היא לו שתהיה גומלת חסדים, וכדאי היא להכנס בביתו של אברהם".

ונשאלת השאלה הלא השידוך הוא עבור יצחק ומדוע היא נבחנת בחסד מופלא שכזה שהוא ממידתו של אברהם. ונראה לישב הכל על פי מה ששמעתי מהרב פנקס זצ"ל שמבאר מדוע ציווה הקב"ה את אברהם אבינו להעלות את יצחק לעולה ובסופו של דבר לאחר שעקד אותו מנע ממנו הקב"ה להקריבו בפועל ובאר זאת עפ"י הוזהר שהעקדה גופא היתה מטרת כל הניסיון - שאברהם שהוא כנגד מידת החסד בעולם יקח את יצחק שהוא כנגד מידת הגבורה - הדין ויעקוד אותו וע"י כך יגרום שהחסד יתגבר על הדין בעולם וזה יהיה תיקון למידת הדין של יצחק, שלא יהיה דין קשה בעולם אלא יהיה הדין מרוכך והחסד גובר עליו. לפי זה אפשר לישב שהמלאכים בכו בדווקא על עינו של יצחק כדי לעזור אותו ולהחליש בזה את כח הדין וכמו שמצאנו בגמרא לגבי יצרא דעירות, שרצו חכמים לבטלו ומשום שלא היה העולם מתקיים אם יתבטל לגמרי, לכן רק סמאו את עינו היצר והועילו בזה להחלישו שלא ישלוט כל כך היצר, על כל פנים בקרובות. וה"ה הכא, מלאכי הרחמים בכו דווקא על עינו של יצחק כדי שיתעוור וע"י זה נחלש כוח מידת הדין בעולם.

זו גם הסיבה שחפץ אליעזר ליצחק אישה שהיא ממידת החסד הדומה לאברהם, כיד להמשיך ולרכך את הדין של יצחק ע"י החסד של רבקה. ולפי זה מובן בדקדוק מדוע יצחק רוצה לברך דוקא את עשיו שהרי לפי עוצם מידת הדין מגיע לעשיו לקבל הברכות שהרי הוא הבכור ואע"פ ששנואים מעשיו מ"מ לדינא שיק כאן כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים ואילו רבקה שהיא מידת החסד רוצה שיתברך יעקב ולא יהיה כפוי תחת שלטון הרשע של עשו. וע"י שעקד אברהם את יצחק ובכו המלאכים וסמאו את יצחק יכלה מידת החסד של רבקה להתגבר על מידת דינו של יצחק, ולא יכול יצחק לראות שיעקב בא תחת עשו וממילא התגברה מידת החסד על הדין וקיבל יעקב את הברכות.

(הרב משה גרנית שליט"א - כולל ברסלב ב"ב)

ועתה שא נא כלליך וכו' וצא השדה וצורה לי ציד (כו, ג)

ופירש"י מן ההפקר ולא מן הגזל, ולכאורה קשה דאי נימא דהאבות יצאו לגמרי מכלל בני נח ואפילו לקולא, א"כ הא קי"ל דגזל עכו"ם מותר ואמאי הוזהירו על הגזל.

והנה בקידושין יח ע"א איתא דעשו היה ישראל מומר וכשנעשה מומר יצא מכלל ישראל לכלל עכו"ם, וא"כ לדידיה לא חשיב גזל עכו"ם, אך זה אינו דהא יצחק לא ידע שעשו הוא מומר וכמ"ש במושב זקנים, דאילו ידע שהוא מומר לא היה שולח אותו לשחוט עבורו דהא שחיטת עכו"ם ומומר פסול, והדק"ל.

ונראה בזה דהנה הרמב"ם פ"א מגזילה כתב דאף דגזל עכו"ם מותר מ"מ מדרבנן אסור לגזול אף מעכו"ם, מעתה כיון דהאבות קיימו את כל התורה ואפילו איסורים דרבנן כמ"ש ביומא כח ע"ב דקיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, להכי שפיר הוזהיר יצחק את עשו שלא יביא מן הגזל.

עוד נראה ליישב באופ"א, דהנה בסוכה ל ע"א מבואר דגזול פסול להקרבה אף לאחר יאוש משום מצוה הבאה בעבירה, ולפני יאוש פסול משום דלאו ידיה הוא ואדם כי יקריב מכם אמר רחמנא וליכא, ולפ"י י"ל בפשיטות דהנה בפירש"י לקמן (פסוק ט) נראה שיצחק שלח את עשו להביא לו קרבן פסח, ומעתה מיושב היטב דשפיר הוצרך להזהירו על הגזל שאע"פ שגזל עכו"ם מותר ואין לפוסלו מטעמא דמצוה הבאה בעבירה, מ"מ אכתי יפסל מטעם דלאו ידיה הוא, דהא ידוע שיטת היראים דאף למ"ד גזל עכו"ם מותר לא נעשה 'לכם' וא"כ לא מיקרי קרבנו 'שלו' ופסול, להכי הוצרך להזהירו.

אלא דיל"ע אם בקרבנות בני נח איכא פסול דגזול, דהא עיקר קרא ד"והבאתם את הגזול ואת הפסח ואת העולה" דמיניה ילפינן פסול גזול איירי בקרבן ישראל, ואי נימא דליכא פסול גזול בקרבנות בן נח א"כ

אכתי קשיא מאי איכפ"ל דהיה גזול.

ונראה דבפסח הא ילפינן מקרא דאיש לפי אכלו תכוסו דהמינוי על הפסח מעכב, ובחידושי מרן רי"ז הלוי הל' קרבן פסח ביאר דעיקר הדין דמינוי בקר"פ הוא שיהיה לו חלק בקרבן בקנין ממון, ומעתה י"ל דכיון דיצחק שלח אותו להביא לו קר"פ שפיר הוזהירו שלא יביא מהגזל, דא"כ לא יהיה שלו בקנין ממון, והא פסח אינו נאכל אלא למנויו וא"ש היטב.

(הרה"ג רבי אליהו סנדומירסקי שליט"א)

ר"מ ישיבת ברכת אריה, ומרבני ישיבת אור שמואל ירושלים)

בענין פניו של יצחק שדומות לאברהם.

[כ"ה י"ט] וְאַלְהָה תִּלְוִיתָ יִצְחָק בְּיֶאֱבָרְהֶם אֲבִרְהֶם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

ופירש רש"י, אברהם הוליד את יצחק - על ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזהר לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקדוש ברוך הוא, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק:

וכ"ה בב"מ [פ"א א'] ועדיין היו מרננים ואומרים: אם שרה הבת תשעים שנה תלד, אברהם בן מאה שנה יוליד, מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם. פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק. עד אברהם לא היה זקנה, מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם - משתעי בהדי יצחק, בהדי יצחק - משתעי בהדי אברהם. אתא אברהם, בעא רחמי והוה זקנה, שנאמר ואברהם זקן בא בימים. ע"כ.

והנה בפשוטו ענין בקשת זקנה של אברהם אינו בקשה רק אליו, מחמת שהיה דומה לבנו מאד, דא"כ במה נעשה זקנה לכל העולם, דאין בהם דמיון כזה בין אב לבן, וחזינון שבקשת אברהם זקנה, הוא לטובת כל העולם כולו, וכן נעשה מחמת בקשתו זקנה לכל העולם, להבחין בין קקן לנער. ויש לפרש בזה, שאברהם ראה ע"י מעשה שלו מעלת הזקנה שהוא דבר טוב לכלל העולם, וע"כ ביקש את הזקנה לטובת כלל העולם, וכן נתקבלו תפילתו והסכימו עמו מן השמים ונתקיים הזקנה לכל העולם כולו.

והנה נראה דעיקר המבחין בין אברהם ליצחק הוא זקנה, ולפ"י יל"פ דברי הגמ' בב"ק צ"ח ב', שאיתא התם, ואיזהו מטבע של אברהם אבינו, זקן וזקניה מצד אחד, ובחור ובתולה מצד אחר. ופירש רש"י שם, בחור ובתולה - יצחק ורבקה. זקן וזקניה - אברהם ושרה. ע"כ. וכתבו בתוס' שם, כך היה כתוב מצד אחד זקן וזקניה ומצד אחר בחור ובתולה וכן פירש בקונטרס גבי דוד ושלמה וירושלים עיר הקודש שכך היה כתוב במטבע, ע"כ.

והוא שמטבע של אברהם התייחדה בהא שיש זכר לאברהם אבינו במ' טבעות, והוא דכתוב שם, זקן וזקנה בחור ובתולה, והדבר פלא היאך התייחד שם אברהם בעולם ע"י כתיבת שמו בכינוי זקן דהא כולם זקנים בעולם, ומה שמו בעולם בזה, [ואולי שהוא הראשון שהעמיד הזקנה בעולם וכו'] ואולי נראה דכיון שאברהם ויצחק היו דומים ממש אחד לשני, וכל החילוק ביניהם הוא זקנה שהבדילה ביניהם, וזהו התייחסות לאברהם בשם זקן ויחס לבחור, דחילוק הדמויות בין יצחק לאברהם הוא היותו זקן והיות יחק בחור, אבל מצד הפנים לא היה ניכר ההבדל ביניהם, וע"כ מטבע שכתוב עליו זקן ובחור, אז הכוונה לשני אנשים דומים מאד דהחילוק ביניהם הוא זקנה, וזה סימן לאברהם שחילוק ביניהם הוא זקן ובחור. ומכ"מ צ"ע במה לא כינוי את אברהם ויצחק בשמם.

(הרב חיים צבי הכהן רובין שליט"א - כולל פונביז' בני ברק)

ו. ואולם יל"ד דדמיון אברהם ליצחק, אינו קיים רק אצל אברהם ויצחק בנו, אלא בזה נעשה לכלל העולם דמיון רב בין אב לבנו, ועד דאירע כן לאברהם, אז לא היה דמיון חזק בין אב לבנו, ולא הוצרך הזקנה להם, ונמצא דמחמת אברהם ייצחק נשתנו דיקוני אב ובנו, ומש"ה הוצרכו לזקנה להפריד ביניהם, אך יל"ע דפ' בשטות דמיון אברהם ויצחק היה באופן מיוחד להם, ושלא כדמיון אב ובנו בכלל העולם, ואז צ"פ דנכתב בפנים.

הפרשה המחנכת

פרשת תולדות 6

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ר הירש

פשוט מאד, לך מכאן - איננו יכולים לראות בהצלחתך.

הקינאה, הגירוש, ותגיד תודה.

בנקודה זו נעצור לרגע להתבונן עד היכן מגיעה הקינאה ותוצאותיה, זו אמנם קינאת הגויים וצרות העין, שאת סיפוריהם אנו מכירים היטב מכל שנות הגלות, אבל כל נשח את המסר גם לחיי המעשה, ועד היכן מסוגלת הקנאה לחלחל למעמקי ליבו של האדם - עד כדי מעשים בלתי הגיוניים בעליל.

אבימלך מגרש את יצחק שהופך לאיש עשיר וגדול, והוא עוזב את גר ומתיישב מחוץ לעיל - בנחל גרר. את בארות המים, סתמו פלישתים ויצחק נדרש למים כדי להשקות את אלפי ראשי הצאן והבקר - רכוש הרב.

יצחק שב אפוא וחופר מחדש את בארות המים, 'וישב יצחק ויחפור את בארות המים... ויחפרו עבדי יצחק, וימצאו באר מים חיים'.

החפירה הייתה לגיטימית לגמרי, הרי בארות אלו הם בארות אברהם אביו, שאותם סתמו פלישתים, ואברהם אבינו בפרשת וירא מציב גם עדות לכך שבארות אלו נחפרו על ידו - מול אבימלך, הייתה זו באר מים המגיעים מהאדמה - ולא מים שנגנבו מנחל כלשהו על חשבון מישהו אחר.

אך אף על פי כן, בדיוק כפי שזה קורה לאורך שנות הגלות, מציקים ליהודי ושוב משחקת כאן הקינאה

בכללותה תפקיד מרכזי, נכון, את הבאר חפרת, החור שלך, אך המים שבתוכו - שלנו הם!

'ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמור לנו המים'....

יצחק עוזב את נחל גר ועולה לבאר שבע, ושם הוא שוב זוכה לביקור ממלכתי של אבימלך יחד עם פיקל שר צבאו והם מגיעים - כדי לקבל שבועה מיצחק לבל יגע בהם לרעה, הם מבקשים לכרות ברית עם יצחק הבן, לאחר שהם הפרו את הברית שכתרו את אביו אברהם. לאורך השנים הייתה זו תמיד האומה היהודית אשר בכל התנאים שמרה אמונים לבריתותיה עם העמים, ובשל נאמנות זו גם זכתה לכבוד

להידרדר מנשיא נערץ, לדמות מעוררת קנאה וצרות עין - ולסיים כעבד

מדי תקופה אנו מנסים לנתח את מעמדינו ואת מצבינו התודעתי מול הגויים הסובבים אותנו ומול העמים אשר אנו חיים בקירבם או בתקופתם. בכל דיון מסוג זה תוכלו לשמוע מגוון של דעות שונות, כאשר תמיד נדמה שדיון זה ודעות אלו - מסתבר שהושמעו במהלך שנות הגלות של עם ישראל מאות ואולי אלפי שנים, הדמויות השתנו, העמים התחלפו ואולי גם הבגדים והשפה, אולם הדיון נשאר אותו דיון והדעות אותן דעות.

באותו דיון המתקיים שוב ושוב, יהיו אלו שיאמרו, הגויים מקנאים בנו היהודים ועל כן הם שונאים אותנו, אחרים יטענו כי דווקא אנו נמצאים על סף תקופה שהגויים מעריצים אותנו וכמעט שמעלים את היהודים על ראש שמחתם, ויהיו המנבאים שחורות, שאנו על סף תקופה שבה נידרדר אל פי תהום וקרובים אנו לכך שהגויים יקראו אותנו מקירבם.

כל הסברות והטענות לעיל, מיוחסות לאותו תהליך מידרדר שהחל אי שם בגזירת 'כי גר יהיה זרעך', התגשמות הגלות שהחלה בתקופתו של יצחק אבינו, כפי שניבא אברהם אבינו וחזה בברית בין הבתרים. השאלה והדיון הם, האם אנו מצויים עדיין בתהליך המידרדר, או שמא זכינו להיות כבר בחלק של תהליך השיקום, היציאה לעבר בשורת הגאולה והבטחת הברית לאברהם.

התהליך שעובר על אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא תהליך הידרדרות במעמדם בעיני הגויים והעמים שסביבם, שהחל כאמור בתקופתו של יצחק ובקינאת הגויים שסביב יצחק: 'ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד כי גדל מאד, ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבודה רבה ויקנאו אותו פלישתים' כן, פשוט, דמותו של יצחק המצליח החלה להציק להם, הם סותמים את בארותיו, 'וכל הבארות אשר חפרו עברי אביו בימי אברהם, סתמום פלישתים וימלאום עפר, והשלב השלישי מתרחש בפסוק הבא ויאמר אבימלך אל יצחק, 'לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד'.

ולתהילה. אולם בריתות ההגנה על היהודים לא תמיד החזיקו מעמד בצוק העיתים - ומסתבר שזה החל כבר אז.

אך שימו לב כמה אופיינית הטענה של אבימלך ופיכל שר צבאו לקראת כריתת הברית, 'ונשלחך בשלום' הם מחזיקים טובה לעצמם על שגירשו אותו מבלי לשלוח יד ברכושו...תגיד תודה על כך שהגירוש לא כלל את החרמת הרכוש. זו הקינאה וצרות העין, תוצאותיה ומהותה.

הגירוש, הבידול והבדירות המגנים עלינו

למדנו כבר לעיל עם תחילת פרשת לך לך - והיות היהודי הראשון - אברהם אבינו, כי הבדירות היא הייתה יסוד האומה העברית, לך לך, התנתק, ממשפחתך, ממולדתך, מבית אביו. באומץ להיות בודד ולעיתים בהכרח להיות בודד - תלויה כל הישרדותו של העם היהודי לאורך שנות ההיסטוריה.

בניית היהדות על מצוות ה'לך לך' היא זו שיצרה את קיומו ואת גאולתו, את ייחודיותו בין העמים ואת יכולתו לשמור על 'עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב'. והנה שוב אצל יצחק וכך גם יהיה אצל יעקב - מתבצע ההליך של הריחוק - אך הפעם כתוצאה מקנאת הגויים הסובבים אותו.

ראו שוב, כיצד קנאת הגויים שענים צרה באושרו של ישראל בגלות, היא קנאה זו עצמה האומרת ליצחק - לך מעמנו כי עצמת ממנו - היא היא אחד ממכשירי ההשגחה העליונה להצלת ישראל, אלמלא אותה קנאת פלישתים הדוחה את יצחק שוב לבדירות בעל כורחו, יתכן והייתה המשפחה היהודית משקיעה את עצמה לתוך העסקים הכלכליים והמעמד הנכבד בקרב הגויים.

קנאת הגויים היא זו שהצילה את ישראל מפני השתקעות בין העמים, ולאורך הדורות בניו ובניו בכל עת שיהיו עומדים לפני שלב ההשתקעות, תבוא שנת הגויים וקנאתם תחזיר את ישראל לעצמם, ותבנה שוב את עצמאותם היהודית. הרי שקנאה זו ממכשירי הגאולה והשמירה על ישראל בשנות הגלות, להיות תמיד זוכרים את בדידותם ולהזהירים על תפקידים היהודי העיקרי.

תהליך הפוך - לחזור להיות נערץ.

קנאה זו ביצחק, פותחת שורה של מאורעות המציניים את השלב החדש שהתחיל עם יצחק.

אברהם, עם כל עושרו ועם היותו גם הוא גר בקרב העמים, רכש לו כבוד בעצם אישיותו עד כי כ'נשיא אלוקים' התהלך בקרבם, ללא קנאה וללא צרות עין.

עם יצחק החלה הגלות להתגשם כי גר יהיה זרעך, אושרו של יצחק הועם על ידי קנאה וצרות עין מטרידה, ואילו בהמשך ניוודע לך שיעקב כבר התהלך בקרב העמים כעבד גמור.

הרי אלו שלושת האפשרויות של עמידת בית אברהם לדורי דורות בקרב העמים, כעבד, כגדול המעורר קנאה וצרות עין, וכנשיא נערץ. הברית של העם היהודי עם אלוקיו, הגנה עליו בכל מקום ובכל אחת מהסיטואציות והאפשרויות לעיל ונתגלתה לא רק כברית עם אברהם עם יצחק ועם יעקב, כי אם ברית אברהם ברית יצחק וברית יעקב יחדיו, ובביטוי זה האבות אינם אישיים אלא סוגים שונים של התגלות כוחה של הברית האלוקית כפי שבאה לידי ביטוי בגילוייה השונים בחיי כל אחד מהאבות.

עתידה הגלות להביא את בניהם של האבות הקדושים לידי חירותם האחרונה, זו שאין אחריה עוד עבדות. והיא תתפתח ותעלה בכיוון הפוך ובסדר עולה.

ובכל שלב תתגלה הברית מחדש ותביא את ביטויה להתקדמות הגאולה המצופה.

תחילה, ברית יעקב, שנות המבחן בדמות העבד שבהן תעמוד לנו הברית בצרה ובמצוקה. שלב זה, הלוואי והוא כבר מאחורינו, את מעמד העבד כבר סבלנו בשנות הגלות הארוכה, המבחן של שלב זה של הגלות היה עד עתה ללא ספק

משמעותי ביותר עבור העם היהודי.

עתה עומדים אנו בפני מבחן השלב השני, ברית יצחק, להתהלך אמנם ללא עול עבדות אלא 'חופשיים ועצמאיים' בקרב העמים, אך לא להירתע מפני ניווד וקנאה וצרות עין אשר מאיימים כל העת על עמדתנו היהודית האיתנה, בדעה ברורה ובהכרה במצוות היהדות עלינו. בשלב זה תגן עלינו ברית יצחק והיא חלק ממבחני הגלות שלא להירתע מפני קנאה זו או ח"ו להיכנע לרוח העמים ולנסות להידמות להם.

רק בשלב האחרון, נוכל להגיע למעמד של ברית אברהם, בו יכירו הגויים במעמד העם היהודי לא למרות היותינו יהודים אלא בגלל היותינו יהודים, ובשלב זה בו מלאה הארץ דעה את ה' - נתהלך בקרב הגויים בגאון כאברהם 'נשיא אלוקים'. או אז ישיבו הגויים עצמם אותנו אל נחלתנו, כמאמר הנביא ישעיה 'והביאו את כל אחיכם מכל הגויים מנחה לה'. וההיסטוריה תגשים את הנבואה הישנה, בה עוד לפני אלפי שנים שנים הותוותה התכנית לגלות ולגאולה, כסדר שבה נאמרה:

"וזכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור, והארץ אזכור"

נשיח בחוקיר

סיפורי הוד

אחר מטתו של גאון ההוראה רבי נסים קרליץ זללה"ה

גליון מס' 204 – תולדות

בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו

סיפר רבי משה שטיין שליט"א – רב ביהמ"ד ובית הוראה קהל חסידים קרית הרצוג: יום אחד נכנסתי לרבינו וראיתי שהיה שרוי בשמחה גדולה ובקורת רוח מיוחדת. פנה אלי רבינו ואמר: אתה זוכר את הפילפינית שגירנו...? (א.ה. רבי משה שטיין היה בעבר חלק מהרכב ביה"ד לגירות), עניתי שאכן אני זוכר. תשמע דבר 'מענין' – אמר לי רבינו, הגירות נתפסה לפני ראש השנה על ידי 'מינהלת ההגירה' היות ולא היה לה אשרת שהייה בישראל. היא נשלחה ל'כלא באר שבע' לקראת גירוש מהארץ חזרה לפילפינים.

היות והיא שומרת תורה ומצוות, היא ביקשה משלטונות הכלא לפני ראש השנה שיביאו לה יין לקידוש וכל מה שצריך כדי לחוג את ראש השנה. ביומיים האלו היא נהיתה "הרבצ'ן" של הכלא...

היה שם קצין דתי שראה את כל הסיפור הזה, והיות שראה שהיא רצינית מאוד, דאג מיד לאחר החג לסדר לה אשרת שהייה בארץ...!!!

סיים רבינו כשנהרה על פניו ואמר: "תראה, אם היא היתה מגורשת לפילפינים, אינני יודע כיצד היה לה את הכוחות להשאר יהודיה כשרה בין מליוני גויים. אך רואים שמן השמים מסייעים ביד מי שבאמת רוצה להשאר יהודי...."

*

רבינו פרץ בבכי "... אבל היכן הרחמים שלך"!!

סיפר המגיד מישרים רבי אריה שכטר שליט"א (בן חיה לרפו"ש) בהספדו על רבינו: בתפקידו כגאב"ד, לימד את הדור כיצד צריכים לכבד שכנים.

היה מעשה בשכנים שהיו גרים ביחד כבר כעשרים שנה, הם באו לדין תורה. אחד מהשכנים נהיה 'נכה' ועשה 'כבש' כדי שיוכל לעלות לביתו עם כסא הגלגלים.

אחד השכנים תבע את השכן ההוא לדין תורה על הנזק שנגרם לדירתו, בגלל ערך הדירה שירד מחמת ה'כבש' שמזיק לדירתו. רבינו קיבלם לדין תורה וזיכה את התובע.

אך תקף ומיד, לאחר שחתם על פסק הדין, פרץ רבינו בבכי זעק בכאב ואמר לשכן: "נכון שנהיה לך נזק ועל פי דין הוא חייב, אבל היכן הרחמים שלך...!! איך אתה כשכן יכול לעשות לו את זה...!! הרי אתם כבר שכנים כעשרים שנה, איך אתה לא מרחם עליו שהוא נהיה נכה ונצרך לזה...!!

לא תגורו מפני איש

סיפר רבי שלמה פרג שליט"א: הייתי נוכח פעם בדין תורה בבית הדין אצל רבינו, ונפסק לחייב את אחד הצדדים. לפתע אני רואה שמי שנפסק דינו לחיוב קם ממקומו, נגש בכעס לעבר רבינו על מנת להכותו.

היה שם במקום הגאון הגדול רבי יעקב פוזן שליט"א – חבר בית הדין (ישלח לו ה' רפואה שלימה במהרה), שנשאר שם לעיין באיזה ספר. כשראה שההוא הולך לתת מכות לרבינו, קם ונעמד בינו לבין רבינו, ואמר: תרביץ לי, תכה אותי, ואל תכה את ר' ניסים!. המשיך רבי יעקב פוזן וצעק עליו, "אתה חייב נידוי"! על מי אתה צועק?!.. מה הוא עשה לך?! הוא רק אמר לך את האמת שאתה לא צודק! מדוע אתה רוצה לתת לו מכות?!.. האיש נרגע ויצא מביה"ד. רבינו בכל אותו זמן ישב בשקט ובשלוה כאילו לא קרה כלום.

כאשר ירדתי למטה ראית את אותו אדם עומד למטה ואומר: "כשר' ניסים יירד למטה, אתם תראו מה אעשה לו, אתפוס אותו ואתן לו מכות". (באמת התפלאתי, איך בן אדם יכול להגיע לכזה שפל לתת מכות לרבינו הגאב"ד). כאשר שמעתי את זה, פחדתי שהוא באמת יכה את רבינו. עליתי מיד למעלה, נכנסתי אל רבינו ואמרתי לו את מה ששמעתי ושיזהר ממנו. רבינו שמע את הדברים, חיך ואמר: "אני לא מפחד, 'לא תגורו מפני איש', אין מה לפחד". ירדתי חזרה למטה ועמדתי שם באיזה זווית לראות כיצד יתפתחו העינינים. כעבור רבע שעה, רבינו ירד בנחת בלי שום פחד, והאיש עודנו שם. כאשר נראתה דמותו של רבינו לפתע תקף את האיש פחד וברח...

כך נראה מי שכל מעשיו רק לשם שמים.

כיצד מנצל רבינו כל הזדמנות

רבינו היה מעורר רבות, על כך שאין לתכנן תכניות לעתיד, לעשות בעתיד את התורה והמצוות, אלא צריך לנצל כל אפשרות של מצוה או לימוד תורה – מיד, כך אפשר לגדול ולהצליח. ואף רבינו עצמו כך היה נוהג תמיד, בשלוות נפש מיוחדת, ניצל כל הזדמנות שנקרתה והגיעה לפתחו בכל תחומי החיים, הן בהזדמנות ללמוד, והן לסייע ביד מאן דהוא.

סח ר' אברהם ברנשטיין שליט"א מנאמני ביתו: רבינו היה רגיל לבוא לתפלת מעריב כרבע שעה לפני התפילה. היה לו סדר לימוד בטור – שו"ע. פעם אחת, הגיע באיחור זמן קצר לפני מעריב. שאלתי את רבינו האם הרב רוצה עדין את הטור? הצביע רבינו על הסידור שהיה פתוח לפניו ואמר, "אני כבר לומד"... הבנתי אז שרבינו לומד את ההלכות הכתובות בסידור...

למדנו, שאף אם כעת אין את האפשרות הרגילה ללמוד, לא מזלזלים בשום הזדמנות ללמוד, ואפילו בלימוד הפשוט ביותר ולזמן הקצר ביותר.

יוצא לאור ע"י מערכת "קובץ גליונות"

לתועלת הרבים נשמח מאוד לקבל עובדות מכלי ראשון ובשם אומרים בדרכים הבאות:

מייל: a0533125884@gmail.com או לתא קולי 151533125884

הגליון מוקדש לרפואת:
רוית בת סימה שמחה

גליון רכ"ט, פ' תולדות
ב' כסלו ה'תש"פ,
רמת השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אלכסטיין זוקללה"ה

מעלת הבכורה

מכתבי מו"ר זקללה"ה
מתוך הספר 'לקט שיחות
וביאורים' ו'חיי יעקב'

פ' תולדות תשמ"ז

ויאכל וישת ויקם וילך ויבז וכו' (כה לד). אפשר לומר על פי הגמרא בבבא בתרא סוף פ"ק, חמש עבירות עבר אותו רשע באותו יום, בא על נערה המאורשה, הרג את הנפש, כפר בעיקר (עבודה זרה), כפר בתחית המתים, ושט את הבכורה.

והנה נכתבו כאן חמש מילים רצופות וכולן מתחילות באותיות וי, ויאכל וכו', ונראה שבהן רמוזות חמש העבירות: ויאכל היינו גילוי עריות כדכתיב במשלי (ל כ) "אכלה ומחתה פיה", וישת היינו שפיכות דמים כדכתיב (במדבר כג כד) "ודם חללים ישתה", ויקם היינו עבודה זרה כדכתיב (דברים לא טז) "וקם העם וזנה אחרי אלוהי ניכר הארץ", שהתקומם כנגד הקב"ה, וילך היינו כפר בתחית המתים כמו (איוב ז ט) "כלה ענן וילך", ויבז את הבכורה כפשוטו, והיינו שרוה"ק צווחת וי וי.

והנה התורה סתמה וכתבה כל העבירות רק ברמיזה, וכדאיתא במסכת ב"ב ג"כ הדרשות לכולן, ורק העבירה האחרונה דהיינו שט את הבכורה, נכתבה בפירוש, ולכאורה היא הקלה שבכולן. ושמעתי מהגר"נ רוזנטל גיסי שליט"א, דהיא היתה השורש לכולן, דמפני שהבכורה דהיינו המעלה הרוחנית לא היתה חשובה בעיניו, ממילא הוסיף לירד מטה מטה. ונראה דיש ללמוד מזה מוסר השכל, לאחר שקיבל יעקב את הבכורה ונקראנו "בני בכורי ישראל", על אחת כמה וכמה חלילה וחלילה לזלזל במעלת קדושה זו שיש בקרבנו.

'על בנעוריו'

מכתבי מו"ר זקללה"ה
מתוך הספר 'לקט שיחות
וביאורים'

"ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד
איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים"
(בראשית כה, כז)

בתחילתם לא נבדלו בהרבה ובהמשך "ויבא עשו מן השדה והוא עיף" ובאותו היום עבר על עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. והתורה כותבת לנו "ויגדו וכו'" ה"לעיטני קא מן האדם האדם הזה פי עיף אנפי על כן קרא שמו אדם" ובלידתו כתוב "ויצא הראשון אדמוני כלו פאדקת שער" והתורה מדגישה שעשו הוא האדום. ומי היה בן בנו של עשו? עמלק הרשע, שהתורה מצווה "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים" עד כדי כך הגיעה רשעותו וממי יצאה רשעות זו, מעשו.

כידוע שישראל נשתעבדו לארבע מלכויות; בבל, פרס, יון ואדום, ואדום היא הקשה מכולן. וכתוב בפסוק שלעתיד לבוא תתקיים הנבואה - "ועלו מושעים בחר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה" הקב"ה ישמיד את שרו של אדום, מה שלא יעשה לשאר האומות, כמו שכתוב בהפטרות "נאהב את יעקב: ואת עשו שנאתי" ומדוע השנאה כלפי עשו היא כל כך חמורה? בגלל רשעתו של עשו אחי יעקב.

נטיה קטנה לחיים קלים יותר.
עלולה לההיפך לקלקול גדול

לכאורה הרי בתחילתם שניהם למדו תורה מיצחק ולא נבדלו זה מזה, אלא שעשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים. עשו אוהב להתבטל "ולעשות חיים" ויעקב מתמיד בלימוד ונמשך לבית המדרש, ולאחר זמן עד היכן הדברים מגיעים. ולמה הדבר דומה, לשני קווים שכל זמן שהם מקבילים זה לזה, גם בהמשך המרחק תמיד יהיה שווה ביניהם, אבל אם בתחילה קו אחד נוטה קצת לצד אפילו נטייה קטנה ביותר ככל שיתארכו הקווים כן יגדל הרווח ביניהם. וכך היה עם עשו ויעקב, בתחילה עשו נטה קצת לחיים קלים ויעקב לעול ובהמשך הזמן התרחק עשו עד שהגיע לכל החטאים שעשה. וככל שנתרכו השנים והדורות, מתרחק עשו מיעקב עד שבבני עשו - עמלק מורשתה השנאה ליעקב.

מעשה בר' חיים בוולאזין
שראה בנכד הצאר סימנים
של עמלק

כמו שמסופר על ר' חיים מולוזין שהיה צריך לדבר עם הצאר הרוסי בעניין אחיו היהודים, וכאשר נכנס לפרוודור לחכות בתור, נכדו של הצאר נתן לו בעיטה, ר' חיים מולוזין החזיר כולו וכל גופו רעד וכששאלו אותו מלווי מדוע כל כך נפחד הרי זה סתם ילד אמר להם לא על הבעיטה אני מצטער ונפחד, אלא שעל הילד הזה ניכרים סימנים של עמלק, והרי הילד הזה הוא יורש העצר, ומה יהיה ליהודים בימי מלכותו, על זה אני דואג. ובאמת הילד עצמו היה לימים הצאר ניקולאי הרשע ימ"ש, שגזר גזירות נוראות על היהודים וכל זה בגלל הרשעות הנטועה בזרע עמלק.

טוב לגבר לשאת עול בנעוריו
וכן לעתיד לבוא יהרגו כל בני עשו והקב"ה ישחוט את שרו של אדום. מזה אנו צריכים ללמוד מוסר השכל, לא לחפש איך לעשות חיים אלא להיכנס יותר תחת עול, עול של תורה, וככל שרבה יותר העול מצליחים יותר, כמו שאמר ירמיהו "טוב לגבר פי ישא על בנעוריו", שאם בתחילתו יש עליו עול אז יצליח, אבל אם בתחילתו נוטה לצד אחר יכול להתרחק במשך הזמן ולצאת לרשעות.

^א ערב ש"ק פרשת תולדות תשכ"ט
^ב עובדיה א', כא
^ג מלאכי א', ב'

ויעתר לו

**שיחת מו"ר זצללה"ה
ערוך מתוך כתבי הרב משה
חליוה שליט"א**

**ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה
הוא ויעתר לו ה' ופתח רבקה אשתו
(בראשית כה, כא)**

ויעתר פירושו שהפציר בתפילות לה' על אשתו כי עקרה היא, וה' קיבל את התפילה. ובגמרא נאמר מפני מה היו אבותינו עקרינ מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים, והיינו שע"י התפילה יהיה נס ולמרות שהיא עקרה תפקד.

והנה במדרשים ובזוה"ק מבואר שכשרבקה הלכה עם אליעזר לא"י בשביל להתחתן עם יצחק ברכוה אמה ואחיה לבן "וַיִּכְרְכוּ אֶת רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנוּ אִתָּהּ הִיא לְאֶלְפִי רַבְקָה וַיֵּיטֵשׁ וַיִּרְעֶץ אֶת שַׁעַר שְׁנָאֵיו", שיהיו לך הרבה ילדים עד שעוד כמה דורות יגיעו למספר אלפים ורבות, וכן היה ביציאת מצרים שנאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל ודרשו בגמרא שאין שכינה שורה על פחות מב' אלפים וב' רבבות מִיִּשְׂרָאֵל. ואותה ברכה שבירכוה אמה ואחיה לבן לא התקיימה, והביאו בשם הזוה"ק שהסיבה לכך שלא התקיימה הברכה היא, שלא יאמרו שברכת הגויים הועילה, ואכן התחתנה עם יצחק ועשרים שנה לא היה להם ילדים, וכך התייאשו משפחתה של רבקה מברכתם ואז שמע הקב"ה לתפילות כמ"ש "וַיַּעֲתֶר לוֹ ה'".

ולכאורה יש בזה סתירה שבגמרא אמרו מפני מה היו אבותינו עקרינ מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים ומשמע שהיה זה בשביל התפילה, ואילו (ממ"ש בזוה"ק) אנו רואים ביאור אחר לזה והוא בכדי שלא יאמרו משפחתה של רבקה שמברכתם התברכה רבקה.

אולם שני הדברים אמת, הקב"ה רוצה שיהיו להם ילדים, ורוצה שסדר הדברים יהיה

כך שבלא תפילות לא יהיו להם ילדים, ומדוע רוצה בכך השם, כי חפץ השם שהאבות והאמהות יתפללו, וזהו סדר הפוך, שברוך כלל כשאדם עני ואין לו כסף הוא מתפלל לה' שיתן לו פרנסה ובקשתו על מה שחסר לו, יוצא אם כן שמטרת התפילה היא אמצעי להגיע לישועה. וכן בחולה רח"ל שהתפילות עבורו שהחולה יבריא, ואם כן המטרה שתהיה לחולה רפואה והתפילה היא מכשיר לרפא את החולה, שהרי אין ביד הרופאים להביא חיים או מוות. וכנוסח הברכה ברוך אתה ה' רופא כל בשר, ונמצא שכאמור המטרה היא הרפואה והתפילה היא הדרך להגיע לזה.

אמנם בגמרא משמע להיפך, שהמטרה היא התפילה, הקב"ה עשה את אבותינו עקרינ בכדי שיתפללו, הקב"ה רוצה בתפילה, הוא טוב ומיטיב ורוצה שיהיה עמו קשר, ואם הכל היה הולך חלק היו הבריות שוכחים מהתפילה והיה נוצר פחות קשר עם הקב"ה.

התפילה עצמה מרוממת ומנקה את האדם. ובכוזרי כתב משל למה הדבר דומה לבגד הנמצא בבית והבית מלא אבק וחול ורוח מעיפה את האבק ומלכלכת את הבגד, ובכדי לנקות את הבגד לוקחים מברשת ומסירים את האבק, כך הוא בנשמת האדם, אדם אוכל ושותה ועושה דברים גשמיים (שמלכלכים את הנשמה) אך ע"י התפילה מתנקה הנשמה, נמצא כי התפילה היא היא המטרה, לכן חשוב להתפלל בכונה ובקול המעורר את הכונה.

מלמדתינו הגמרא שהקב"ה רוצה שיהיה לנו טוב והתפילה בכונה זה הדבר הטוב ביותר עבורנו. יהי רצון שלא נפסיק לקבל את הטוב הזה ושתפילותינו יתקבלו כל אחד ואחד להצליח בתורה ונשמה בדברי תורה, אמן ואמן.

"העילוי"

**מו"ר זצללה"ה
מתוך 'שיחת בין השמשות'
להרב תומר איזק שליט"א**

היה הדבר ידוע שרבי אהרון קוטלר זצ"ל היה נחשב "העילוי" באותו הדור. היו אז בחו"ל הרבה ראשי ישיבות גדולים, ר' ברוך בער זצ"ל בקמניץ, ר' שמעון שקופ זצ"ל בגרודנא, ר' חיים עוזר זצ"ל אב"ד בוילנא, ור' אהרון היה הכי צעיר ובכל זאת היה נחשב ל"עילוי".

אני זוכר שהוא בא פעם להגיד שיעור בהיכל התלמוד בת"א, ואמרו לי שהוא נוסע לשם מב"ב. הייתי כבר נשוי וגרתי ברמת

השרון, נסעתי לב"ב והרשו לי להצטרף למונית שלו במקום הפנוי. אבל מי שלקח אותו אמר לי שאסור לדבר איתו בדרך, כי בזמן שהוא נוסע להגיד את השעור - זהו הזמן שבו הוא מכין את השעור... לקח לו עשר דקות להכין שעור של שעה שלמה, והוא היה מדבר צפוף!

אני זוכר שכשהייתי עוד בחור בפוניבז', הזמין אותו הרב מפוניבז' זצ"ל להגיד שעור בישיבה. למדו אז מסכת יבמות והוא דבר על זה. והנה לאחר זמן אמר ר' אבא גרוסברד זצ"ל (שהיה המשגיח אז) שיחה על כוחות הנפש שבאדם, ובאמצע הוא אמר שהוא התבונן בזמן השיעור על כל הבחורים, והיה מכיר על פניו של כל אחד אם הוא עדיין 'מחזיק ראש' בשיעור או שכבר 'נשר'... היו כאלו שכבר אחרי חמש דקות אבדו את חוט המחשבה, היו יותר, והיו כמה שהצליחו להבין עד סוף השעור. לאחר השעור הלך ר' אהרון לחדר צדדי שם חיכו לו הרמ"ם ר' דוד ור' שמואל ועוד, ור' שמואל הקשה לו איזה קושיא על השיעור, ואז ר' אהרון אמר "המשך" לשיעור שלקח שעה שלימה מענין לענין...

ר' דוד זצ"ל הקפיד אז על הבחורים. הוא גם אמר שיעור על הנושא הזה, ואמר בשיעורו סברא שר' אהרון זצ"ל הזכיר בשיעור, אז למה הבחורים לא אמרו את הסברא הזאת לר' אהרון באמצע השעור? האמת הייתה שפחדו לאבד את חוט המחשבה, ולכן לא התערבו באמצע...

אלו שהכירו אותו בשנותיו המאוחרות, סיפרו שהיו לו כוחות מופלאים: הוא יכול היה לענות בבת אחת לשני טלפונים, באחד לדאוג לפתוח ת"ת באיזה מקום ובשני לענות תשובה בהלכה, ובו בזמן לדבר עם אדם שלישי בלימוד על קצות החושן, ובינתיים לכתוב איזו הערה על הרשב"א!

ועם כל גדלותו, הוא היה מתבטל לדעתו של הרב מבריסק. היתה פעם אסיפת רבנים לפני הבחירות, ור' אהרון אמר את השיטה שלו באריכות, ונתן על זה 'שעור' שלם. בינתיים ר' שלמה לורנץ ז"ל נסע במונית לרב מבריסק ושאל לדעתו, והוא ענה לו בחריפות שלדעתו אין לעשות כך אלא הפוך. ועוד לפני סוף האסיפה חזר ר' שלמה ואמר לר' אהרון את דעתו של הרב מבריסק. אני לא זוכר אם ר' אהרון האמין לו מיד, או שנסע בעצמו לרב מבריסק באמצע האספה ושמע ממנו את דעתו, עכ"פ הוא חזר ואמר דרשה שלימה כדי לבאר את דעתו של הרב מבריסק, שהיתה הפוכה בדיוק ממה שאמר קודם...

נראה לי שאם היתה זו מחלוקת בהלכה, יתכן שהוא לא היה מבטל כך את דעתו, שהרי בלימוד יש רשות לחלוק, ובפוסקים הולכים אחר רוב דעות. אבל כאן זה ענין אחר, שצריך להבין את המציאות שקורה עכשיו ומה יכול לצאת מזה, ובזה ידעו שהרב מבריסק רואה הכי טוב...

^ה בראשית כד, ס'

^י בראשית כה, כא

^י יבמות ס"ד ע"א

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת תולדות תש"פ - גלייז שני"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

בדין איני נוטל ואיני נותן

ויקבר את בנותיו ליעקב (כ"ה ל"ג)

הנה הקשו קמאי היאך עשו היה יכול למכור את הבכורה, הא איתא בגמרא בבא מציעא (ט"ז א') דהאומר 'מה שאירש מאבא מכור לך' לא אמר כלום, דבחיי אביו אכתי לא ירשו, ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, והכי נמי הבכורה לא היתה של עשו עד שאביו ימות. ומתוך בקצות החושן (סי' רע"ח סק"ג) דהנה מבואר בגמרא בבא בתרא (קכ"ד א') דאם האחים ירשו שטר חוב, בכור נוטל פי שנים בהחוב, ואם יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים. ואם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי. [היינו שהבכור רשאי לומר דאיני נוטל פי שנים מכל ירושת אבי, שהריני מוחל חלק בכורה ואטול חלק כפשוט, ולפיכך לא אשלם למלוה פי שנים אלא כנגד מה שאני נוטל].

חזינן דאע"ג דירוש אינו יכול להסתלק מירושתו, מכל מקום בכור יכול להסתלק מחלק הבכורה קודם החלוקה גם בחיי האב, וכיון דאומר איני נוטל דבריו קיימים ולא מצי הדר ביה. [וטעמא, דמתנה קרייה רחמנא דכתיב 'לתת לו פי שנים'].

ולפי זה מתוך קושיין, דלא היתה כאן מכירה בהבכורה, אלא בהא דאמר עשו 'למה זה לי בכורה' סילוק עצמו מהבכורה. [ועיין עוד מה שכתבנו בזה בגליון פרשת תולדות תשע"ה].

מהו הריוח של הבכור

הנה בדינא הנ"ל דרשאי הבכור לומר איני נותן ואיני נוטל, הקשו קמאי למאי נפקא מינה, הרי אם החוב כמו כל הירושה או יותר ממנה, הא בלאו הכי כל הירושה נגבה להחוב, ואם החוב פחות מהירושה, אם כן בהא דקעביד הבכור לנפשיה להיות כפשוט עוד יפסיד החלק הבכורה משאר הכנסים, [והרי משמע דאיכא ריוח להבכור בהא דרשאי לומר דאינו נותן ואיני נוטל].

ומצאנו בזה כמה תירוצים בראשונים. ברשב"ם תירץ דהפשוטים גברי אלימי. עוד תירץ ברשב"ם דהפשוטים הם במדינת הים. בתוספות בשם ר"י תירץ דהפשוטים קטנים. וברשב"ם בשם רבינו תם תירץ דרק הבכור חייב בהחוב. ובר"י מגיש תירץ דאינו רוצה הטרחה. ברבב"ד תירץ דנפקא מינה לענין דלא יוכל לחזור. [ועיין לקמן דנדון בדבריהם].

קרובים לפשוטים ורחוקים מהבכור

הנה לכאורה יש ליישב קושיית קמאי, כגון שהעדים שהתובע קיים בהם השטר, הם קרובים לפשוטים ורחוקים מהבכור. ואם כן הבכור רוצה להסתלק מהחלק בכורה, וכך התובע לא יוכל לגבות החוב מהפשוטים דהרי העדים יהיו פסולים.

א. עדות שבטלה מקצתה

אך לכאורה אין התירוץ נכון, דהרי אם כן גם אם הבכור לא יסתלק, מכל מקום הרי מעידים גם על הפשוטים, ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

ב. יאמר המלוה שיגבה רק מהבכור

וכי תימא דיאמר המלוה שלא יגבה מהנכסים שביד הפשוטים, ואם כן אם הבכור לא יסתלק, הוה כל העדות רק על הבכור שהוא רחוק. אמנם הרי אמרינן בגמרא מכות (ז' א') אילעא וטוביה קריביה דערבא הוה, סבר רב פפא למימר גבי לוח ומלוה רחיקי נינהו, אמר לו רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אי לית ליה ללוה לאו בתר ערבא אזיל מלוה.

ולחאמור התם נמי נימא הכי, שיאמר המלוה שלא יגבה מהערב, והרי ניחא ליה למלוה טפי ממה שיפסיד כל חוב.

ג. חשב שיביא עדים אחרים

יש לחלק, דהתם המלוה חושב שיביא עדים אחרים ובזה יגבה, ואינו רוצה למחול לערב, ולא שייך לומר שיעשה תנאי בהמחילה אם לא יבואו עדים, דמכל מקום כשיבואו עדים לא מחל ואם כן הני עדים מעידים גם על הערב ובטלה עדותם.

ואכתי יש לעיין מה יועיל שיביא עדים אחרים, הא נמצא אחד מהם קרוב או פסול. ויש לומר שלא ראו האחרים עמם ביחד.

ד. תחילתם בפסול

יש לחלק עוד, דלכאורה יש לומר דלא יועיל שהמלוה יסתלק מהערב, מפאת דהעדים הוי תחילתם בפסול, דהרי לפני שהסתלק מערב הוי העדים קרובים מחמת הערב.

אך לא יעלה ארוכה להרמב"ן דלא חשיב בכהאי גוונא תחילתו בפסול. [דכתב ברמב"ן (בבא בתרא מ"ג א') דלא שייך תחילתו בפסול כי אם בקרוב ונתרחק וכדומה, שלמי שהיה פסול תחילה להעיד תו לא מתכשר, משא"כ בפסול מצד נגיעתו שמעכשיו נסתלק מממון ואין זה מעיד לקרוב].

ה. כבר העידו

תו יש לחלק, דאיירי התם במכות דכבר העידו לפני שהסתלק ואז היו קרובים. אך אכתי הא יעידו שנית, אם לא נימא כבעל העיטור (מובא בש"ד בסי' ל"ג ס"ק ט') דאם כבר העידו בבית דין אע"פ שנסתלקו לא מהני עדותן דחיישינן שמעידין כן לאחזוקי דיבורייהו.

לגרום שהחוב לא ישולם

הנה יש לדון האם מותר להיפטר מתשלום חוב על ידי שעושה קנוניא וגורם שהחוב יהא על גברא אלמא שלא ישלם:

א. הוכחה מדברי רשב"ם דשרינן

לכאורה חזינן דשרינן, דהנה כתב ברשב"ם הנ"ל דהא דרשאי בכור לומר איני נותן ואיני נוטל, איירי באופן שהפשוטים הם גברי אלימי ואי אפשר לכפותם לשלם החוב. והשתא אם החוב כסכום הירושה או

יותר ממנו, אם כן בזה דיהיב לאח גורם שישאר אצל אחיו ולא אצל הבעל חוב, ואם הירושה יתירה מהחוב, נהי דאיהו מפסיד חלק הבכורה מהירושה שישאר, אך יש לומר דאחיו ישלם לו תמורת הא דמרויח והתשלום יותר על ההפסד שמפסיד הבכור מחמת היותו פשוט.

מעתה לכאורה חזינן ברשב"ם הנ"ל דשרינן, דהרי כתב דנפקא מינה בסילוק הבכור, באופן דאינו יכול לכופ האחים לשלם החוב.

ב. הקשה בערך שי אמאי רשאי

אמנם באמת הקשה בערך שי (ח"מ סי' רע"א) דאמאי רשאי, הרי מסתברא דאסירא להבכור לעשות כן דהא קא עבר בלפני עור שמכשיל את אחיו שלא ישלם לבעל חוב. וגם יש כאן מצות השבת אבידה. ואם כן נימא דחייב הבכור לירוש חלק הבכורה כדי לשלם החוב.

[הנה רבינו תם (מובא בתוספות שם ד"ה ואם) מיישב הגמרא באופן אחר, דאיירי באופן שיצא שטר חוב רק על הבכור עצמו ולא על האחין, דרשאי הבכור לומר איני נוטל ואיני נותן, ומפסיד בעל חוב, ואין לו על היתומין כלום דלאו בעל דברים דידהו הוא. נולא הוי דומיא דרשאי דאיירי דיצא על כולן שטר חוב]. ולפי דבריו פשיטא דאסירא ליה למעבד כן וליהוי לוה רשע ולא ישלם. וכמו שכתב במשנה למלך (פ"ב מהל' מלוה ה"ו) הובא בקצות החושן (סי' ט' סק"א).

ג. יטעון פרוע

הנה יש ליישב, דלעולם אסרינן, אלא הכא איירי שהאח הפשוט טוען פרוע, ואם כן מדינא אינו חייב לשלם.

אמנם אינו כן, דממה נפשך אם טאמן לטעון פרוע אם כן גם הבכור אף אם אינו יודע אם פרוע, נטעון ליה פרוע, ואם הבכור יודע שלא נפרע אם כן לדידיה טענת אחיו שקר ושוב הוא מכשילו.

ד. מלוה חייב כסף לבנים

אלא יש לומר דהכא איירי באופן שהמלוה חייב לבנים כסף, והמלוה גברא אלימא ואינם יכולים להוציא ממנו, ואם הבכור יטול, יקח הבעל חוב שלא כדין, אמנם הפשוטים הם גם גברי אלימי ולא ישלמו החוב והרי באמת פטורים מלשלם.

ובאמת יש ליישב יותר בפשיטות, שהמלוה אינו חייב כסף לבכור אלא רק לפשוטים וכשיגיע לידם לא יוכל לכופם.

אך לשון הרשב"ם הוא דאינו יכול לכופם, משמע דמדינא חייבים, דאם לא כן הוה ליה למימר דאינו יכול לתובעם. ואם כן הדרא קושיית ערך שי לדוכתא.

ה. רשאי הכוונה מה שעשה עשוי

הנה הקשה בקצות החושן (שם וסי' רע"ח ס"ק י"ב) דהרי אסור לוותר על חלקו ולהפסיד המלוה, ותיירץ דאין הכי נמי וכוונת הברייתא "רשאי" היינו שמה שעשה עשוי. ולפי זה תתיישב קושיית הערך שי.

והנה נחלקו בפוסקים (ט"ז וקצות החושן ח"מ סי' ט' סק"א) אם יכול לחזור מהא דאמר איני נוטל. ותיקשי לרשב"ם ורבינו תם הרי עכ"פ יתחייב לחזור בו שלא יכשיל. ואולי סבירא להו דאינו יכול לחזור.

ו. קובץ שיעורים

הנה בקובץ שיעורים (אות שעי"ז) כתב דכיון דבכורה היא מתנה, אינו חייב לקבל מתנות כדי לפרוע חובו. וגם אינו מחוייב ליכות מן ההפקר לשלם חוב. [כמו שאינו חייב לחזור על הפתחים בשביל זה, וכן אינו חייב להשכיר את עצמו למלאכה כדי לפרוע חובו, דונמכר בגניבתו ולא בחובו]. וצריך עיון אמאי באמת אינו חייב.

ז. אינם יכולים להוכיח

אלא יש ליישב קושיית הערך שי, דבאמת פטורים מלשלם אך אינם יכולים להוכיח זאת והגברי אלימי מהני שיהא על פי האמת. אך צריך עיון אם מפאת ההנהגה על פי התורה חייבים לשלם אע"פ שידעו שפטורים, הדרא קושיית הערך שי לדוכתא. ולא ידענא באמת ההנהגה על פי התורה בכהאי גוונא.

האם המלוה תובע מכל אחד

הנה יש לדון ליישב קושיית ערך שי בעוד דרך, והוא על פי שיטות רבינו יונה שהבעל חוב יכול לגבות כל החוב מכל אחד מן הירששים:

א. פלוגתת רבינו יונה ותוספות

הנה פליגי קמאי האם המלוה יכול לתבוע כל חובו מאחד מן הירששים, באופן דיש בחלקו בנכסים כדי כל החוב.

רבינו יונה (שם קכ"ד א') סובר דיכול לתבוע, וטעמא, דאינו יכול לדחותו אצל אחיו ולומר לו לאו בעל דברים ידידי את אלא בשליש החוב או ברביע אם הם שלשה או ארבעה אחים, לפי שכל שדה ושדה משועבדת לו לכל חובו ודינו על זו כמו על זו, ואחר כך הירוש חוזר על האחרים,

אמנם תוספות (נבא בתרא ק"ז ד"ה ובא) סברי דיכול לתבוע מכל אחד רק את חלקו בהחוב.

ב. אינו מחוייב להפסיד את כל החוב

מעתה לענין דינא דערך שי, העירו דאם נימא כרבינו יונה, הכא דהאחים הם גברי אלימי, אם הבכור ישלם כל החוב, האחים גם לא יחזירו להבכור, ואם כן יש לומר דאינו מחוייב להפסיד את כל החוב, ושרי ליה ליתן להם והם יתנו לו בחזרה, וכמו שכתב רבינו יונה דעכ"פ האחים לא יחזיקו בחלק הבכורה, או ישלמו לו עבור שויתר.

אך לעני"ד לא בריירא, דמכל מקום הוא מונע מהמלוה לקבל הלוואתו, אך יש לומר דהרי ביותר מחלקו אינו חייב, אלא רק גורם הפסד למלוה ולמה שיפסיד עצמו. ותליא בדין לפני עור כדי להציל ממונו. וצריך תלמוד.

ג. אמנם לתוספות אינו כן

מיהו כל זה לרבינו יונה דהמלוה יכול לתבוע מכל יורש הכל והיורש חוזר על האחרים, אבל לתוספות דפליגי וסברי דיכול לתבוע רק חלקו, [וסוגיא דבבא קמא (ט' א') יעמידו שנתן מרצונו וכדכתב רבינו יונה או באפותיקי], לפי זה הנידון ברשב"ם רק ליתן חלקו, והשתא אם אינו נוטל חלק בכורה הא מכשיל כשנותן לגברא אלימא, ובזה ודאי יש לומר כקושיית הערך שי.

אי מפקת עלי הדר

הנה מבואר ברבינו יונה הנ"ל דבאופן דכמה אנשים לוו ביחד מעות מהמלוה, המלוה יכול לגבות את כל החוב מאחד הלווים, ואחר כך אותו לוה יגבה את שאר הלווים שיחזירו לו את חלקם בהחוב.

מעתה יש לדון האם כבר עכשיו הלווים האחרים יכולים לטעון נגד המלוה,

מי אמרינן דאינם יכולים לטעון מכיון דעכשיו הם לא תובעים אותם ונמצא דהם אינם הבעלי דין, או דילמא יכולים לטעון מכיון דאם המלוה יגבה כל החוב מאותו לוה אז הלוה יחזור ויגבה את שאר הלווים.

א. אחיו ידעין לטעון יותר טוב

הנה הבאנו לעיל קושיית קמאי למאי נפקא מינה בהא דבכור יכול לומר איני נוטל ואיני נותן, הרי בלאו הכי יטול הבעל חוב את כל החוב. ומתירץ בשיטה מקובצת (שם) בשם רבינו יונה, וזה לשונו, נפקא מינה במה שאינו רוצה לדון אם בעל חובו אלא על חלק פשיטותו, כי שמא אחיו יודעים לטעון בדין יותר ממנו. עד כאן לשונו.

חזינן דאע"פ דלרבינו יונה לשיטתו (שם) יכול המלוה לתבוע מכל אחד את כל החוב, והאח המשלם יתבע אחר כך משאר הירששים, מכל מקום אם הבכור לא יוותר על החלק הבכורה, לא יוכלו שאר האחים לטעון עכשיו בשבילו דהרי הם אינם הבעלי דין.

ב. אי מפקת עלי הדר

אמנם לאידך גיסא לכאורה חזינן לא כך, דהנה אמרינן בגמרא (נבא קמא ח' ב') אמר אביי, ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות, ואתא בעל חוב דראובן וטרף משמעון, דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי אמר לו לאו בעל דברים ידידי את, דאמר ליה אי מפקת מיניה עלי הדר.

חזינן דמפאת הא חשיבא בעל דין, ואם כן הכא נמי נהי דהמלוה יתבע את כל החוב רק מהבכור, אך כיון דיכול אחר כך לתבוע מהאחים, שוב גם האחים הויין בעל דין, ואמאי צריך הבכור לוותר על

הבכורה כדי שהאחים יוכלו לטעון נגד המלוה.

[ואולי כוונת רבינו יונה דבזה דנותן להם על ידי שמסתלק מירושתו, יהא בטוח שיבואו עכשיו לבית דין, משא"כ מפאת עלי הדר שמא ישתחו מלבוא].

ג. ידונו אחר כך

אלא לכאורה החילוק פשוט, דהתם בבבא קמא יתבענו הקונה ואם כן צריך לטעון לסלק התביעה מהקונה, משא"כ הכא כאשר יתבע המלוה את האחים יוכלו להתדיין אז ולמה יתדיינו עכשיו.

אך זה אינו, דהא גם הכא הבכור יתבע אחר כך מהאחים מה שתבעו ממנו, דהרי איירי כאשר הבעל חוב תובע מהבכור יותר מחלק פי שנים בהחוב.

אלא אולי כוונת רבינו יונה לאוסופי היכא שתובע מהבכור רק חלק פי שנים מהחוב, ויותר אינו תובע כלל, באופן שאינו יכול לחזור על שאר האחים. אך הוא גוונא רחיקא.

ד. שעבוד בא מכוח

אלא יש לחלק דבמוכר שדה לחבירו חשיבא בעל דין מפאת דהשעבוד בא מכוחו אלא דשלא באחריות לית ליה נפקותא אבל היכא דעליו הדר חוזר להיות בעל דין. משא"כ בנידון הבכור, דהשעבוד אינו בא רק מכוח שאר האחים אלא מכוח כל אח בפני עצמו.

אמנם אין נראה לחלק כך, דממה נפשך אם בלא טענת עלי הדר לא חשיבא בעל דין, אם כן חזין דעלי הדר הוא דקא משוי ליה בעל דין.

ה. כל זה בכלל קבלת אחריות

היה מקום לומר דשאני גוונא דרבינו יונה מהך דמוכר באחריות, דבהך דמוכר, חייב המוכר לטעון השתא דהרי אף אם לוקח מהלוקח שלא כדין כל זה בכלל קבלת אחריות, משא"כ הכא יאמר המלוה דאין הפשוט בעל דין כיון דאינו גובה רק מהבכור, ואחר כך הבכור יחזור ויגבה מהפשוט ואז יטעון הפשוט לבכור שהשטר פרוע ולקחו ממנו שלא כדין.

אך צריך עיון בכל זה, חדא, דלא קיבל אלא אחריות על חוב אמת, ואם השתא השטר ביד המלוה ותבע שלא כדין צריך עיון אם הוי בכלל קבלת אחריות, ואם כן דמי להכא. ועוד צריך עיון בעיקר סברת הגמרא, דיש לבאר הסברא דכיון דעכשיו הדר אם כן רוצה למנוע השתא שלא יבוא עליו, ואם כן ליכא לחלק כהנ"ל.

ז. האחים אינם בעיר

אך באמת דברי רבינו יונה פשוטים, דאיירי הכא דאין אחיו בעיר כמבואר בדברי רבינו יונה, והלכך רוצה שילכו הנכסים לאחיו כיון דהם יודעים לטעון בדין יותר ממנו, ואם לא יסתלק מנכסיו, יצטרך הוא בעצמו לטעון ולא יוכל לומר שיטענו אחיו כי יחזור עליהם כיון שאינם כאן ואינו יכול להשהות הדיון עד שיבואו ויטענו.

ולפי זה תירוצא דרבינו יונה דאמרין דהפשוטים יוכלו לטעון טענה שאיהו אינו יודע. [ואם כן הוה ליה כתירוצא בתרא דרשב"ם].

הטרחא בגביית הנכסים

הנה יש לעיין במלוה שרוצה לגבות נכסים מהלוה וצריך לשום או למכור ולקבל דמים, על מי הטורח לטפל בשומא ולדעת כמה מגיע להם, ולהביא את השמאי ולשלם, מי אמרינן דהטורח על הלוה, או דילמא אין הטורח עליו ויכול לומר הרי נכסי לפניך.

[הנה היכא דהמטלטלים במקום רחוק שצריך להביאם, לכאורה לכולי עלמא חייב הלוה בהאי טרחה, והנידון על שומא דהנכסים לפניו].

א. ר"י מיגש

הנה הבאנו לעיל דהר"י מיגש תירץ הקושיא דמאי נפקא מינה בהא דהבכור אומר איני נותן ואיני נוטל, דנפקא מינה שהבכור אינו רוצה לטרוח. ואם כן הבכור מסתלק וממילא הטרחא על אחיו.

חזינן דסבירא ליה לר"י מיגש דהטרחא על הלוה ועל יורשי הלוה, והלכך הבכור בהסתלקותו מרויח האי טרחה משא"כ מחלק הפשוט אינו יכול להסתלק.

ב. ברשב"א פליג

אמנם ברשב"א (בבא בתרא שם) פליג, דהטרחא על המלוה, דכי כופין בשוטים למי שאינו רוצה להטפל בנכסיו לפרוע, אלא אם רצה אומר לבית דין איני רוצה להטפל בנכסים שומו לו והורידוהו כל זמן שתמצא לדין דקיימא לן דשעבודא דאורייתא.

והנה אמרינן (ערכין כ"ב א') דאין נזקקין לנכסי יתומים, ופליגי אמוראי אמאי אין נזקקין, רב פפא אומר משום דפריעת בעל חוב מצוה ויתמי לא בני מיעבד מצוה ניהו, ורב הונא בריה דרב יהושע אומר משום דחשיינן שמא צריי אתפסיה. [והיינו שהאב כבר שילם החוב].

מעתה כתב ברשב"א, דאפשר דלרב פפא דאמר פריעת בעל חוב מצוה שכופין אותו כשאומר לא בעינא למעבד מצוה (כתובות פ"ו א') ואם כן יש לומר כר"י מיגש דבאמת הטרחא על הלוה, אבל לדין נקטינן כרב הונא בריה דרב יהושע דהגובינא רק משום שעבודא דאורייתא, ואם כן אין כופין בשוטים אלא בהורדה לנכסים. [ומה שכתב ברשב"א לרב הונא בריה דרב יהושע הוא טעות סופר].

ג. רק מחמת שעבוד

שמעינן מרשב"א דרב הונא בריה דרב יהושע דסבירא ליה דמקטנים גובים בחייב מודה, פליג לגמרי על טעמא דמצוה, ולא דמוסיף טעמא דשעבוד. ולולי דברי הרשב"א יש לומר דלא פליג אלא מוסיף.

ויש לומר דטעמא דהרשב"א, או משום דהוה חידושא דיש מצוה ולרב הונא אין לנו לחדשו, או דאם יש שעבוד לא שייך מצוה.

וצריך עיון דבפדיון הבן דאיכא מצוה לפדות, אם כן יודה הרשב"א לר"י מיגש דהטרחא על הפודה.

ד. הנידון על טרחת הגוף

הנה העירו דיש לעיין דההוצאות של השומא או המכירה דלר"י מיגש הם על היורש, האם יוכל גבותם מהירושה, או דילמא משלם מכיסו. [כאשר אין בירושה יותר מהחובות].

ואם נימא דיכול ליטול הכסף מהירושה, אם כן אמאי יוותר, ולכאורה יש לומר דמסתלק רק ממה שיגבה בתור בכור, אבל נמצא דגם במה שנשאר יהא לו יותר מהפשוטים, ואם כן אכתי יגבה יותר מהפשוטים.

ולכן יש לומר דהנידון על טרחת הגוף במכירה או בשומא ולא יטול זאת מהירושה.

ה. רק בתולה מעותיו בעכו"ם

הנה אמרינן בגמרא כתובות (פ"ו א') במי שהיה חייב לשלם לבעל חוב והיה לו קרקע, ואתא בעל חוב וקא תבע מיניה הקרקע, דהלוח חייב למכור הקרקע, מכיון דהלוח היה לו מעות רק תלה מעותיו בעובד כוכבים, [פירש רש"י, מעות היה לו לפרוע ואומר של עובד כוכבים הם], ואם כן מכיון דהוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן.

מעתה תמה בתשובות מהרי"ט (ח"י ס"י ל"ה) היאך יתכן דלהר"י מיגש הטרחא על הלוה, הרי חזינן דרק בתולה מעותיו בעכו"ם הטרחא על הלוה והכריחוהו למכור.

ולענין דדאי אין כוונת ר"י מיגש דהלוח חייב להפוך הקרקע לכסף, שהרי כתב דגם סגי לשום הקרקע, אלא כאשר אין שמאי אם כן על ידי מכירה ידעו כמה שוה. אבל התם דתלה מעותיו בעכו"ם, יש לו חיוב להפוך הקרקע לכסף.

בן יחידי

הנה יש לדון בבן יחידי והוא בכור, האם נוטל הכל בתור פשוט ואין כאן דין חלק בכורה כלל, או דילמא גם כשהוא יחידי נוטל חצי כחלק בכורה וחצי כחלק פשוט.

ונחלקו בזה בשבות יעקב ושם יעקב, דבשבות יעקב (ח"ג ס"י קע"ד) סבירא ליה דיש לו תורת בכור, אבל בשם יעקב (ח"י ס"י ס"ט) סבירא ליה דאין לו תורת בכור. [מובא בפתחי תשובה ח"י ס"י רפ"א סק"ז].

א. הנחלה דר' יוחנן בן ברוקה

הנה איתא בגמרא בבא בתרא (ק"ל א') דר' יוחנן בן ברוקה אומר שאם אמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת, על מי שראוי ליורשו

דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי ליורשו אין דבריו קיימין. אמנם ילפין התם דבחלק בכורה אינו יכול להנחיל לכל מי שירצה.

מעשה נפקא מינה להנחלה דרבי יוחנן בן ברוקה, להאי תנא (שם) דיכול להנחיל לאח אף כשיש בן, האם יכול להנחיל הירושה של בן יחיד, שאם איכא חלק בכורה, אם כן חלק זה אינו יכול להנחיל, משא"כ אם כולה חלק דפשוט, אם כן יכול להנחיל למי שירצה.

ב. טומטום שנקרע ונמצא זכר

הנה אמרינן בגמרא (נבא בתרא קכ"ז א') דטומטום שנקרע ונמצא זכר אינו ממעט בחלק בכורה. וביאר ברשב"ם דאייירי בשלשה בנים, בכור ופשוט ואחד שהוא טומטום שנקרע, וחולקים הנכסים תחילה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט והטומטום כמאן דליתיה. [וכן איתא (שם קמ"ב ב') לענין נולד לאחר מיתת אביו, אבל ביצא דרך דופן ממעט בנכסים, כמו שכתבו בתוספות (שם ד"ה בכור)].

מעשה נפקא מינה כשיש רק בכור ואחד שנקרע, דאם יש בכור בבן יחיד, יקח הבכור ג' רבעים, [נהיינו דתחילה חולקים הנכסים כאילו אין כאן אלא הבכור, ואם כן חצי מהנכסים הוה חלק הבכורה, ואחר כך החצי השני שהוא חלק הפשוט מתחלק עם הטומטום שנקרע, נמצא דיש להבכור ג' רבעים], אבל אם לכא חלק בכור בבן יחיד אם כן יקח מחצה.

ג. שטר חצי זכר

עוד נפקא מינה לענין שטר חצי זכר, והיינו שטר שכותב האב לבתו ליטול בירושתו כחלק חצי זכר. [נעין ברמ"א אה"ע סי' צ' סע' א'].
דהנה אם יש בכור ופשוט, נוטל החצי זכר שביעית. [דהנה אם החצי זכר יקח שביעית, אז ישאר ו' חלקים, ב' חלקים לפשוט וד' חלקים לבכור, נמצא דהחצי זכר קיבל חצי מהפשוט].

מעשה אם יהא רק בכור וחצי זכר, אם להבן יחיד יש לו תורת בכור, יקח חמישית, [והד' חלקים יהא ב' לחלק בכור וב' לחלק פשוט, נמצא דחלק א' הוא חצי פשוט], אמנם אם אין לו תורת בכור יקח שליש, [וב' חלקים יהא לחלק פשוט, נמצא דחלק אחד להחצי זכר הוה חצי חלק פשוט].

ד. בכור שמת והניח שני בנים

עוד נפקא מינה, דהנה בכור שמת והניח שני בנים, חולקים בשוה בחלק בכורה, מעשה יש לעיין אם יש הנחלה דרבי יוחנן בן ברוקה מאחד לשני, דהרי מבין הבכור לפשוט אי אפשר להנחיל, אבל הא יש לומר דהכא איכא הנחלה, דהרי אינו מוציא מהבכור, רק מעביר הנחלה בין בניו. וכן היה נלענ"ד יותר.

עניני שבת

ואם כן אף לר' שמעון ליתסר. אלא נוכיח מהכא דלמנוע הכלי מלהזיק חשיב צורך מקומו.

[הנה האמור לדעת תוספות (קכ"ב ב' ד"ה רחל) דגר וארנקי וסיר ומטה המיוחדת למעות הוה כלי שמלאכתו לאיסור, ופלגי על הרשב"א (קכ"ב ב') דסבירא ליה דאינו מוקצה כלל, דשאני נר שהוא אינו משמש מלאכת איסור אלא שנעשה בסיס לנר].

אמנם תיקשי דבלאו הכי איתא דהנכרי היה גונב המעות. ואם כן הוי לצורך מוקצה.

ג. שפוד

תו הביאו מהא דאיתא בגמרא (ביצה כ"ח) דשפוד שצלו בו בשר, אסור לטלטלו ביום טוב, אלא שומטו ומניחו בקרן זוית, אע"פ שאין עליו בשר, מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים.

ופירש בחזון איש (או"ח סי' מ"ג סק"ז) דמבואר בגמרא דאפילו לצורך מקומו אסור, מדקאמר מידי דהוי אקוץ ברשות הרבים, והיינו דמונח הקוץ ברשות הרבים דהוה לצורך מקומו ואפילו הכי אסור לטלטלו. חזינן מדבריו דלמנוע היזק חשיב צורך מקומו.

אך ברשב"א (שם) משמע דלא חשיב צורך מקומו. ועיין בתהלה לדוד (השטות לס"י רע"ט).

למנוע נזק אם הוה צורך מקומו

הנה דנו רבנו בתראי, בלמנוע כלי מוקצה שיזיק, האם חשיב צורך מקומו להתיר בכלי שמלאכתו לאיסור. ויש לדון בזה כמה ראיות:

א. קרנא דאומנא

חדא, הביאו מהך (שבת קמ"ד ב') דאם היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית, מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ומתיר החבלים והשקין נופלים, אבל אסור לקחת הכלים בידים, דאייירי בקרני דאומנא דלא חזיא ליה. [היינו כלי אומן שמקוץ בהם דם דמחמת מאיסותם לא חזיא ליה בשבת למידן]. חזינן דאע"פ דקרנא דאומנא הוה כלי שמלאכתו לאיסור, ורוצה לטלטלו כדי שהכלי לא יזיק להחמור, מכל מקום לא חשיב צורך מקומו.

[ויש לדחות דהתם החמור מוקצה ואם כן חשיב לצורך מוקצה].

ב. שרגא דחנוכתא

תו הביאו ראיה מהך (שבת מ"ה א') דשרינן לטלטל שרגא דחנוכתא, כשמפחד מהנכרים, דסמכין על ר' שמעון דליכא מוקצה, דכדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק.

ותיקשי דמכל מקום הנר הוי כלי שמלאכתו לאיסור ומותר רק לצורך גופו או לצורך מקומו ולא מחמה לצל על מנת למנוע נזקים.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לעילוי נשמת
ה"ר זלמן בן חיים הלל ד"ר
יארצייט ד' כסלו
תנצב"ה

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

ברכת יצחק ליעקב - כוח העמידה בגלויות

פרשת תולדות תשע"ח, היכל אברהם

ברכה של גלויות - חיזוק בתורה שבע"פ

א בסוף הפרשה כתיב 'ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוהו ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען וגו'. וא-ל שד-י יברך אותך וגו', ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגורך אשר נתן וגו'. ובפשטות הכוונה בזה שבירך אותו שיתקיימו הברכות ויזכה גם לארץ ישראל, וע"י זה יזכה לכל הטובה והברכה.

אולם במדרש רבה (וישלה, עה, ח) איתא, למה חזר וברכו אלא שראה יצחק ברוח הקודש שעתידין בניו להגלות א"ל בא ואברכה ברכה של גלויות וכו'. וביאר הבית הלוי (דרוש ג) שעפ"י השכל עיקר החוב של השיעבוד חל על עשו יותר מעל יעקב יען כי הוא הבכור, ואחרי שהתברר ליצחק שיעקב קנה את הבכורה והוא הבכור ויזכה לעבודה, א"כ בע"כ הוא ילך בגלות, ובזכות זה יזכה לארץ ישראל ולעבודת המקדש.

אולם נראה שיש כאן עוד עומק, ד'ברכה של גלויות' שזוכר במדרש, היינו ברכה מיוחדת איך להחזיק מעמד בגלות.

וביאר הדברים, דהנה במדרש רבה (אמור, כט, י) איתא 'וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו - מלמד שהראה הקב"ה לאברהם אבינו את האיל ניתש מחורש זה ונסבך בחורש אחר, אמר הקב"ה לאברהם כך עתידין בניך להיות נאחזים בעונות ונסבכים בצרות וסופן ליגאל בקרניו של איל הה"ד (זכריה ט) וה' אלוקים בשופר יתקע וכו'.

והכוונה בזה ביארו ד'סופן ליגאל בקרניו של איל', היינו שמכוח קרנו של איל יחזיקו מעמד בגלות עד שיגאלו. וכמו שנאמר במתן תורה (שמות יט, ג) 'במשוך היובל המה יעלו בהר' ופירש רש"י 'היובל - הוא שופר של איל וכו', ושופר של אילו של יצחק היה'. והרמב"ן התקשה בזה דהא אילו של יצחק הקריב אותו לעולה והכל נשרף בעולה גם הקרניים והטלפיים, וכתב 'אולי גבל הקב"ה עפר קרנו והחזירו למה שהיה', ואינו מחזור מה השייכות בין שופר אילו של יצחק למתן תורה.

ונראה לבאר דקרנו של איל של יצחק מרמז על יסוד התורה שבע"פ, וכמו שכתב החת"ס (בסוף הקדמה ליו"ד) שייצחק הוא יסוד תורה שבע"פ שהרי הוא לא נצטווה על ה'עקידה' אלא שהאמין במה שאמר לו אברהם אבינו ע"ה וזהו תורה שבע"פ, וכבר נתבאר העניין בכמ"ד. ומבואר היטב השייכות בין שופרו של אילו יצחק למתן תורה, ששופרו של אילו יצחק מסמל את התורה שבע"פ, וזהו במשוך היובל - שופרו של יצחק המה יעלו בהר בלימוד התורה שבע"פ.

והנה איתא במדרש רבה (ויקרא ז, ג) 'אין כל הגלויות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות מה טעמא (הושע ח) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם', ובדומה לזה איתא בב"ב (ח, א), ומתבאר שגאולתם של ישראל תהיה ע"י התורה שבע"פ, וכמו שהאריך בזה הבה"ל. ומעתה מבואר שברכת יצחק היא הברכה שמחזיקה את ישראל בגלותם והיא זו שמביאה את הגאולה.

ואפשר להוסיף בזה, דהנה התורה שבע"פ נקראת 'רננה', וכמו שכתב במגלה עמוקות (פרשת נצבים) ש'שמחה' היינו תורה שבכתב, אך 'רננה'

הוא תורה שבע"פ. ולפ"ז מבואר מה שאומרים במנחה של שבת 'יצחק ירנן', ולכאורה צ"ב למה רננה שייך דווקא ליצחק, ולפמשנ"ת כיון שתורה שבע"פ נקראת רננה לפיכך 'יצחק ירנן', ודו"ק.

ברכות יצחק ליעקב - כנגד שלושה עמודי העולם

ב והנה כתיב (כה, כו) 'ואחרי כן יצא אחיו וידו אחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב'. ובמדרש רבה (סג, ט) איתא 'ואחרי כן יצא אחיו - הגמון אחד שאל לחד מן אילין דבית סלוני, אמר לו מי תופס המלכות אחרינו, הביא נייר חלק ונטל קולמוס וכתב עליו ואחרי כן יצא אחיו וידו אחות בעקב, אמרו ראו דברים ישנים מפי זקן חדש, להודיעך כמה צער נצטער אותו צדיק'. והדברים צ"ב.

ובדרשות בית דוד (דרוש א') כתב לבאר, ונביא תחילה את דבריו שבהמשך הדרוש (אות נא - ג). דהנה כשבירך יצחק את יעקב, כתיב (כו, כג) ולא הכירו כי היו ידיו כידיו עשו אחיו שעירות ויברכהו, ולא מפורש בפסוק כמה ברכו. ולהלן (כו - כט) כתיב ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ וגו'.

וביאר בבית דוד שהשלושה פעמים שבירכו הוא כנגד ברכת כהנים, שגם שם יש שלושה ברכות, כנגד ג' עמודי העולם, תורה, עבודה וגמילות חסדים. דהנה בברכה הראשונה 'יברך וגו', דרשו חז"ל במדרש רבה (נשא יא, ה) דהיינו בממון. 'יאר ה' וגו' דרשו חז"ל (שם, ו) ד'זה מאור תורה שיאיר עיניך ולכך בתורה ויתן לך בני תורה'. והברכה השלישית 'ישא ה' וגו', היינו שהקב"ה נושא להם פנים וסולח להם עוונותיהם וכמבואר בחז"ל (שם, ז) 'ישא ה' יעביר כעסו ממך, ואין ישא אלא לשון הסרה'.

ומעתה ברכה ראשונה כנגד גמילות חסדים שעושים בממון, 'יאר' כנגד עמוד התורה, ו'ישא' הוא כנגד עמוד העבודה דהיינו סליחת עוונות שע"י הקרבת קרבנות. והוסיף שבשלושה דברים האלו בירך יצחק את יעקב, 'ויברכהו' היינו בתורה שהוא דבר בלתי גשמי ומוגבל ולכן אין מפורט בזה כמה בירכו. וכשהריח את ריח בגדיו הגם שהיו בגדי עשוי, אבל כיון שבפנימיות היה יעקב ברכו ואמר ריח בני כריח השדה וזהו על סליחת עוונות, והברכה השלישית 'ויתן לך' הוא ברכה על הגשמיות וכנגד העמוד של גמילות חסדים.

וביתר ביאר בריש הדרוש (אות ז), שעיקר תכלית חלק יעקב היינו עוה"ב תורה ומצוות אבל צריך לזה גם קצת סייעתא של תירוש ויצהר דהיינו עולם הזה, והביא דברי החבר למלך כוזר אחרי הפליגו במעלת אדם הראשון כתב (באות צה) וז"ל והוליד בנים רבים ולא היה מהם ראוי להיות במקום אדם, אלא הבל כי הוא היה דומה לו וכו', ניתן לו תחתיו שת והיה סגולה ולב וזולתו כקליפה, וסגולת שת אנוש, וכן הגיע הענין עד נח, ביחידים היו כולם דומים לאדם וכו', וכן מנח עד אברהם וסגולת אברהם מבניו יצחק, וסגולת יצחק יעקב ונדחה עשיו אחיו, ובני יעקב כולם ראויים לענין האלוקי וכו' עכ"ל.

ומבואר שעיקר מה שהעביר אברהם ליצחק ויצחק ליעקב הוא, שיעקב יהיה מטרת קיום העולם, ובזה יזכה לכל השפע הטוב וכל היעודים הרוחניים. וזה מה שבירך יצחק את יעקב בתחילה 'ויברכהו' ולא פירש מה הברכה, כי זה דברים רוחניים שאי אפשר לפרטם, ובזה נבחר יעקב

מעשיו, וזה היה שורש הברירה ע"י שיצחק בירך ליעקב, וממילא השאר הם פסולת.

והוסיף עוד (אות ט) דהנה יש שני מיני ראשון, ראשון בזמן וראשון במעלה, והנה פשוט שראשון במעלה ודאי עדיף על ראשון בזמן, ולפיכך אע"פ שעל עשיו נאמר שיצא ראשון היינו ראשון בזמן, אבל יעקב נקרא ראשון משום שהוא ראשון במעלה. וכמדויק בפסוק ואחרי כן יצא אחיו, ולכאן צ"ב דהיה לומר 'ואחרי' יצא אחיו, וכתב הב"ד שמודגש בזה שזה היה רק בזמן 'אחרי כן', אבל לעולם יעקב אינו 'אחרי' של עשיו שהרי יעקב ראשון במעלה [ועי' בבה"ל בראשית (פכ"ה) שגם הזכיר הענין בקצרה].

ובזה ביאר מאמר הזקן שכתב על נייר 'ואחרי כן', וכוונתו היתה ללמד את ההגמון ענין זה שלא כתוב 'ואחרי' כיון שאין מעלה לעשיו שיצא קודם, ולזה הביא נייר חלק שכתוב בו רק מ'ואחרי כן וגו', היינו שמי שהיה קודם אין לו מעלה כלל, והנייר מתחיל רק מ'ואחרי כן' היינו ממעלת יעקב.

ברכה של גליות - תורה עבודה וגמילות חסדים

ג' ולפמשנ"ת שהברכה שבירך יצחק את יעקב כוללת שלוש ברכות כנגד שלוש הברכות שבברכת כהנים וכן כנגד ג' עמודי העולם, נראה שברכות הללו מיוחדות להיות 'ברכה של גליות' וכדברי המדרש שהובא לעיל (אות א), דהברכה הראשונה שבירך יצחק הייתה על תורה, וכבר נתבאר שהתורה היא זאת שמחזיקה את ישראל בגלות וגם נגאלים בזכותה וכנ"ל.

והנה באבות דרבי נתן (פ"ח) איתא 'מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה מהלך בדרך, ורץ אחרי ר' יהושע אמר לו אוי לנו שאבד בית חיינו מקום שהיה מכפר על עונותינו, א"ל אל תירא יש לנו כפרה אחרת תחתיה, א"ל מה הוא, א"ל כי חסד חפצתי ולא זבח (הושע ו, ו), ומתבאר שגמילות חסדים מכפרת כקרבנות וזבחים.

ובמקו"א נתבאר להסביר ע"פ הבה"ל (דרוש טז) שכתב לבאר את הפסוקים (ישעי' סא ט-י) ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל ראייהם יכירום כי הם זרע ברך ה'. שוש אשיש בה' תגל נפשי באלוקי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני וגו'. וביאר שכשנתבונן בגלות הזו כמעט כל המצוות אין ביכולתנו לקיימם בכל פרטיהם בתכליתם לבד מצוות צדקה שעדיין היא בשלימות שהרי אין לה קצבה כמה לתת וכל אחד צריך לתת לפי עשרו, והנה ידוע שכל התורה והמצוות נקראים בזוה"ק בשם לבושינ' לנשמתא וחלוקי דרבנן, אשר בהם מתלבשת נשמתם של ישראל והם לבושי כבוד לו בזה העולם ובבא.

ולפ"ז ביאר שבתחילה בא הכתוב לומר שאף כשישראל ירדו מאוד ויהיו מעורבים בתוך העמים, מכל מקום כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה', שזוהי המעלה שיש להם בעצם זה שהם בניו של ה' יתברך וניכרים ע"י זה בכל מצב, והוסיף עוד הנביא להתבונן וגדלה שמחתו שאע"פ שכל המצוות ניטלו מהם בגלות, אבל מצוות צדקה עוד נתחזקה בידם אשר בזכותה יוושעו ויגאלו, וכמו שנאמר (ישעי' א, כז) ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, וזהו שאמר שוש אשיש וגו' כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני, היינו שנתן לנו מלבושי

כבוד ובהם ניוושע, ולכן הצדקה נקראת 'בגדי ישע' וזה 'מעיל צדקה'. ונמצא א"כ שגם הברכה השניה שהיא כנגד עבודה וכן הברכה השלישית שכנגד גמילות חסדים הן 'ברכה של גליות' שהרי ע"י הגמילות חסדים מקיימים אנו את מצוות 'עבודה' כשאין לנו בית המקדש וזה בגדי ישע להוציאנו מהגלות ודו"ק.

והדברים מבוארים בגמרא בברכות (ח, א) 'אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, ומתפלל עם הצבור, מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם'. ומפורש שהשלושה דברים האלו שהם ג' עמודי העולם הם אלו שמביאים את הגאולה, וזוהי ה'ברכה של גליות' שבירך יצחק את יעקב שע"י הברכות הללו נזכה לגאולה שלימה.

בשעה שיצא יעקב אבינו - מסר לו יצחק את ברכת החול

ד' ונראה שנכלל כאן ענין נוסף למה ברכה זו היא ברכה של גליות, דהנה במדרש רבה (במדבר ב, יב) איתא שאברהם אבינו נתברך ככוכבים, יצחק בחול, ויעקב בעפר, וברכתו של יצחק שנתברך בחול, באתה בימי הושע שנאמר והיה מספר בני ישראל כחול הים וכו'. ומקשה המדרש, והואיל דביצחק כתיב ביה ברכת החול היה נצרך לומר והיה מספר בני יצחק, ואינו אומר כן אלא והיה מספר בני ישראל, ולמה, אלא בשעה שיצא יעקב אבינו לילך לפדן ארם מסר לו יצחק את ברכת החול ע"י"ש.

וביאר הדברים ש'חול' מרמז על שמירה, כמבואר בגמרא בב"ב (ז, ב) דאמר ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא, דכתיב אספרם מחול ירבון, ומסיק, הכי קאמר אספרם למעשיהם של צדיקים מחול ירבון, וק"ו ומה חול שמועט מגן על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם. וכיון שברכתו של יצחק היא חול והיא מורה על שמירה שזה ענין שנצרך מאוד בגלות, לשמור מכל משמר שלא להתערב בגויים וללמוד מדרכיהם, לפיכך, בשעה שיצא יעקב אבינו לילך לפדן ארם מסר לו יצחק את ברכת החול, וזהו 'ברכת הגליות' ודו"ק.

והנה בפרקי דרבי אליעזר (פלא"א) איתא 'הגיע ליל יו"ט הפסח וקרא יצחק לעשו וכו' אמרה רבקה אל יעקב: בני, הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים, הלילה הזה העליונים אומרים שירה, הלילה הזה עתידים בניך להיגאל מיד שיעבוד, הלילה הזה עתידין בניך לומר שירה, עשה מטעמים לאביך ויאכל עד שהוא בעודו חי יברך וכו', הלך והביא שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק אלא להקריב אחד קרבן פסחים, ואחד עשה מטעמים וכו' ע"י"ש.

וביאר הדברים נראה שהרי בהקרבנות קרבן פסח היה לכלל ישראל עבודה מיוחדת של 'משכו וקחו לכם', היינו היבדלות מוחלטת מהע"ז וטומאת מצרים, וכן השירה שהייתה אחר איבוד המצריים על הים הייתה שירה על איבוד השייכות עם מצרים וכמו שנאמר (שמות יד, ג) 'כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוספו לראותם עוד עד עולם'. כלומר שזכה יעקב אבינו לקבל את הברכות ע"י קרבן פסח, שע"י הפסח נפרדו מן העכו"ם ונבדלו מן האומות, וזוהי הברכה שצריך לקבל בלילה זה, שיהיו ישראל מובדלים מן האומות, והיא 'ברכה של גליות', ודו"ק.

לע"נ

מרן הרב אשר אנשיל ב"ר שמואל הלוי זי"ע

ולב"ע ה' בכסלו

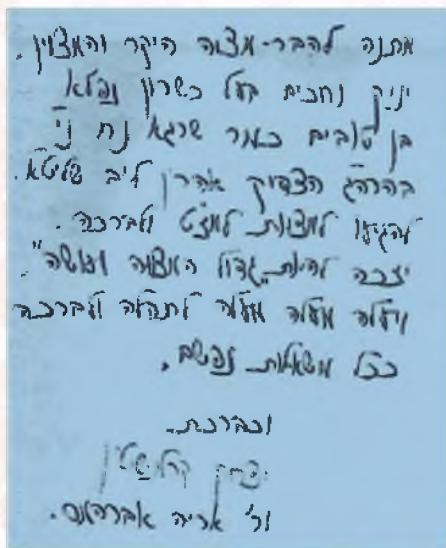
ת.נ.צ.ב.ה.

הגאון

מראות מדרן רשכבה"ג רבנו אהרן יהודה ליב שטינמן זצוק"ל | גליון מס. 22

הגאון רבי אריה אברהםס זצוק"ל

אחת שאל מה דיברו, ואמרו לו שדיברו על ישיבת חפץ חיים בכפר סבא, ועל רבי אהרן ליב. תיקן אותם לא כך אומרים אלא 'הגאון, הצדיק, רבי אהרן ליב'. וזה פשר הנוסח שכתבו בהקדשה.

הקדשה מרבי אריה אברהםס זצ"ל, לבנו של 'הצדיק רבי אהרן לייב שליט"א'

הוסיף הגר"ש שליט"א:

הגר"א זצ"ל היה שייך לדורות קודמים, זכורני כשהיינו צעירים בשנת השמיטה הגיע כל שבוע משאית עם תפוזים לכולל חזון איש, ואמרו שזה פירות שביעית הפקר וכל אחד יכול לקחת, אבל ביקשו שישתתפו קצת בהוצאת ההובלה, התברר שהפירות היו מפרדס ברעננה שהיה שייך למשפחת איברהםס, והגר"א זצ"ל לא חיפש שום קולות ודרכים להרוויח כסף מפירות שביעית, הוא קיים בהידור את דיני הפקר של התורה, ושלח את הכל לחלק בבני ברק.

'הגאון הצדיק רבי אהרן ליב'

סיפר המגיד רבי ראובן קרלנשטיין בשם גיסו הגר"ר אריה אברהםס שהיה עד ראייה, שבכל ליל שבת בין קבלת שבת למעריב החזון איש היה בחדר שלו, ולקראת מעריב היה נכנס לציבור ושאל מה דיברו. פעם

השבוע נלב"ע הגאון המופלא רבי אריה אברהםס זצוק"ל. נביא כמה דברים אודותיו:

סח הגר"ש שליט"א, בן רבינו:

הגאון רבי אריה זצ"ל הגיע בצעירותו ממש לארץ ישראל והיה תקופה בחיפה, ושם היו כמה נערים שלמדו אצל אבי זיע"א בישיבה בכפר סבא וגם הגאון זצ"ל היה מסתופף בצל הישיבה בגלל הפגזים שהיו בחיפה, והיה לא כתלמיד מן המניין אלא שהיה שם תקופות קצרות וגם בימים נוראים התפלל שם ובעוד הזדמנויות, ומאז הכיר את אבי זצ"ל, והיה מדבר הרבה בשבחו.

ושמעתי מאחד שלמד עם הגר"ר אריה זצ"ל הרבה שנים, שרבי אריה זכר וסיפר הרבה עובדות שראה ושמע אצל אבי זיע"א.

וגם בשמחת הבר מצוה שלי, שלח ספר מאירי על גיטין יחד עם חמיו זצ"ל, שניהם הרגישו הכרת הטוב לאבי.

עולם הישיבות

ובאתי לקבל תגובתו: תלמד בספר משנה ברורה. שאלתי: קשה לי האחריות של לימוד הלכה למעשה ברבים? השיב: אם אומרים את מה שכתוב אין לך לפחד. [לאחמ"כ שאלתי את הגר"ח קניבסקי ככל הנ"ל, והשיב אותם דברים כאילו מילה במילה]. הייתי רגיל בתפילה כותיקין, אך היות ובין כה וכה בגמר התפילה הגעתי לישיבה ללימוד ההלכה כנ"ל, שאלתי אולי לשנות ולהתחיל להתפלל בישיבה. לא

ללמד לשבוע, וזה קשה היות והבחורים מעיינים הרבה, אבל רמ"ם אחרים מספיקים... וע"ז התשובה: 'זכי אתה רוצה להפסיד את הבחורים?' אל תהיה בלחץ, תאמר כמו בישיבה גדולה... [מי מפריע לך לומר גם חבורות...].

כאשר עלתה הצעה לאמירת שיעור ההלכה לאחר תפילת שחרית בישיבה [הגרמ"י ליפקוביץ היה רגיל בזאת ולימד בס' חיי אדם, ואחר שהפסיק דנו אם להמשיך],

יושבים אהלים – אהל שם ועבר

נביא קטעים בעניני ישיבות, מתוך הספר כאיל תערוג – עצות הדרכות והנהגות העומד לראות אור אי"ה לקראת יום היארצייט השני לרבנו זיע"א.

שיעורים

מספר הגרמ"י יעקובוביץ:

שאלתי את רבנו: תכננתי הספק מסוים

הספקתי לסיים את השאלה ומיד אמר... זיכוי הרבים, זיכוי הרבים.

שח הגר"א מן:

אמר פעם רבנו שאם הרב מלמד טוב הוא יכול להצליח למסור גם ל 60, ואם לא, אז גם ל 20 לא טוב. וצריך לבחון כל דבר (כל משאלותיך).

הסדרים

מצוי אצל בחורים שהחשק ללימוד תופס אותם בעיקר בלילה, וזה גורם להם לעליה והתמדה, אלא שזה יכול לפגוע בתלמודם ביום. והאמת היא שכתוב (זוה"ק ויקרא צב, א) שבחצות הלילה הקב"ה לומד עם הצדיקים, ואז התרגול קורא שבע קולות, ובקול השלישי אומר עמדו צדיקים ועסקו בתורה וכו' כמו שכתוב בפרק שירה, בשעה שבא הקב"ה אצל הצדיקים בגן עדן וזולפים כל אילני גן עדן בשמים ומשבחים ואז גם הוא – התרגול מתעורר ומשבח וכו'. אבל בגמ' יש מחלוקת למה נברא הלילה אם לגידסא או לשינתא. והרמב"ם נוקט שהלימוד בלילה עדיף טפי, וז"ל (הל' ת"ת פ"ג ה"ג): אע"פ שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצ"ב אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה, אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה וכו'. אבל למעשה אם בחור ילמד בלילה הרי ביום יהי עייף, והישיבה לא יכולה להרשות דבר כזה. וגם אם לבחור מסוים עדיף ללמוד בלילה וסדרי הישיבה אינם טובים לו, בכ"ז א"א להרשות ולשנות בשביל זה את סדרי הישיבות שכ"א ילמד מתי שנוח לו כי א"א אחרת, אחרת אין ישיבה, ולא שייך להנהיג ישיבה בצורה אחרת.

תפילה בישיבה

לכב' תלמידי ישיבת וכו'. שמענו שיש רפיון בין בחורי ישיבה בענין תפילה בישיבה וחושבים שעל ידי שלומדים בהתמדה עד שעה מאוחרת בלילה הותר להם זה, כי קשה להם לקום לתפילה בישיבה וע"ז מתפללין שלא בציבור, או אפילו במקומות

מזולזל אשר ניתן רק לגסי השכל. ויה"ד שבזכות ההשתדלות לקיים תפילה כדינה נזכה כולנו לעליה מאד ולישועה ברוחניות ובגשמיות, והי נועם ה' עלינו לזכותנו בזה ובבא. הכר"ח לטובתכם ולטובת הכלל. ג' סיון תשנ"ז בני ברק יצ"ו. אהרן יהודה ליב שטינמן (קובץ אגרות – אגרת מ').

שח בן רבנו, הגר"ש:

רבנו אמר הרבה פעמים לא לזרוק בחור מהישיבה אם מחסיר תפילות בישיבה, כי יתכן שהוא פשוט זקוק לשינה יותר מאחרים. בחור בגיל הגדילה זקוק ליותר אוכל ויותר שעות שינה. ויתכן גם שאין לו חשק לקום כי אין לו חברותא שנהנה אתו. אמנם זה לא פוטר את הבחור. הוא מצדו צריך לתרץ למה החסיר כדי שלא יתנהג בהפקרות בלי גבולות, אבל הנהלת הישיבה צריכה לקבל את התירוצים שלו, גם אם אינם מספיקים. אבל אם נוזפים בו חזק כבר יהיה ממורמר ולא ילמד כל אותו היום.

מספר הרב א.י.ג:

שאלתי את רבנו: בחור בישיבתנו רגיל להתפלל תפילת שחרית באופן קבוע ב'שטיבלאך'. התפילה מתחילה בשעה 8.00, ובשעה 9.00 הבחור כבר מגיע לסדר. האם מן הראוי לחייבו להתפלל בישיבה? שאל רבנו: האם הוא מקפיד על מנין קבוע ב'שטיבלאך'. השבתי: אכן, הוא מקפיד מאד להתחיל את התפילה בזמן קבוע. אמר רבנו: הרי זו ראייה שיש לו טעם בתפילה והוא 'בתורת', וא"כ שייך לדבר עמו על גודל ענין התפילה בישיבה...

רבינו בהיכל ישיבת תפרח

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 228
כסלו תש"פ

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

בעיגול, יש ליזהר לתקנו. לאחר שהגדירו את הנושא וההלכה, נגשו ביחד עם הרב ועם הבודק, מתחו את חוטי העירוב, במקומות שהיה ניתן למתוח בקלות. באחד המקומות היתה קשירת החוט בצורה מעניינת, החוט עבר דרך ראש העמוד, והמשיך לכיוון הקרקע וקשרו אותו סביב סלע גדול שעמד שם.

קשירת חוט ארוך לכמה עמודים

יש לציין דבר חשוב בנושא זה שנוגע לכל העוסקים בעירובין, להקפיד לעשות חוט נפרד לכל צורת הפתח, ולא למשוך חוט ארוך לכמה צורות הפתח. בישוב הזה עשו את ראשי העמודים בצורת טבעת ולא בצורת V, [ולא ידוע אם חשבו שזה יותר טוב, או שכנראה לא המתקין לא ידע על המעלות של צורת V, שאז אפשר לקשור חוט שנקרע בלי לטפס לראש העמוד, משא"כ בטבעת צריך לעלות לגובה כדי להשחיל את החוט בתוך הטבעת. יתכן שהצורה הזו נובעת מכך שהמתקין עשה חיקוי של הערכה

הצבאית להקמת עירוב בשדה, שבה משתמשים בסוג של טבעת. והנה כאשר יש טבעת ומעבירים את החוט בתוך הטבעת, הוא לא יכול לברוח לצד, ולכן חושבים שיותר נוח להמשיך עם אותו חוט לעמוד הבא. אבל בצורה כזו אי אפשר למתוח את החוט חזק, מפני שהמתח יורדת לפי אורך החוט, וכשהחוט באורך 30 מטר ניתן למתוח אותו טוב, אבל כשהוא באורך שתי צוה"פ שהם יחד 60

מטר, קשה למתוח אותו, ובפרט אם הזוית של החוט שונה. ויש להוסיף חיסרון נוסף בחוט המשמש לכמה עמודים ברצף, שאם נקרע מקום אחד, הרי כולם נופלים, והאחראי צריך אח"כ לחזור ולקשור את כולם, משא"כ כשיש לכל עמוד חוט נפרד, הרי אם נקרע החוט, נופל רק מקום אחד. לכן חשוב לקשור לכל פתח חוט נפרד, שיש בזה גם תועלת הלכתית, וגם עזרה לאחראי.

דין חלל י' טפחים בצורת הפתח

בהמשך הסיוור היו מקומות שהעמודים היו נמוכים, והתעוררו שאלות בענין גובה החוט, לדוגמא, מה הדין כאשר יש סלע גדול באמצע החוט, ובמקום קטן ראש הסלע מתקרב לחוט, ואין חלל בגובה י' טפחים תחת החוט. האם דבר כזה פוסל את צורת הפתח. והנה מקור הדין שצורת הפתח צריכה חלל י' טפחים, מבואר

במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק צ"ג) שבלשון השו"ע משמע שיש להכשירה, אבל הרבה אחרונים הסכימו לדינא שאם היה חלל נמוך מ"ו טפחים אינו מועיל, וביאר המשנ"ב שהרי אפילו מחיצה אינה כשרה כשאין בה גובה י'. וכן מבואר בהלכות מזוזה ובכמה מקומות שאין פתח כשאין

בו חלל י'. [ובמשנ"ב י"ל שבא לאסור אף כשהחסרון רק במחיצות המבוי וכדברי אבן העזר, המובא בשעה"צ ס"ק נ"ט ואכמ"ל]. לפ"ז אם עמודי העירוב גבוהים יותר מ"ו טפחים, אבל באמצע יש הר או

לקראת השלמת לימוד הלכות עירובין למעשה

בשבועות אלו עומדים מאות אברכים לסיים ולהשלים את מחזור הלימודים של מסלול "בודקי עירובין", לימוד הלכות עירובין למעשה, שע"י "מוקד העירובין". האברכים החלו את לימודם בחודש אייר, ובמשך חצי שנה עמלו בלימוד ההלכות בהיקף רחב, מדברי הפוסקים עם הוראות פוסקי זמנינו, ובאופן המיוחד ביותר של שילוב המחשבות מעשיות ע"י תמונות מהשטח, ממאות עירובים שנבדקו במשך השנים, ורכישת הנסיון הרב בנקודות החשובות שבהן מצויות בעיות, עם הביאור מה דיןן לשיטות השונות ומהי ההכרעה בכל נושא. לקראת סיום הלימוד, נערכים בימים אלו מבחנים יסודיים ומקיפים, שבהם כל אברך נדרש להגדיר במילות קצרות את שורת ההלכה בכל דין, והאם זה פוסל או חומרא, על מנת שידעו כולם בידיעה ברורה, כיצד לעשות את העירובים כהלכה, ואיך להורות למעשה את ההוראה.

כמו כן אנו דואגים לשלב את הלומדים במסגרת זו, ביציאה לשטח וסיוורם בעירובין, כל אחד לפי בקשתו, וכפי ההשקעה שהוא מעונין להשקיע בנושא. הסיוור בשטח בליווי הסבר, הוא דבר המחכים ביותר, בפרט למי שכבר למד את ההלכות, והסיוור הוא כמו עשיית שימוש בהלכות שחיטה, שללא שימוש אי אפשר לדעת לעשות ע"פ הלימוד לבד. ובעשיית השימוש נזכרים בהלכות ומקשרים אותם עם המציאות, ואז גם כשהולכים אח"כ למקומות אחרים, שמים לב לפרטי ההלכות שבכל דבר.

שלשה ערים שנבדקו בשבוע זה, ושימוש האברכים

בשבוע האחרון נבדקו שלשה עירובים בערים וישובים בארץ, במרכז ובדרום, ובשלושת המקומות היו אחראים מסורים מאוד למלאכת הקודש, שביקשו להביא את העירוב למצב כשר, וביקשו לשמוע במה הם צריכים לתקן, או להזרז את העירוב. הבודק של המוקד עבר עם הבודקים של כל מקום, ובשילוב אברכים מהשיעורים, והיו מספר הערות, וכל הדברים תוקנו מיידי באותו יום או למחרת, ועד השבת סידרו את העירוב במתכונתו, ברמה הניתנת לעשותו.

אחד מהסיוורים נערך ביישוב בשומרון, יחד עם קבוצת אברכים מלומדי השיעורים סניף מודיעין עילית. בעירוב זה היו תנאי שטח של סלעים ומפלסים שונים, וגם אזורי בניה סביב ליישוב, ולכן העירוב לא היה בטנדרט רגיל של עמודי עירוב עם חוטים, אלא היו מגוון רחב של פתרונות ואילטרורים, והיה לאברכים הלומדים אתגר גדול להיות עיריני לכל פרטי ההלכות בכל דבר ודבר, ולדעת כיצד לשפר אותו.

היו מקומות שהחוט היה רפוי, והאברכים ציינו את ההגדרה הנכונה, העירוב אינו פסול, אבל הוא נתון למחלוקת הפוסקים שהביא המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ו), מפני שבמצב כזה החוט מתנדנד ברוח, ונחלקו מחצית השקל והמשכנות יעקב האם יש בו דין "מחיצה שאינה עומדת ברוח, לא הוי מחיצה". וכן משום מה שכתב בשער הציון שם בשם המשכנות יעקב שאם החוט נכפף כלפי מטה

הכינוס הארצי הגדול לרבנים ובודקי עירובים - לחיזוק מערכות כשרות העירובים בארץ הקודש

הכינוס יתקיים בעז"ה בחודש כסלו הבעל"ט במרכז ירושלים, בשעות אחר הצהריים. פרטים יבואו בגליון הבא

גובה ג', הפתרון הוא להוסיף סביב אבנים קטנות, ליצור קרקע בשטח ד' על ד' טפחים, שביחס לקרקע זו, החבית נמצאת בתוך ג' טפחים.

ידיעת השיטות וידיעת פסק ההלכה

לאחר מכן שאל הרב, האם דבר זה פוסל את העירוב, והסביר שיש לו נפק"מ לעשיית תשובה על הטלטול של כל בני הישוב בשבתות שעברו. והנה למרות שיש לנו הלכה ברורה שיש להקפיד על הלכות אלו, מ"מ במסגרת הלימוד אנו לומדים ג"כ שיש שיטות בהלכה שאינן פוסלות את המצב הזה. אחד הדברים מבואר בחזו"א ע"פ (בסי' ע"ה), שבתחילה סבר להחשיב את המדרגה לתחילת העמוד, ואז זה יחשב עמוד שמתחיל מהקרקע. ולפ"ז ה"ה כאן ניתן לומר שהסלע שהחבית יושבת עליו, הוא תחילת הלחי. אלא שא"כ יש בעיה אחרת, משום פתחי שימאי, כיון שהסלע רחב, וגם אינו חלק, ודין זה אינו מוסכם לכל הפוסקים [וכפי שסבר החזו"א שם בתחילה, וזה מש"כ במערה שכיון שהמדרגה נמשכת לאורך יותר מג' או ד' טפחים, אפשר דהוי פתחי שימאי], ולכן אמרנו לרב שהפסול בזה אינו לכר"ע. ומ"מ יש לתקן דבר זה, כדי שהעירוב יהיה כשר, ואין זה רק בגדר חומרה, אלא בגדר שורת ההלכה המסורה ע"פ פוסקי הדור.

חשיבות ההכשרה לבדיקת עירובין

הנה בדברים אלו אנו רואים מעט מתוך סיור אחד שהיה בשבוע האחרון, כמה אפשר ללמוד ממנו, [זוהי עוד רק חלק קטן מהסיור], וכמה הלכות צריכים לדעת בשביל לפקח על עירוב כהלכה. זה לא סתם לקשור חוטים, וגם לא סתם להעמיד עמודים או חביות, אלא לעשות צורת הפתח כהלכה, ולבנות היקף של דין "רשות היחיד" בכל פרטיו.

בסיים הסיור הרחבי רב הישוב בדבריו, ושיבח מאוד את כל הפעילות של "מוקד העירוב", שמתרוצצים ממקום למקום על מנת ליזכות יהודים בשמירת שבת, והוסיף במיוחד כעת שהוא רואה את התלמידים שממשיכים את הדרך, יודעים ומבינים, עוזרים ומסייעים, כמה נפלא הדבר הזה, לקחת נושא שלא הכירו אותו כמעט, ולהביא אותו לידיעת הציבור, כולל לימוד בהיקף כ"כ רחב, ועד שימוש הלכה למעשה. יתן ה' שנזכה להמשיך ולהוסיף להעמיד תלמידים רבים, שכולם יהיו בקיאים בדניי עירובין למעשה כראוי, וירחיבו את קיומם בכל מקום כהלכה.

כח עזר לבודקי עירובין

בשורה משמחת לאחרים על עירובין ברחבי הארץ שמתקשים להתמודד עם בדיקת העירוב מדי שבוע.
לקראת סיום מסגרת הלימודים לבודקי עירובין שע"י מוקד העירוב, ישנם מספר רב של אברכים שרכשו ידע מקצועי ומעשי בבדיקת עירובין, עם הנחיות הלכתיות מוסמכות, ומעוניינים לעזור לכם ולסייע בעול הכבד, האחרים המעוניינים לקבל סיוע, ע"י אברך המתאים למלאכת הקודש, ניתן לפנות כעת למוקד העירוב הארצי, בטל 054-84-833-20
בברכת "שמחים לשמרו ולערב עירובו"

הודעה משמחת

מעמד הסיום המרכזי ללומדי עירובין
במסגרת "בודקי עירובין"
יתקיים בעז"ה בשבוע הבא
באולמי ברסלב, בני ברק
בהשתתפות רבנים מורי הוראה
שישו ושמחו בשמחת תורה

משתתפי השיעורים יקבלו פרטים נוספים בקווי ההודעות

ההרשמה לשיעורי התחומין בעיצומה

בבני ברק - 052-7676-605

בירושלים - 0534-18-6778

במודיעין עילית ובית שמש - 055-678-3323

תלולית שמגיעה עד קרוב לחוט, הרי זה פוסל את הצוה"פ, כיון שבאותו מקום שמעל התל אין שיעור מחיצה, והצוה"פ אינה שלימה, אין פתח שלם, וא"כ היא נחלקת ונפסלת.

ואמנם אם יהיה דבר ארעי תחת החוט, ולא ישאר חלל י' טפחים מעליו, כגון באופן שמשאית חונה תחת החוט, ואין בין גג המשאית לחוט י' טפחים, פשוט שהמשאית אינה פוסלת את הפתח. והחילוק הוא, משום שהמשאית אינה מתבטלת לקרקע, אלא היא דבר הנמצא על הקרקע, וא"כ ביחס לקרקע יש שיעור מחיצה. משא"כ כשמדובר בתל עפר, הרי זה קרקע, ואם החוט אינו גבוה י' טפחים מעליו, אין לצוה"פ שיעור מחיצה בקטע זה, ואינה כשרה.

האם סלע גדול ושיח נחשבים קרקע למעט מגובה החוט

לפ"ז יש לדון מה הדין כאשר יש סלע גדול תחת החוט, וכיון שהחוט היה נמוך, נמצא שהיה מקום מעל הסלע שלא נשאר חלל י' טפחים. האם הסלע מוגדר כקרקע, וכיון שאין חלל י' זה פוסל את כל צוה"פ. או שמא לא צריך להתחשב בסלע שאינו תופס אלא מעט מהפתח.

במהלך הסיור למדנו שסלע קבוע נחשב קרקע, אלא שבכל זאת יש לחלק בין סלע שיש על גביו שטח ד' על ד' טפחים, בשיעור קרקע המינימלית של רשות, ואז צריך חלל י' מעליו, ואם אין חלל י' נפסלת צוה"פ, משא"כ סלע שאין עליו שטח ד' על ד' טפחים, כגון שהוא משופע כולו, אין לו שיעור קרקע, ואמנם הוא קבוע, אבל אינו קרקע אלא מחיצה, ושיעור גובה הצוה"פ אינו מתייחס לראש המחיצה אלא לגובה הקרקע, [ובזה יש לדמות לדברי החזו"א (סי' ע"ה ס"ק י"ט)] בדניי מחצלת שחוסמת מקצת מהפתח, ויש לעיין ולפלפל בזה.

סיור ראשונים סביב החבית

כמו"כ התעוררנו לנידון זה במקום אחר שהיה שיח גבוה תחת החוט, שהיה ענפיו צפופים וקשיחים, והתחילו מהקרקע עד גובה שני מטרים, והחוט שעבר מעליו היה נמוך שלא נשאר תחתיו חלל י' טפחים, במשך מטר או יותר. ובזה יש לדון האם שיח סבך קבוע נידון כקרקע, או כדבר הנמצא על הקרקע, שא"כ גובה החוט נמדד לפי הקרקע שלמטה ולא לפי ראש השיח. ועיין בזה.

חבית שעומדת על שפת סלע

דבר נוסף שהיה לאברכים ללמוד באותו סיור, היה מקום אחד שקשרו את החוט לברזל שאינו ראוי לשמש עוד, ולכן העמידו לפניו חבית, שהחבית תשמש ללחי. האברכים הבחינו מיד שיש כאן בעיה גדולה, משום שהחבית עמדה על שפת הסלע, והחוט הולך לכיון של מרגלות הסלע, ויוצא שהלחי עומד בגובה מעל קרקע הרשות, ומתחיל מעל ג' טפחים משטח הפתח. בדן זה מבואר בחזו"א (סי' ע"ה ס"ק י"ח) שהעמוד אינו יכול להתחיל על מדרגה, [והטעם משום דין מחיצה תלויה. ואע"פ שאין מקום לגדיים לעבור תחת העמוד, לומד החזו"א שגם בזה יש את הפסול של תלויה. ואחד ההסברים בדבריו, כי שיעור המחיצה נמדד לפי הקרקע, וכשהעמוד מתחיל בגובה מחשבים רק את החלק שבתוך י' טפחים לקרקע, וא"כ יש רק שבעה טפחים עמוד, ומה שממשיך בגובה אינו מצטרף].

חבית שעומדת על שפת הסלע

רב הישוב נחרד לגלות שהיתה בעיה בעירוב, והדבר הראשון שעשה, טיפס וניגש לתקן אותו מיד במקום. האברכים הצטרפו ונגשו למלאכה במלוא המרץ, והרימו משטח (רפסודה) של סחורות שהיה זרוק בצד, והעמידו אותו למטה לפני הסלע. הרב הוסיף ושאל את הבודק של המוקד, האם עכשיו זה בסדר. והבודק השיב שמשתדלים שלא לסמוך על משטח, כי יש רווחים בין הקרשים, וחוששים בזה לפתחי שימאי. ואע"פ שיתכן שבישוב היו מקילים בזה, מ"מ באנו כדי לתקן, ולא כדי לצאת ידי חובה. הרב פנה לחצר הבית הקרוב, שהיו בו כמה גרוטאות, ושלף משם דיקט חלק ויפה, שאל את בני הבית אם אפשר להשתמש בו לעירוב, והם נתנו אותו בשמחה, ומיד העמידו את הדיקט לפני המשטח, ורשמו למי שעוסק בעירוב שיחבר אותם ויקשור אותם היטב.

במקום אחר בישוב היתה חבית ששימשה ללחי, ועמדה על אבנים נמוכות. במצב כזה הקפידו שלא יהיה באבנים גובה ג' טפחים, ואם יש

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
לעצמות
לע"נ וכיו"ב.
נא לפנות למייל
d036194741@gmail.com

דברי השירה

ויזכר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס וזכרים לא

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א
רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל d036194741@gmail.com

דברי הספד בהלויית נשמה טהורה

הנערה רחל ע"ה בת יבדלחט"א הגרי"א דינר שליט"א

לפי סדר אמירתם

רבנו שליט"א

"ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה" (בראשית כ"ג - ב'), כתוב כ' קטנה, אומרים חז"ל ולבתה, לא כתוב מה אמר אברהם אבינו בהספד. כתוב ברש"י (שם כ"ג - א'), בת ק' כבת כ' בלא חטא. לפני עשרים ואחד שנה זכינו ב"ה על רחל שלנו שהיתה בלא חטא. ריבוננו של עולם עשה אתנו טובה והוא נתן לנו נשמה טהורה. "אך טוב וחסד ירדפוני" (תהילים כ"ג - ו'), אך גמטריא עשרים ואחד. עשרים ואחד שנה זכינו להחזיק נשמה טהורה.

נשמות אלו מגיעות בשלימות, הם לא מגיעים לתקן, את הדיבור השמיעה והראיה זה כבר בא הכל בשלימות, זה נשמות של צדיקים טהורים. מרן החזון איש זצ"ל היה קם לפני ילדים כאלו כי זה נשמות טהורות, מצדיקים וצדקניות.

ידוע שמרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א אומר עליהם שזה המזוזה של הבית, הם מחזיקים את כל הבית, הכל מתנהל בזכותם, שיש כאלו נשמות בתוך הבית.

אבי מורי זצ"ל היה אומר, הקב"ה לא נותן לכל אחד נשמות אלו, לא כל אחד זוכה לכך.

רחל נולדה ביחד עם תאומה, קראנו לאחת רחל ולאחת לאה, על שם האימהות כי רצינו שהזכויות של האימהות יעמדו להם.

רחל, רחל, כשנולדת הרופא אמר לנו שתחזיקי מעמד כמה ימים, אמרנו לרופא יש לנו ריבוננו של עולם. הרופא אמר לאה היא הבריאה, ורחל היא החלשה, הריבוננו של עולם כבר הראה לנו שאין רשות לרופאים להגיד מילה, לאחר אחד עשרה יום לאה נפטרה, ואת רחל נשארת חיה אתנו למעלה מעשרים שנה!

עוד מעט תפגשי את התאומה שלך, הייתן ביחד ואת חוזרת אליה.

חמשה חדשים היית בבית חולים **באסף הרופא**, **אמא שלי ע"ה** אמרה לי כל יום להגיד אתך מודה אני וקריאת שמע, נסענו מכאן כל יום לבקר אותך ולהגיד אתך מודה אני וק"ש, עשינו את המקסימום שיכלנו לעשות.

לאחר חדשים אלו הגעת הביתה כאן בבית רחוב אדמו"ר מגור, את היית המרכז של הבית, הכל היה מסביבך, נסענו אתך כמה פעמים לטיפולים, אמרו לנו שיש איזה רופא בחוץ לארץ, נסענו לחו"ל אתך, ואז כשהסבים ראו אותך היה להם נחת ממך, שמחו לראות אותך, איך שמחת אותם.

הקב"ה רצה ככה. את היית תמיד במרכז הבית. הכל היה מסביבך.

רחל, רחל, כתוב שכל נשמה לפני שיורדת למטה היא מצביעה לאיזה בית היא רוצה להיות, ואת הצבעת לכיוון הבית שלנו, אמרת שאת רוצה לבא לאדמו"ר מגור 37, אין לנו מילים להודות לך רחל, שביקשת לבא אצלנו בבית, איזה זכות זה!

בגיל שתים עשרה עשינו לך בת מצוה במשפחה, ועשינו תמונה ואמרנו שאת מצביעה על הדלת של הבית שלנו.

בכל השמחות, כל מה שהיה בבית, תמיד היינו מסביבך, מי יהיה עם רחל, מי יקח את רחל, איך רחל תגיע.

אפילו קרה פעם אחת שלא נסעתי לירחי כלה בחו"ל, כי לא הרגשת טוב. וכך היא גדלה, והמשיכה.

כל מי שטיפל בך אמרה שאת שמחה ואת צוחקת כל הזמן. אף פעם לא בכתה, ראו שהיא נפש נקיה וטהורה.

כאן המקום להודות למוסד **עלה**, ובראשו **ידידנו הרב יהודה מרמורשטיין שליט"א**, כל השנים היא היתה שם, כמה הם השקיעו בה, כמה הם נתנו לה, כמה הם שמחו אותה, ושם היא היתה מהבוקר עד הערב, כל ערב היתה חוזרת הביתה.

רחל, לפני שנתיים, מסרנו אותך לעלה להיות שם כל הזמן גם בלילות כי כל אחיותיך כבר התחתנו וכבר לא היה מי שתישאר לישון אתך בלילות אצלנו בבית.

ואמרו שהיית שמחה, כל שבוע באנו לבקר אותך וכל פעם שבאנו ראינו אותך איך קפצת משמחה לראות את המשפחה.

רחל, היינו מתגאים בך. יש משפחות שמתביישים שיש להם ילד או ילדה כזאת. שמעתי פעם בשם צדיק אחד שאמר, יכול להיות שכאן בעולם הזה המשפחה מתביישת מילד כזה, אבל תזהרו שלמעלה הם לא יתביישו מכם שהם היו אצלכם בבית.

הנשמה היא כל כך טהורה, הנשמה עכשיו חוזרת למעלה, ישיר לגן עדן.

רבוננו של עולם, קבלנו מתנה ממך, קבלנו "כי יתן איש אל רעהו... לשמור" (שמות כ"ב - ו'). נתת לנו את רחל לשמור, ומקווים שעשינו את כל מה שיכלנו לעשות ומה שהיינו צריכים לעשות.

לשבת ליד, רצתה לראות איך שאני יושב ולומד.

רחל, את עכשיו לא יכולה להגיד מילה, אבל אגיד מה היית אומרת לנו אם היית יכולה לדבר "לכל האחים ואחיות, כמה השקעתם בי, כמה שמרתם עלי, כמה לילות הפרעתי לכם לישון, כמה חדשים ישננו ביחד במיטה ושמרתם עלי, אין לי מילים להודות לכם, איזה שמחה של חיים היתה לי אתכם, אני לא מתחרטת שבחרתי בבית הזה, זה בית של שמחה, תמיד נהנתי, תמיד הייתי באמצע, בכל השמחות ובכל התמונות הכל היה סביבי".

רחל, דבר אחד לימדת אותנו, לימדת אותנו יסוד גדול לכל החיים, שחסד עושים לא על מנת לקבל פרס בחזרה, לימדת אותנו בתוך העצמות שכן אדם צריך לתת ולתת ועוד לתת, כתוב בספרים שתמיד בן אדם מחשבן מה הוא יכול להרוויח, אצלך היה כולו חסד, נתנו את שלנו בלי לקבל בחזרה, זה הזכות שיעמוד לך הלאה.

ה' יעזור שאנחנו נמשיך.

רחל את מאוד חסרה לנו, תמיד היינו שואלים עליך. מה יהיה עכשיו בלעדיך!?!
ובליל שישי אמרתי אתך קריאת שמע והיית ברוגע.

רחל אנחנו מבקשים ממך מחילה, אם לא עשינו מה שהיינו צריכים לעשות עבורך, כעת את עולה למעלה, נשמה של איזה צדיק או צדקת, תתפללי עלינו, תתפללי על אמא שתח', תתפללי על כולנו שכולנו נמשיך הלאה.
המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים", ונאמר אמן.

.....

ראש ישיבת פוניבז' מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א

מורי ורבותי! כשיצאתי לכאן חשבתי שאצטרך לדבר, וחשבתי מה לדבר, אבל כשבאתי לכאן וראיתי את ר' ארי', אני אומר לכם כל מה שהוא אמר זה אני רציתי לומר, אבל זה עדיף יותר שהוא אמר את זה, ידעתי שהוא יגיד, ממה שהוא אמר אתם יודעים מה שקרה כעת בעולם!!!

האמת היא שהמעשה הזה כבר ה' לפני הרבה שנים כאן בבני ברק שהלך לעולמו ילד בן שש והוא ה' הכי טוב בתשב"ר, ובאתי לנחם את האמא, אמרתי לה תשמעי לפני שש שנים הגיע כאן לבני ברק אליהו הנביא ובידו היתה נשמה טהורה שהיתה צריכה להיות כאן, והוא חיפש מי רוצה לקבל אותה, היחידה שהי' זו את, והיא אומרת לי כן כן נכון, כך היא אמרה לי.

אבל עכשיו אני רוצה להגיד לכם מורי ורבותי זכתה הנערה הזאת, שביום פטירתה עשתה קידוש ה' כזה גדול, איך אפשר לתאר איזה קידוש ה', לא שמעתם את הדברים האלה?, כתוב נורא אלקים ממקדשיך, מה כתוב כאן?, שכשהקב"ה עושה דין זה רק לקדש את שמו יתברך, [עי' זבחים דף קטו ע"ב] וכשמתו בניו של אהרן נדב ואביהוא, אהרן בכה, אמר לו משה רבנו אי אחי היקר מתו בניך לקדש את שמו, כשיראו שהקב"ה עושה כזה דבר, וידום אהרן!, כזה קידוש ה' ראינו כאן תראו!!

היא נשמה טהורה אבל תראו איזה נשמות יש להורים שלה, ראיתם פעם כזה דבר?, אי! ר' ארי' ר' ארי' היא קדשה שם שמים ובשעת פטירתה היא גרמה שכל בני ברק יראו קידוש שם שמים כזה גדול.

אין מה להוסיף, אין מה לדבר, אבל ודאי שצריכים כולנו להתעורר ביום הזה, איך הקב"ה מנהל את עולמו, זה הכל חסד, הקב"ה לא עושה שום רע, היתה צריכה לעבור את זה, ונכנסה לגן עדן, ישיר לגן עדן, וזכית ר' ארי' שגם אתה תגרום היום כזה דבר, מכירים אותך, כולם מכירים את ר' ארי', אבל היום זכית שכולם יראו, ושהקב"ה יגיד ראו ברי' שבראתי בעולמי, זה קידוש ה', הקידוש ה' הזה שיצא כאן לעולם יהי' גם לזכותה וגם לזכותכם, וכולנו נתעלה מהקידוש ה' הזה, וה' יעזור שלא יהי' יותר צער ונזכה כולנו לנחמת ציון וירושלים במהרה.

.....

הגרמ"ב זילברברג שליט"א - רב שיכון ה' בני ברק

חז"ל אומרים רוכב בערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק, ודברי חז"ל האלו הם פלא וכי חסרים להקב"ה צדיקים בעולם האמת, הרי יש לו את האבות הקדושים, התנאים, האמוראים, את הגאון מוילנא, החפץ חיים וכל קדושי עליון, ובכ"ז הוא שש ושמח כאשר מגיע אליו עוד נפש נקי וצדיק, מדוע? כי הקב"ה שמוריד נשמות לעולם שמח כאשר מחזירים לו את הנשמה זכה וטהורה כמו שהוא נתן אותה.

אנו זוכים ברגעים אלו ללוות נערה זכה וטהורה, נערה שלא חטאה אפי' חטא אחד בכל ימי חייה, אי אפשר לתאר איזה קדושה אופפת עכשיו את המקום הזה.

הגאון רבי שלמה זלמן אולמן זצ"ל סיפר שביום שישי האחרון לחייו של החזו"א הקדוש כשהוא כבר היה שרוי באפיסת כוחות, היתה לויה של נער טהור וקדוש כמו הנערה הזו, והחזו"א יצא ללויה, ובשארית כוחותיו הוא לויה אותו עד בית החיים, אף שבדרך כלל הוא היה מלווה ד"א בלבד, ולאחר הלוויה שאלו אותו, מה יש בנער הזה שהרב לויה אותו באפיסת כוחות עד לבית הקברות, אמר החזו"א שהנשמות הקדושות הללו הם נשמות של כלל ישראל, והם מגינים על הדור כולו.

עכשיו אנו מלווים נערה שגדלה בבית קדוש של מורינו הגאון הצדיק רבי יהודה אריה שיבדלחט"א, מספיק רק היה לשמוע את המילים של הרב שליט"א בהספדו, את הקבלת דין באהבה, כדי להבין שהילדה הזו גדלה בבית שהשכינה שרויה בו.

רש"י בתחילת הפרשה כותב "למה נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקדה, שנזדמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחו נשמתה ממנה ומתה", וצריך להבין מה מוסיף רש"י במילים 'וכמעט שלא נשחט' ולא מסתפק בזה שעל ידי בשורת העקידה פרחו נשמתה. התשובה היא, כשנפטרה אשתו של רבי שלמה זלמן איוערבך זצ"ל, זה היה עדיין בחיי חיותה של חמותו שהיתה חיה בביתו של רבי שלמה זלמן, וכולם פחדו לבוא ולספר לה את הבשורה הקשה על פטירת בתה, אך רבי שלמה זלמן הורה לספר לה, ואמר שאין מושג כזה בעולם שמנסים את האדם בנסיון שהוא לא יכול לעמוד בו.

והוסיף שהדברים מפורשים במילים הללו של הרש"י 'וכמעט ולא נשחט', כי אילו באמת יצחק היה נשחט ונעקד על גבי המזבח, שרה לא היתה מתה מהבשורה, כי זה היה נסיון ולא היו נותנים לה נסיון שהיא לא יכולה לעמוד בו ושרה ודאי היתה עומדת בנסיון, אבל משום שהוא כמעט נשחט, וזה לא היה נסיון אלא רק שמועה על בנה שכמעט נשחט, פרחו נשמתה ולא עמדה בזה.

אי אפשר לתאר באיזה נסיון של עשרים ושתים שנה עמדו הרב שליט"א ובני משפחתו, מי שלא חווה את זה לא יוכל להבין, יש בתים שמגדלים ילדים כאלו והכל שם קורס, אבל כמה אושר ושמחה היו בביתו של הרב, אני תמיד נכנסתי ולא האמנתי, כל האחים והאחיות היו מתגאים בה, הם היו מאושרים לגדל כזאת נשמה, היום יש סיפורים על אנשים שמשאירים ילדים כאלו בבתי החולים לאחר הלידה, אבל הרב והרבנית שתחי' נאבקו בכל נפשם ומאודם על החיים של רחל, וכפי שכבר אמר מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א שאלוהו הנביא בחר לה את הבית הזה ברחוב אדמו"ר מגור.

"רחל מבכה על בניה מאנה להנחם" אני בטוח שאם היינו יכולים היינו שומעים את רחל אומרת כאן במעמד הזה, קשה עלי פרידתכם, קשה לי לעזוב את הבית הגדול הזה, אמנם אני עולה לעולם שכולו טוב, אבל יפה שעה אחת בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, וודאי כאשר אני נמצאת כאן בבית הגדול והקדוש של הרב שליט"א, שכל שניה בו הוא גן עדן, וכל מי שזוכה להיות קרוב להרב שליט"א מרגיש בכך שהוא רב רבנן ומעמיד את הרבנים בקרן אורה במסירות ועונה כבניו ממש, וכפי ששמעתי ממרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצ"ל כשבאתי לשאול אותו היכן לעשות שימוש בהלכה, אמר לי הרב שטיינמן 'רבי יהודה אריה זה המקום'.

בשם הציבור, אחרי ששמענו את הדברים שאמר החזו"א שנערה כזו אינה מגינה רק על המשפחה, אלא על הדור כולו, זה הזמן לבקש, זה הזמן להתחנן, וממי אפשר לבקש, הרי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אבל כאן יש נערה שמעולם לא חטאה, ואנו מבקשים ממנה שתבקש מרבנו של עולם בראש ובראשונה על אביה הגאון שליט"א ועל האמא הרבנית תליט"א שכ"כ מסרה את נפשה במשך כל השנים הללו למענה, ועל כל האחים והאחיות, ועל כל כלל ישראל שנמצא בכאלו צרות, מבפנים ומבחוץ, בשעה שמבחוץ עומדים אויבנו עם מאות אלפי טילים שכל מטרתם לכלות את שארית הפליטה, ומבפנים עומדים רשעים ארורים ונלחמים לעקור את השבת, להרוס את הישיבות הקדושות, ולעקור כל דבר שבקדושה, בשעה קשה כזאת, אנו מבקשים מרבנו של עולם שיחוס וירחם עלינו בזכותם של הילדים הקדושים הללו, ויהי רצון שיבלע המוות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים אמן.

נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה.

"מעשה רב" ממנחיל התורה רשכבה"ג מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זיע"א
שנשמעו מנכדו הגדול ממשיך דרכו ומשנתו
מרן גאון ישראל
רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוקללה"ה
בעל ה"משנת רבי חיים שלמה"
וראש ישיבות פוניבז' וקמניץ
מאוצרו של בנו חביבו הגאון רבי עוזיאל שליט"א

הסבא רבי ברוך בער אמר על עצמו, שזכה להיות מרביץ תורה, כי מעולם לא דחה מי שבא לדבר אתו בלימוד, וסיפר אאמו"ר (מרן הגרי"מ זצוק"ל) שבימיו האחרונים לפני הסתלקותו ניגש לאביו לדבר אתו בלימוד, ואמר לו אביו, מיי קינד, איני מרגיש טוב, תדבר פעם אחרת, ואאמו"ר נזדעזע עמוקות ממצבו של אביו עד כמה חמור המצב, כי לא היה אצל אביו אף פעם דיבור של דחייה לדבר בלימוד, ואכן ביום למחרת נפטר הסבא רבי ברוך בער.

המופתים הגדולים שראו אצל הסבא רבי ברוך בער בתחילת מלחמת העולם השנייה,

בי"ז אלול תרצ"ט פלשו הגרמנים לפולין ופרצה מלחמת עולם השנייה, עיר אחר עיר נכבשה, ואט אט קרבה המלחמה לאיזור קמניץ, עד שבלייל ראש השנה ת"ש בחצות לילה נכנסו הגרמנים לקמניץ, זכורני שבשעה שנכנסו הגרמנים לקמניץ, והפחד והאימה היה בלב כל אחד ממה שיעוללו הגרמנים, נעמד הסבא רבי ברוך בער בפינת החדר וקרא בשמותיהם של אנשים שכבר היו בעולם האמת שיעוררו רחמים, והחרדה בבית היתה רבה,

התנהגות הגרמנים בקמניץ היתה פלאות, שלא כדרך הטבע ממש, אותם גרמנים ארורים שבכל מקום הרגו וטבחו השפילו ורמסו, בבריסק הסמוכה לקמניץ הפציצו הגרמנים עם מטוסיהם ללא רחמים, וכבר על הרכבות שלהם היה כתוב שעומדים להרוג יהודים, בכל זאת בקמניץ התנהגו כביכול כאנשים מנומסים וטובים, כאשר תיכף בהכנסם הודיעו שאין בדעתם להשאר בקמניץ, וכי העירה תיפול בחלקם של הרוסים שעומדת

לקבל תחת שלטונה חלק גדול משטחה של פולין, וכך היה, שאף אחד מחייליהם לא נגע לרעה בבני העיר היהודים והתנהגו בצורה נפלאה מאד לתושבים, ואף בני העיר התפרנסו מהם כאשר הם קנו מהם בכסף מלא את האוכל למחייתם ושאר צרכיהם.

ובזמן ששהו הגרמנים בקמניץ, הם לקחו לעצמם חדר בבית הסבא רבי ברוך בער,

נון הגרנד זצוק"ל בדרך למסירת השיעור, לצידו יושב בנו נומלא נוקונו
 הגאון הגדול רבי יעקב נושה זצוק"ל, הילד שעומד נואחוריו הוא נכדו
 נועתיק שנועתו הגאון הגדול רבי חיים שלמה זצוק"ל

ואף לפני שעזבו אמרו לרבנית, שתבדוק ותראה אם חסר משהו בבית, ואפילו אם חסר איזה מסמר ממה שהיה מקודם, הם יתקנו זאת בחזרה, כמו"כ שאלו את הנכדים של רבי ברוך בער, אם הם רוצים שוקולדים.

נס ההצלה בפרעות תרפ"ט

אאמו"ר (מרן רבי יעקב משה זצוק"ל) למד בשנת תרפ"ט בישיבת כנסת ישראל בעיר חברון, (עת שהיה צריך לברוח ממקום מגוריו), כשערבי חברון התחילו בפרעות, אאמו"ר הסתגר

רשכבה'ג מרן הגרבי'ד זצ"א מוסר שיעור כללי בהיכל הישיבה

בחדרו עם עוד בחורים, והערבים החלו לפרוץ את הדלת, הבחורים בפנים כבר שמעו דפיקות של גרזנים על הדלת והחלו לומר וידוי, ברגע פתאום התחולל נס שהפורעים מרוב השתוללותם החלו לריב עם חיילים בריטים, ואז בהוראת פיקוד האנגלי הודפו מהמקום וניצלו חייהם של רוב הבחורים, והיה דבר זה לפלא, משום שהערבים חיו מאוד בשלום עם האנגלים, לימים התברר, שבאותו זמן שהה הסבא רבי ברוך באמריקה לצורך גיוס כספים להישיבה, והנה הסבא מגיע לבית הכנסת ורואה שם אשה בוכה בכיות נוראות, הסבא שאל אותה לסיבת הדבר, ואמרה לו, שעכשיו מדווחים בחדשות שיש פרעות בעיר חברון, ובנה לומד שם, והוא בסכנת חיים ממש, אמר לה רבי ברוך בער גם לי יש שם בן, והלך ופתח את הארון הקודש ונשא תפילה, והתברר שבאותו זמן מדויק שהתפלל התחולל הנס.

זכורני, עת נדדתי עם אאמו"ר והסבא רבי ברוך בער בבריחתנו מקמניץ לוילנה, והיה לי הזכות לראות את הסבא גם במצב זה תוך כדי תנאי המלחמה ורעמי התותחים שמסביב והמנוסה בדרך המפרכת, והטלטלות העזות, כשהוא חי את הגמ' עם כל המתיקות והרגש, הסבא היה מגיב אך ורק לדברי תורה, עולם הקשיים

מרן הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל עם מרן הגאון רבי שמעון שקופ זצוק"ל

והסבל היו קשורים להגמ', ואם הסוגיה האירה פנים היה שרוי בחדווה עצומה.

הסבא רבי ברוך בער היתה לו תקופה שבה היה אסור לו לאכול תבשילים, ופעם בשבת בעת הזמירות אמר בצחות, "טועמיה חיים זכו" איני יכול לקיים, אמנם "אוהבים דבריה גדולה בחרו" יכול אני לקיים.

הסבא רבי ברוך בער אמר, איך אפשר לבוא בדברים עם בני תורה, עליהם אמר משה רבינו ע"ה "והם תכו לרגליך ישא מדברותיך" ונתבאר בגמ' ב"ב (ד' ח' ע"א)

אלו ת"ח המכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, והלא הם שנקראו בתורה מבקשי ה', כמו שנאמר בפסוק (שמות פ' ל"ג פסוק ז') והי' כל מבקש ה' יצא את אוהל מועד אשר מחוץ למחנה, ופרש"י וקרא לו, והי' קורא לו אוהל מועד הוא בית ועד למבקשי תורה.

כששהה פעם אחת רבי ברוך בער בווארשא התאכסן אצל בן רבו הגאון ר' משה זצ"ל, והנה בוקר אחד כששב מתפילת שחרית, הבחינה הרבנית סלאוויצ'יק שאינו אוכל ממה שהגישה לפניו, ומשהו מעיק לו, ואמרה זאת לבעלה, כששאלו הגאון רבי משה לפרש הענין, השיב לו רבי ברוך בער, שנשאל הבוקר שאלה ואין לו עליה תשובה, והיא, הרי כל ההיתר לכתוב את התורה שבעל פה הוא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, וא"כ כשיבוא משיח צדקנו ויתבטל טעם זה, נצטרך לשרוף את כל התורה שבע"פ הכתובה בידינו, ואף שבודאי אינו כן ח"ו, אבל הקושיא חזקה מאוד והיא מטרידה אותנו, הרגיעו רבי משה, ואמר שאפשר לברר שאלה זו, אולם רבי ברוך בער לא נרגע, באומרו, ומה יהיה עד שהתשובה תגיע, הרי משיח צדקנו עומד להגיע כל רגע. פעם התארכ בחור אחד מבני הישיבה, ורבי ברוך בער זירז את הבחורים ללכת למסיבת התנאים, משום מה הבחורים התמהמהו, ורבי ברוך בער זרזם באומרו "א שמחה פון א בן תורה איז דאך א וועלט שמחה" (שמחה של בן תורה הינה שמחה עולמית).

פעם הגיעה קבוצה של בחורים לקמניץ, והורה רבי ברוך בער לכמה בחורים לצאת ולקבלם, ושאלוהו מדוע צריך לצאת לקרתם, והשיב בהטעמה "הלא הם בני תורה".

נרן הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוק"ל

כששלח הסבא רבי ברוך בער לרשכבה"ג מרן הגאון רבי חיים עוזר זיע"א את גליונות ספרו הברכ"ש חלק א' עת שיצא בתרצ"ט, עיין בזה רבי חיים עוזר ימים ושבועות, והתפעל איך ביבמות בכמה סימנים סולל רבי ברוך בער דרך בהבנת כל המסכת.

סיפר הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצוק"ל ראש ישיבת באר יעקב, שפעם נכנס אצל רבו מרן הגרי"ז זיע"א ומצאו מתעמק ומתייגע זמן רב בספר ברכת שמואל, ואמר לו הגרי"ז, תדע, רבי ברוך בער בכל סימן בברכת שמואל סימן את כל הש"ס לפני שכתב, רק צריך לדעת לראות את זה.

זקני מרן הגרב"ד זיע"א ביאר הפסוק בתהלים (פ' צ"ז) "אהבי ה' שנאו רע", דבפשוטו כוונת הפסוק דאוהבי ה' גם צריכים לשנוא הרע, אבל אין תלוי אחד בחברתה, ושייך להיות אוהב ה' גם אם אינו שונא את הרע, ואמנם זקני פירש שכתוב כאן תלייה, דהמידה לאהבת ה' הוא השנאה לרע, כי לא שייך מצב דמחד אוהבים את ה' ומאידך לא שונאים את הרע, דעצם זה שלא שונאים את הרע בהכרח חסר באהבת ה', כי אהבת ה' צריך להביא לשנוא את הרע, וכשאינו שונא את הרע בהכרח חסר בו אהבת ה', ולא שייך בזה שום פשרות. וזקני מרן זיע"א היה אומר, שכשרוצה לבחון את אהבתו לה' יתברך, בוחן את עצמו כמה הוא שונא את הרע, וכמה שהוא יותר שונא את הרע רואה את מידת אהבתו להשי"ת.

מסופר כששהה הסבא רבי ברוך בער באמריקה, באותה תקופה מנין החרדים בארה"ב היתה קטנה, והרבה יהודים רח"ל לא עמדו בנסיונות וחיללו שבת, ופעם אחת בשבת קודש כשחזר הסבא מבית הכנסת לאחר התפילה, והדרך עברה דרך חניות פתוחות, וסיפרו בשבח להסבא שהנה כאן ממול יש חנות שסגורה בשבת,

הסבא בהתרגשות נורא התקרב לחנות התכופך למנעול הדלת ונשקו, באומרו מנעול זה צועק קידוש השם. כשנסע זקני מרן הגרב"ד זיע"א לאמריקה, שאל לפני הנסיעה את מרן החפץ חיים זיע"א מה יאמר בדרשותיו, ואמר לו החפץ חיים שיקח סידור וילך על סדר הסידור ויסביר את הסידור, וכך עשה כל השנה שהי' באמריקה, ובכל דרשה התמקד על שטיקל חדש, ובסוף השנה כשחזר לקמניץ הגיע כבר ולבא לציון.

בשנת תרס"ד קיבל הסבא רבי ברוך בער מכתב בקשה שיבא לכהן פאר באחד מהשיבות החשובות בליטא, רבי ברוך בער נטה לקבל ההצעה, ונסע לשם לומר שיעור, והבחורים הסתערו בקולות וברקים בשאלות, ומנוסח השאלות ראה רבינו שהקרקע שם אינה ערוכה לגישתו התורנית, ביום מהימים שאלו מה ראה לך, והשיב שגם כשהוא הגיע לסלבודקה בשיעור הראשון שאלו שאלות, אבל שם השאלות היו יותר מידי שאלות, "למה", "הר"ב רבי חיים לא שאל "למה", אבל בסלבודקה הגם ששאלו שאלות אבל לא שאלו למה.

כמו שבעצם דרך לימודו הלך בעקבות רבו רבי חיים, גם כך בכתבתו הלך בעקבות רבו לצמצם המילים בדקדוק עצום, גילה בו טפח וכיסה שפתיים.

הסבא רבי ברוך בער סיפר, ששאלו את הרב'ה רבי חיים אם יש בדור אחד שזכה לגילוי אליהו, ואמר, שבדור הקודם לפני דורו של אביו הבית הלוי, כגון בדורו של מרנא הרעק"א והחת"ס זיע"א בודאי היה, אבל בדור הזה הוא מסופק על כמה אנשים, והחל למנותם, את אביו הבית הלוי, המהרי"ל דיסקין, והחפץ חיים, וזה היה חידוש אפי' שהוא היה בן דורו של רבי חיים.

תיעוד מרטיט מלאת עוז וקדושה

מרגעי הסתלקותו ואשכבתיה דרבי של מנחיל התורה בעל ה"ברכת שמואל"

יום שישי בבוקר ה' בכסלו ת"ש, בית מרן הגרב"ד זיע"א ברובע לוקישוק שבוילנא, בחדר הפנימי קודש הקדשים מוטל רבן ומאורן של ישראל על מיטתו, מצבו הולך ומחמיר משעה לשעה, השעות האחרונות של חיים שכולו יגיעה ועמלות בתורה, התלמידים מסובבים את מיטתו, ואז לוחש רבי ברוך בער לסובביו

ר' חיים זיע"א

"הר"ב מגיע", בשארית כוחותיו מתיישב על המיטה, הוא מבקש מתלמידיו להביא כסא ליד מיטתו, הוא גם מבקש שילבישו אותו חולצה שבתית ויכפתרו את חולצתו וליטול ידיו לכבוד הר"ב, הוא גם מבקש שאחד התלמידים יאמר בפניהם שיעור ששמע ממנו שיש בו דברי תורה גם משלו וגם משל הר"ב, הנוכחים בחדר, ביניהם גדולי תלמידיו באותו עת, הגאונים ר' נח שמעונוביץ ור' מאיר פנטל אחוזי אימה לבקשתו האחרונה של הר"ב עת עולה נשמתה הקדושה והטהורה לשיבה של מעלה, מביטים זה בזה, מי יכול ומי מסוגל, עד אשר אוזר עוז ר' מאיר פנטל ופותח במלחמתה של תורה על השיעור כבקשת רבו. (הגאון הגדול רבי דוד סולאביציק שליט"א סיפר, שזוכר שסמוך ממש לאחר פטירתו הגיע אחד מהנוכחים לאביו מרן הגרי"ז זיע"א לבשר לו על הפטירה, וסיפר לו על המעמד הנ"ל, ואביו הגרי"ז השתומם ונחרד מהמעמד, ואמר שכתוב בספרים שסמוך לפטירתו של אדם מגיע רבו המובהק של הנפטר ללוותו).

רבי ברוך בער נשכב חזרה על המיטה, ואז בשארית כוחותיו אומר את מילותיו האחרונות "ושבתי בשלום

אל בית אבי". (היה זה בערש"ק פ' ויצא בו מוזכר הפסוק הנ"ל בפרשה).

לאחר מכן עוד נשמע ממלמל בשפתיו את תפילת לקל ברוך נעימות יתנו, ואהבה רבה, ומזמר פסוקי הללוק-ה, ועולה בסערה השמימה.

התלמידים נזכרים ברטט בדברי הר'בה, כשאמר, כשאעלה לבית דין של מעלה יבדקו מה יש בחיקי, תורה? אי אפשר לקרוא שיש לי תורה, יראת שמים? האם היראה שלי נחשבת ליראה, אבל דבר אחד אוכל לומר, אהבתי כל יהודי אהבה אמיתית אהבת נפש, וכשראיתי אותו מול עיני חשבתי רק על טובתו.

מחזה פלאי מתגלה לעיני התלמידים, תלמידי הישיבה שמעו לא אחת מרבם שסיפר על דרך פטירתו של רבו מרן הגר"ח זצוק"ל, וכה סיפר, שמובא בזה"ק שבכל דור יש חד בדרא, ויש ב' סימנים על החד בדרא, והוא כשמסתלק מן העולם, סימן אחד רואים עמודא דנהורא, אבל סימן זה לא כל אחד יכול לראות, אבל יש עוד סימן שכל אחד יכול לראות, והוא שבפטירתו מונחת ידו השמאלית על הפאה השמאלית, וזהו האות שחכם זה הוא חד בדרא, והיה אומר רבי ברוך בער שאצל הר'בה רבי חיים העידו שראו זאת בעת פטירתו שידו השמאלית

מרן הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוקלה"ה

אחז את הפאה השמאלית, ומה נורא היה המחזה שגם בפטירתו השתוממו כל הסובבים אותו בראותם את ידו השמאלית אוחזת בפאה השמאלית.

דבר פטירתו מכה גלים, עולם התורה ביתמות, חשך אור התורה, השמועה מדלגת גם מעבר הים ונכנס בשערי ארץ ישראל, עד אשר מגיע לאזניו של מרן החזון איש זיע"א, יום שישי אחה"צ החזון איש קורע את בגדיו ומתיישב כאבל על הרצפה, ובוכה ממושכות בקול בכי תמרורים, הגאון הצדיק ר' חיים ברים זצוק"ל מתקרב אל גאון ישראל להרגיעו, ואז פונה אליו החזון איש באומרו, אוי! כל זמן שרבי ברוך בער היה חי, עמלות התורה שלו הגנה על הדור, עכשיו שרבי ברוך בער איננו מי יגן, מי יגן על הדור, מה יהיה עכשיו עם הצוררים הגרמנים שאל בכאב? מי ימנע מהם לעשות זממם? אני מפחד שהדרך לגרמנים פתוחה, ואז פונה לרבי שרגא פייבל שטיינברג בתמהו למה לא סיפרו לי שרבי ברוך בער חולה, אם הייתי יודע מזה ("וואלט איך אויסגיבעטון") הייתי מתפלל ונענה.

ביום שישי הקצר במזג אויר מקפיא יוצאת מסע ההלוויה מבית הכנסת הגדול בוילנא, אלפי בני ישיבות לצידם של כל גדולי ישראל ששהו באותו עת בוילנא מצתופפים סביב המיטה, מקצרים בהספדים, בין המספידים הגאון ר' שבתי יגל זצוק"ל ראש ישיבת סלונים שזעק בקול, שנפרעים מאתנו לא כבעל חוב שדינו בבינונית, אלא כמזיקים, לוקחים מעלינו את העידית שבעידית, את עטרת ראשי הישיבות, המשגיח דברנוביץ הגאון ר' ישראל יעקב לובצ'אנסקי זצוק"ל סופד בקול בוכים שהשבר הוא כפול ומכופל, שכן עתה לא רק שמלווים אנו את רבי ברוך בער אלא גם את רבי חיים, שהרי כל זמן שרבי ברוך בער היה עמנו היה גם רבי חיים עדיין חי עמנו, הלוויה נעה רגלית לעבר בית הקברות זארכ'ה, זמן הליכה מרוחק, בין המלווים גם מרן הגרי"ז זיע"א פוסע שפוף כל הדרך עד לבית הקברות, מקורביו מבקשים ממנו לעלות על העגלה הנעה לצידם, ומסרב, באומרו שלכבודו של רבי ברוך בער מלווים את כל הדרך בהליכה, ואז אומר למסובביו וביניהם גם לבנו הגאון

הגדול ר' דוד שליט"א שאנו מלווים עכשיו גאון וצדיק לפני כמה מאות שנים, ומתבטא שכל זמן שרבי ברוך בער היה חי, היה אפשר לקבל מושג ודוגמה איך היו נראים צדיקים בדורות הקודמים.

ארון הקודש מגיע לבית הקברות, ולפני סתימת הגולל רשמו הרבה מן התלמידים בקשות על דפים (קוויטלעך), והכניסו הדפים בתוך קברו, הגאון רבי שאול ברוס זצוק"ל ראש ישיבת בית בתלמוד שהיה במעמד הקבורה סיפר לנכדו של רבי ברוך בער יבלח"ט הגאון רבי עוזיאל ליבוביץ שליט"א בדברים מלאת רגש ובכי מה רשמו התלמידים בדפים, מה אתם חושבים שביקשנו מהרב'ה?, להזכירכם, שמדובר בחורף ת"ש, התקופה שפעמוני המלחמה התהדדו בקול רמה, השמועות שהגיעו ממרחקים כבר היו מדאיגות, כבר היה דאגה מה קרה עם ההורים, עם המשפחה, ולאן ולהיכן מכאן הולכים, אז בודאי תאמרו שהבקשות היו ותוליכינו לחיים ולשלום, לפגוש בשלום את ההורים את המשפחה, וכאן פורץ ר' שאול בבכי תמרורים ובקול חנוק אומר, לא, ולא, ביקשתי וביקשנו מהרב'ה רק דבר אחד, זוכה זיין פערשטיין די תורה פון רב'ה, (שנזכה להבין תורת הרב'ה).

ארון הקודש נקבר לצד אביו, המלווים עוד מספיקים לחזור ממש לפני הדלקת הנרות, ומתעוררת שאלת רבים שקיבלו תענית לרפואתו ובינתיים נפטר אם חייבים להשלים התענית, ומרן המשגיח ר' חצ'קל לעוויןשטיין זצוק"ל פוסק שישלימו התענית.

נוצבת רבשכבה'ג מרן רבי ברוך בער זיע"א

מחשבה אחת של מוסר

'מחשבה ומוסר לכאורה שני ענינים נפרדים המה', בשורות אלו פותח הרב דניאל גולדשטוף שליט"א את הקדמת ספרו – אוצרו הבלום 'מחשבה אחת', ובהמשך דבריו כותב הוא כך 'אך במחשבה מעמיקה נמצא כי אין הם אלא שני צדדים של אותה מטבע, המחשבה – מה היא תכליתה בהענקת חשיבות לדבר אשר בו עוסק האדם כמאמר הכתוב 'והושב מחשבות' וכמו שמצינו בהלכות שבת כי 'מלאכת מחשבת אסרה תורה' דהיינו מלאכה חשובה, והרי לך צידה הראשון של המטבע. והמוסר – עיקרו במוסרות אשר קושרות את האדם מחד בעבותות של אהבה לקיים מצוות ד' ומאידך בעבותות של יראה לבל יחטא, נמצא סדרה של עבודת האדם כך היא תחילתה במחשבה המעניקה חשיבות וסדר לעבודתו, וסופה במוסר המביא את המחשבה לתכליתה בעולם המעשה, והוא אשר אמר הפייט בלכה דודי 'סוף מעשה במחשבה תחילה'.

מילים ספורות אלו ועוד כמה שחרט המחבר שליט"א בהקדמת הספר הינם מראה ליופי הליקוט המיוחד מכבשנם של רבותינו גאוני המחשבה ובעלי המוסר זיע"א אשר פנינים מתורתם מביא המחבר בספרו 'מחשבה אחת' מסודרים לפי נושאים אשר מחווים מפתח לחייו של בן העליה באשר הוא, בלב נושא העולה על פדרי יומו של עובד האלקים ימצא דברי חפץ מיוסדים ביסודות איתנים מעומק יסודותיהם של גאוני הדורות.

בהסכמתו של הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אולמן זצוקללה"ה רבה של 'משכנות יעקב' ודיין בבית הדין דב"ב אנו מוצאים דברי שבה ותחילה על המחבר אשר יש בהם כדי להעיד כי גם המשפך אשר דרכו עברו הדברים הינו כלי זך וטחור הנותן לספר שלמות של 'ספר מוסר ומחשבה' הראוי לעלות על שולחן מלכים עובדי ה' יגעי המחשבה.

במעלתה של 'מחשבה אחת' אנו מוצאים בפתחו של הספר דברי הספד שאמר רבינו ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצוקללה"ה על מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוקללה"ה בהיות אותה מחשבה כזו אשר יש בכחה לחולל שינוי בכל חייו של בן העליה. מחשבות כאלו ומוסרים כאלו קיבץ המחבר שליט"א בכל נושא ונושא וערכם בטוב טעם ודעת, והיה כל מבקש ה' ימצא דברי חפץ אשר יחוללו בו שינוי אמיתי ואיתן.

נברך את המחבר שליט"א שיפוצו מעיינותיו חוצה יחד עם שאר ספריו, ויזכה לישוב בשלווה על אדני התורה ולרוות נחת מעמלו.

להשיג אצל המחבר רח' בירנבוים 28 ב"ב 0504114601

הרה"ג רבי דניאל גולדשטוף שליט"א

קובץ חיבורים על מרן המשגיח רבי יחזקאל ליינשטיין זיע"א מלוקט מספריו וספריו תלמידיו.

מחולק לחמשה חלקים בכרך אחד

א. ליקוטי יחזקאל – ליקוטים מספריו מרן המשגיח זיע"א בדרכי הלימוד והתפילה, אמונה ומידות טובות. תיתי ליה למחבר שהביא את הדברים המובאים מספריו בלא שינוי לשון אך בשינוי מקום כשהמחבר שליט"א ליקט פנינים יקרים ועמוקים בין השאר מתוך שלל האוצרות שנתבארו בליקוט זה – ענייני 'אדם' 'אהבת הבריות' 'אמונה' 'בטחון' 'גאולה' 'השתדלות' 'ותרנות' 'חטא' 'חכמה' 'טבע האדם' 'טובת הכלל' 'ישיבה' 'יראה' 'לב' 'לימודי חול' 'מאמין' 'מידות' 'מעלות האדם' 'משפט' 'ניסים' 'נסיונות' 'עבד ה'' 'עליית האדם' 'עמל האדם' 'ענוה' 'פרנסה' 'קנאה' 'קניין תורה' 'רצון ה'' 'שכל' 'שקר' 'תורה' 'תפילה' 'תשובה'.

ב. תולדות יחזקאל – תולדות ותחנות חייו של מרן המשגיח זיע"א, בראשיתו צוינו דברי מרן החזו"א המייתרים כל ביאור בחשיבות המדור ואלו דבריו 'ראוי להמחזיקים בתורת ה' לדעת את גדוליה באופיים האמיתיים.. כי הידיעה של חכמי הדור לבם ומדתם הן הן גופי תורה'. ע"כ. במדור זה יגוללו תולדות חייו מימי לומדה עובר במחיצת החפץ חיים והתלמוד תורה דקעלם עובר במיר, קלעצק, לומדה בא"י, גלות יפן ושנחאי, אמריקה, ארץ ישראל מיר ופוניבז', פטירתו.

ג. מעשי יחזקאל – אוסף סיפורי מופת ופלא מאיש האלקים – כי כל אלה מעוררים את זשכל להתייעץ ולעשות כמעשיהם הנחמדים – (לשון המסילת ישרים).

ד. ברכות יחזקאל – אוסף מכתבי ברכה ואיחולים ממרן המשגיח הפותחים צהר מלב הרם.

ה. הספד יחזקאל – הספדים שנישאו על מרן המשגיח ע"י רבותינו מרן הגרא"מ שך זיע"א, מרן הגר"ד פוברסקי זיע"א, מרן הגר"ש רוזובסקי זיע"א, המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה זללה"ה, הגאון רבי אלחנן יוסף הערצמאן זצ"ל, והרב דוד זריצקי זצ"ל.

ספר מרתק ומלא ברכת טוב חיבוא ברכה אל בתיכם

להשיג אצל המחבר רח' בירנבוים 28 ב"ב 0504114601

על פי משנתם הבהירה של רבותינו
מין רבינו רשכבה"ג הגרא"ל שטיינמן וצוקללה"ה.

והמשנית הנה"צ רבי דב יפה וצוקללה"ה.

ויבלחט"א מין הגר"ח קנייבסקי שליט"א ומין הגר"ג איידלשטיין שליט"א
משולב בפנינים ועובדות מהנה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א

שמחה רבה בעולם התורני לרגל הופעת הספר הנפלא 'זמירות שבת' – עלי
באר. העוסק בחיזוק האמונה, מרומם ומייקר את שבת מלכתא, הספר זכה
למכתבי הסכמה נלהבים מהגאון רבי חיים פרץ ברמן שליט"א ר"מ ישיבת
פוניבז', כשאליו מצטרף ראש ישיבת פוניבז' הגר"ד פוברסקי שליט"א, שכתב
בדברי ההסכמה – וקעת הביא לפני ספר זמירות שבת עם הרבה דברי
התעוררות שווים לכל נפש ומדברים אל הלב באהבת השבת וגדולתה, ודברי
החיזוק שאפשר ללמוד מן השבת. הרבה מהם מלוקטים מדברי הקודמים, והצד
השונה שכולם שהם קרובים אל הלב להשיבו לאהבת השבת ונותנה, וכבר כתב
רבינו יונה שקדושת ישראל תלויה בקדושת השבת והיא האות שכן חקב"ה וכן
ישראל. ובדורות הראשונים היו ישראל דבוקים עד למאד בקדושתה עד שאפילו
עם הארץ ירא לומר שקר בשבת, והזמירות הם הם המחזקים את אות השבת
אשר היא שורש האמונה והקדושה בעם ישראל, על ידי שהם מלחכים את הנפש
היהודי להיות בהרגש שהשבת הוא יום מנוחה וקדושה וקרבת אלוים. הרי לזה
נועד הספר הזה להגביר את הרגשי הלב, ועל ידי זה תהיה השירה לשירה חדשה.
ויהי רצון שיתקבלו הדברים בישראל, ויתרבה קדושת השבת.

הספר מחולק לב' חלקים

חלק א' עוסק במבוא לזמירות שבת, גדולה של מתנת השבת, נחת רוח שיש
לקב"ה באמירת הזמירות והמצוות שמקיימים בעת אמירת הזמירות. עניני ערב
שבת, ההכנות, הטבילה, אמירת שיר השירים ולימוד ההלכות, אמירת שנים
מקרא ואחד תרגום וקבלת שבת. סגולת שבת לרפואה וישועה, הוצאות שבת
חוזרות, הכרת טובה לאשה ותפקידו של עורך שולחן השבת. הכל בשפה ברורה
ונעימה, דבר דבור על אופניו, מדבריהם של רבותינו גדולי ישראל.

חלק ב' סדר הזמירות, כשלפני כל 'זמירה' מבוא מרתק על הכנת התוכן
בהסברים מעניינים ומקוריים, ולאחריו סיפורים ומשלים מרתקים לבאר ולהאיר
את המסר העולה מה'זמירה', באופן שווה לכל נפש, ובעימוד מאיר עיניים.

עוד מהנשאים בספר, גודל שעת אמירת הקידוש, וחיזוק האמונה והידעיה
הברורה שאין עוד מלבדו, הנהגות רבינו האי"ל השחר' ויע"א בסעודת שבת,
כגון אמירת המשנה 'לשם ששה דברים', ועוד מהנהגותיו בקדוש, המובאת על
סדר הזמירות, הנהגת האר"י הקדוש לומר בכל סעודה 'מזמור לדוד'.

מבוא מיוחד לצפרא דשבתא, הכולל דברים חשובים ומלהיכים על לימוד תורה
בשבת בבוקר, טבילה בשבת, ומנהג מין שר התורה בעניין זה, אכילת מאכלי
השבת כנגד י' ספירות, מעם ענין אכילת דווקא דגים בשבת, ועוד עניינים רבים.
גודל שעת 'רעוא דרעיון', הנהגות הראויות למוצאי שבת מה'משגיח' ר' דב יפה
וצ"ל, והכל מלווה במשלים וסיפורים כיד ח' הטובה על המחבר.

תלמידי חכמים ומרביצי תורה שקבלו לידיהם את הספר הביעו את התפעלותם
מהסיעתא דשמיא המיוחדת לה זכה המחבר, להעלות ולסכם בצורה ברורה את
חלק האגדתא של שבת, הסיפורים והמשלים הרכים הנכנסים לנפש האדם כידוע
מה'חזון איש' וצ"ל, גודל החשיבות של סיפורי צדיקים. עוד ציינו לחוסר בספרים
בעניין שבת קודש 'קדושתו מכל הזמנים' ומפורסמים הדברים שכתב רבינו
ה'משגיח' ר' דב יפה וצ"ל "לא ראיתי נושא כל כך חשוב, וכל כך מוזנח כמו שבת
קודש". אפריון נמטייה לרב המחבר שליט"א, ונברכנו שיפוצו מעיינותיו
הרציה, ויתקבלו הדברים בחיבה בתפוצות ישראל.

בירור מקיף ונחוץ בעניין הפרשת תרומות ומעשרות
ממוצרים שבהשגחה מעולה – ליקוט מגדולי הפוסקים.

עדויות ותחקירים מהנעשה בשווקים גם שתחת השגחה.

הכל תלוי במזל אפי' ס"ת שבהיכל, דומה שחייב הפרשת
תרומות ומעשרות שייך לחלק שלא נתברך ב'מזל' יתירה, עד
כדי שגם אצל יראים ושלמים המדקדקים מאד בכמה וכמה
עניינים עניין המעשר נתון לחסדי 'וועד הכשרות' או פחות
מכך, הבורות בתחום זה גדולה מאד, והיא גדלה שבעתיים
בשמנסים לברר ולעשות קצת סדר בחששות הרבים שיש
בתחום זה, כי אז מתגלית תמונה מדאיגה בהקיפה וחומרתה
של הבעיה.

אם נרצה לפכם את הנקודות המרכזיות שבגינם יש לחשוש
בתרומות ומעשרות יותר מכשרות שאר המאכלים, יהיו אלו
שלשה (כמובן זאת לאחר שנסיר את ההפקרות החוגגת בתחום
הכשרות כשכל רב מטעם עצמו מכריז בד"ץ אני, מהדרין אני
והמכשלות היוצאים מהם רבים ואכמ"ל) ואלו הן:

א. אתחוק איסורא, ואפי' בדרכנו יתכן שהוא חמור, ובפרט אם
הוא חשיב דבר שיש לו מתירין.

ב. לאחר שגזרו על דמאי ולא סמכו על רוב, אין הכרח שמה
שהכשרות מעשרת את רוב הפירות ולא כולם פוטר חוב זה
של הפרשה מדמאי.

ג. באופן השווקים דהיום רבים המכשולות והטעויות.

גם צריך לדעת שבדמאי לא מהני 'עד אחד נאמן באיסורים'
ואפי' לא עדות של ת"ח אלא מי שקבל על עצמו חבירות
בענייני תרומ' (שאינו אוכל אצל עם הארץ) רק הוא נאמן לומר
שפירותיו מעושרים, אבל מי שלא קיבל על עצמו חבירות אינו
נאמן.

מלבד זאת כבר חידד מין הגר"ש אלישיב וצוקללה"ה כי שונה
עניין המעשרות משאר ענייני כשרות המאכלים כיון שביד
האדם לתקנו, וא"כ אי"צ להסתמך על כל מיני עיקולי ופשוטי.
המחבר שליט"א מביא בחיבורו דעת גדולי הפוסקים וצוק"ל
ושיבלחט"א על הצורך להפריש גם מפירות וירקות שתחת
השגחה:

בין הדברים הובאו גם מדבריהם של מין בעל
הקף החיים וצ"ל, מין בעל הקה"י וצ"ל מין
הגר"ש אלישיב וצ"ל, מין הגרא"ל שטיינמן
וצ"ל מין הגר"נ קרליץ וצ"ל ועוד.

ויבלחט"א מין הגר"ח קנייבסקי שליט"א והגאון
רבי שריאל רוזנברג שליט"א והגר"מ שטרנבוך
שליט"א ועוד פוסקים, הכל מסודר בצורה
בהירה ונאה, המעמידה את הענין באורו
האמיתי לתועלת יראי ה'.

הספר כולל בתוכו הדרכה מעשית למפרישים בביתם, וסקירה
מקיפה על הנעשה בשמח – בשווקים הסימונאים לפירות וירקות,
גם באלו שתחת וועדת כשרות מהודרת.

הודעות חשובות

על חלוקת הכרטיסים למעמדי הסיום

אנו מתנצלים על העומס בימים הראשונים לפעילות מוקד הרישום לקבלת הכרטיסים, אנו עושים את המיטב על מנת להעניק לבני משפחת דרשו את המענה המהיר והיעיל לכל פניה.

שלב א' של חלוקת הכרטיסים יסתיים אי"ה ביום רביעי בבוקר.

כפי שפורסם, במסגרת שלב א' ייערך הרישום המוקדם לקבלת הכרטיסים לנבחני: 'קנין תורה', 'קנין ש"ס', 'קנין הלכה', מגידי שיעור של 'הדף היומי בהלכה'.

בעת יצירת הקשר עם מוקד הרישום המוקדם לקבלת הכרטיסים, יש לציין האם תרצו להשתתף במעמד ב' בנייני האומה או ב'יד אליהו'.

בימים הקרובים יפתח שלב ב' לרישום מוקדם לחלוקת הכרטיסים לנבחני 'הדף היומי בהלכה'.

בני הישיבות משתתפי תכניות 'דרשו' יקבלו את הכרטיסים ע"י האחראים בישיבות, אין צורך ליצור קשר עם מוקד הרישום לכרטיסים.

הרישום למעמד 'בית של תורה' לנשות 'דרשו' יפתח בשלב הבא ותבוא הודעה על כך.

מוקד הרישום למבחן הראשון במסכת ברכות ב'דף היומי' במחזור החדש עומד לרשותכם כל העת במספר: 02-5609000 ככל שתקדימו את הרישום למבחן הראשון, תוכלו לקבל את כל המידע הנדרש לנבחני 'דרשו' ותקלו עלינו את ההיערכות במוקדי המבחן ברחבי הארץ.

פניות חריגים שאינם בקריטריונים לעיל יש להעביר אך ורק באמצעות פקס: 02-6540269

People from chutz la'aretz who plan to be in Eretz Yisroel and are interested in participating in the siyumim at the ICC Jerusalem or Yad Eliyahu, can reserve tickets by email or by telephone 020.8050.2615 DirshuWorldSiyum.org

המוקד המרכזי לרישום לקבלת כרטיסים 073-76-83-733

המשרד המרכזי של 'דרשו' אינו מטפל בנושא הכרטיסים ויש ליצור קשר רק עם המוקד המיוחד של הכרטיסים במספ' הנ"ל

שנת העשור
הבא קמא של
ה'ברכת שמואל'
נפתח לי
ספרא אמר, ספרא יודע.

מברכים על המוגמר: סדרת 'שיעורי רבנו חיים שלמה' על מסכת בבא קמא

80 שנה לאחר פטירת מאורן של ישראל בעל ה'ברכת שמואל' זיע"א,
שוב מפציע אורו הגדול בכרך נוסף מסדרת ספרי נכדו מעתיק השמועה,
מרן הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוק"ל.

להשיג בכל חנויות הספרים המובחרות | הפצה ראשית ספרי אור החיים | להזמנות מסחריות: 0527686318
אלעד: רבי יהודה הנשיא, 94; אשרד: רבי יהודה הנשיא, 8; בית-שמש: רבי יהודה הנשיא, 6; נחל ניצנים, 3; ביתר: הר"ן, 9; בני ברק: נחמיה, 28;
הרב כהנמן, 62; הרב שך, 8 (אצקוביץ) רבי עקיבא, 68; אהרונביץ, 12; רבי עקיבא, 152; חיפה: מיכאל, 27; ירושלים: שאלון, 49 (הר נוף), חבון, 2 (מאה שערים),
שמגר, 21, הפסגה, 45 (בית גן) | מדרעין עילית: שר' יחזקאל, 2; ברכפלד, הפץ חיים, קרית ספר, נתיבות: הרמב"ם, 1; פתח תקוה: חטשיל, 75

